

Clearinghouse – forskningsserien

2011 nummer 07

**Forskningskortlægning og forskervurdering
af skandinavisk forskning i året 2009
i institutioner for de 0-6 årige (førskolen)**

af

Michael Søgaard Larsen

Bente Jensen

Inge Johansson

Thomas Moser

Niels Ploug

Dorte Kousholt

DANSK CLEARINGHOUSE
FOR UDDANNELSESFORSKNING

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

København 2011

**Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2009
i institutioner for de 0-6 årige (førsolen)**

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning
er en enhed ved DPU, Aarhus Universitet

Titel	<i>Clearinghouse - Forskningsserien. Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2009 i institutioner for de 0-6 årige (førskolen)</i>
Copyright	© 2010 by Danish Clearinghouse for Educational Research
ISSN	19045255
Reviewgruppe	Lektor Bente Jensen, DPU, Aarhus Universitet Professor Inge Johansson, Stockholms Universitet Professor Thomas Moser, Høgskolen i Vestfold, Oslo Direktør Niels Ploug, Danmarks Statistik Lektor Dorte Kousholt, Århus Universitet
Medarbejdere fra Clearinghouse	Michael Søgaard Larsen, Hanna Bjørnøy Sommersel Henriette Nobili Christiansen; Rune Kristensen; Anne Bang-Olsen; Anne Grosen Pedersen; Mette Thornval; Neriman Tiftikci
Sektion	Teknisk rapport
Forfattere	Michael Søgaard Larsen, Bente Jensen, Inge Johansson, Thomas Moser, Niels Ploug, Dorte Kousholt
Dansk Clearinghouses referencenummer	Projekt SR8
Publikationsmåned og -år	februar, 2011
Denne rapport citeres som	Larsen, M.S. Bente Jensen, Inge Johansson, Thomas Moser, Niels Ploug, Dorte Kousholt (2011) <i>Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2009 i institutioner for de 0-6årige (førskolen)</i> . I: Evidensbasen. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet
Kontaktadresse (adresse, telefon, e-mail)	Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning DPU, Aarhus Universitet Tuborgvej 164 2400 København NV Telefon: 8888 9980 msl@dpu.dk www.dpu.dk/clearinghouse

Forord

Hermed udsendes den fjerde forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i institutioner for de 0-6årige (førsolen). Denne kortlægning angår forskningen fra året 2009. De tre tidligere kortlægninger behandler forskningen fra 2006, 2007 og 2008. Projektet er udført af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning som et samarbejdsprojekt med Danmarks Evalueringsinstitut. Projektet støttes desuden af Det Kongelige Kunnskapsdepartementet i Norge og Skolverket i Sverige.

. Arbejdet foregår i perioden fra 1. juli 2010 til 31. januar 2011.

Medlemmerne af reviewgruppen er alle travle forskere, der er involveret i mange projekter. I Clearinghouse er vi taknemmelige for, at de i år, ligesom tidligere år, har ydet en stor og værdifuld arbejdsindsats - ikke mindst med at tilvejebringe pålidelig kvalitetsvurdering af forskningen.

Danmarks Pædagogiske Bibliotek skylder vi stor tak for en effektiv hjælp og betjening ved fremskaffelse af de mange dokumenter, som undersøgelsen bygger på.

Endelig siger vi i Clearinghouse tak til *Enheden for Dagtilbud for Børn, Danmarks Evalueringsinstitut*, for opgaven. Vi har været glade for det gode samarbejde med specialkonsulent Persille Schwartz og områdechef Camilla Wang, der 15/8 blev afløst af Maj-Britt Høybye Hansen.

Redaktionen er afsluttet i december 2010.

Michael Søgaard Larsen

København, 3. december 2010

Sammenfatning

Hvad ønsker vi at få at vide?

Arten og kvaliteten af skandinavisk forskning i året 2009 i dagtilbud for de 0-6årige gennem en forskningskortlægning og forskervurdering.

Hvem ønsker at vide det og hvorfor?

Projektet er udført af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning som et samarbejdsprojekt med Danmarks Evalueringsinstitut. Projektet støttes desuden af Det Kongelige Kunnskapsdepartementet i Norge og Skolverket i Sverige.

EVA anvender resultatet af den gennemførte forskningskortlægning og -vurdering til udarbejdelse af en årsrapport til dagtilbudsområdet i Danmark, hvor især nye forskningsmæssige udviklingslinjer og fund betones. Data fra projektet indgår desuden i en database om forskning i dagtilbud for de 0-6årige.

Hvad fandt vi frem til?

At der i år 2009 blev publiceret 52 undersøgelser om institutionsforskning for de 0-6årige. Af årets studier havde 14 data fra Danmark, 23 data fra Norge og 19 data fra Sverige, 5 havde data fra ikke-skandinaviske lande. I årets studier var der således flere komparative, dvs. sådanne som på én gang undersøger forhold i mere end ét land. 44 undersøgelser har god videnskabelig kvalitet.

Det pædagogiske personale gøres til genstand for undersøgelse i 65 % af årets studier. 58 % har børnene med. Forældre indgår i 21 % af undersøgelseerne.

58 % af årets undersøgelser inddrager ikke et bredere samfundsmæssigt perspektiv i undersøgelsen. Et sådant perspektiv findes dog i 42 % af undersøgelseerne. Den typiske undersøgelse ser alene på forhold indeni institutionerne.

Halvdelen af undersøgelseerne anvender et etnografisk design, efterfulgt af holdningsundersøgelser (27 %), dokumentstudier (15 %) og casestudier (13 %). I årets forskning er der et par eksempler på anvendelse af eksperimentelle designs. Seks af årets studier undersøger interventioner.

En indholdsmæssig analyse af de 44 undersøgelser om institutioner for 0-6 årige i Skandinavien udgivet i 2009 med tilfredsstillende forskningskvalitet, har dannet grundlag for identificering af seks tematiske områder, som dækker 41 af arbejderne: Leg og læring i hverdagslivet; Børns udvikling og kompetencer; Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution; køn og ligestilling; Planer for dagtilbud i stat og kommuner; Fysisk miljø.

Hvordan kom vi frem til disse resultater?

Projektet har haft tre hovedfaser: Først søgte vi i alle relevante kilder efter forskning, som er udkommet i året 2009. Derpå sorterede vi de fundne undersøgelser for at sikre, at kun relevante undersøgelser blev medtaget. Så trak vi de relevante data ud af undersøgelserne bl.a. ved hjælp af et it-software udviklet specielt til dette formål ved London Universitet. Endelig blev de relevante undersøgelser sorteret og sammenlignet og på den måde kortlagt og vurderet.

Hvor kan man finde mere information?

Undersøgelsen indgår i *Evidensbasen*, som Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning har etableret, se <http://www.dpu.dk/clearinghouse>. Her kan man også finde et link til det forskningsgrundlag, *Konceptnotatet*, som styrer forskningsprocessen i Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

Endelig kan man læse mere om forskningsresultaternes møde med praksis i magasinet *Bakspejlet* og i webartikler, der udgives af Danmarks Evalueringsinstitut.

Indhold

1	<i>Baggrund</i>	13
1.1	Baggrund og problemfelt.....	13
1.2	Formål	13
1.3	Reviewgruppe.....	14
1.4	Rapportens opbygning	14
2	<i>Forskningskortlægningens metodiske grundlag</i>	15
2.1	Design og metode	15
2.2	Begrebsmæssige afgrænsninger.....	15
2.3	Søgning	16
2.3.1	Anvendte søgeprofiler	18
2.4	Screening: kriterier for inklusion og eksklusion	19
2.4.1	Fase 1: Reference-screening.....	19
2.4.2	Fase 2: Fuldt tekst-screening.....	19
2.5	Genbeskrivelse af studier	20
2.6	Samlet oversigt over reviewprocessen	21
3	<i>Karakteristik af forskningen i 2009</i>	25
3.1	Almen karakteristik.	25
3.2	Sigte, design og metode.....	26
3.3	Indhold.....	29
3.4	Vurdering af forskningskvalitet	32
4	<i>Udvalgte resultater af forskningen i 2009</i>	35
4.1	Leg og læring i hverdagslivet.....	35
4.1.1	Introduktion	35
4.1.2	Institutionernes hverdagspraksis	36
4.1.3	Børns læringsmuligheder	37
4.1.4	Børns leg	40
4.1.5	Opsummering	40
4.2	Børns udvikling og kompetencer	41

4.2.1	Børns læring og kvalitet i dagtilbuddet	41
4.2.2	Socialt udsatte børns udvikling	42
4.2.3	Udvikling hos børn med særlige behov	44
4.2.4	Sprog og kommunikation	44
4.2.5	Social udvikling	45
4.2.6	Tværgående Forskningsoversigter	46
4.2.7	Opsummering	46
4.3	Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution	47
4.3.1	Introduktion	47
4.3.2	Udsatte børn i et samfundsperspektiv'	48
4.3.3	Udsatte børn set i et individorienteret og psykologisk perspektiv	51
4.3.4	Udsatte børn set i lyset af eksklusionsprocesser	52
4.3.5	Opsummering	53
4.4	Køn og ligestilling	53
4.5	Planer for dagtilbud i stat og kommune	55
4.6	Fysisk miljø	57
4.6.1	Rummet som kvalitetsindikator	57
4.6.2	Naturen og det naturlige som rum	59
4.6.3	Organisering af rummet	59
4.6.4	Materiel og inventar	60
4.6.5	Opsummering	61
5	<i>Perspektiver</i>	63
5.1	Forskningen i tal	63
5.2	Forskningens indhold	64
5.3	Forskningens design og metode	67
6	<i>Appendiks 1: Et eksempel på en genbeskrivelse</i>	68
6.1	EPPI-Centre data extraction and coding tool for education studies Version 2.0	68
7	<i>Appendiks 2: Resuméer og indeksering af 44 undersøgelser omtalt i kapitel 4</i>	87
8	<i>Samlet oversigt over kortlagte undersøgelser</i>	133

1 Baggrund

1.1 Baggrund og problemfelt

Denne rapport behandler skandinavisk forskning om dagtilbud for 0-6årige, der udkom i 2009. Det er fjerde gang, at Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning udgiver en kortlægning og kvalitetsvurdering af årets forskning.

De tidligere udgivne tre årsrapporter er tilgængelige på www.dpu.dk/clearinghouse under publikationer.

De tre tidligere rapporter er disse:

Nordenbo, S.E. et al. (2008): *Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2006 i institutioner for de 0-6 årige*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, ISBN 978-87-7684-249-9. I denne rapport bliver den omtalt som Nordenbo et al., 2008.

Nordenbo, S.E. et al. (2009): *Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6 årige*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, ISBN 978-87-7684-291-8. Her omtales den som Nordenbo et al., 2009.

Nordenbo, S.E. et al. (2010): *Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2008 i institutioner for de 0-6 årige*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, ISBN 978-87-7684-291-8. I det følgende omtales den som Nordenbo et al., 2010.

Organiseringen af arbejdet i forbindelse med de tidligere forskningskortlægninger er i al væsentlighed også bevaret i denne kortlægning om forskningen fra 2009.

Alle forskningskortlægninger er gennemført af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning på baggrund af et initiativ fra Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). Kortlægnin-
gerne er båret af ønsket om at sikre bedre indsigt i indhold og resultater af forskningen om institutioner for de 0-6 årige. En sådan bedre indsigt kan skabes gennem løbende forskningsoversigter (forskningsmapping) over kvalificeret og relevant forskning på feltet.

1.2 Formål

Målet har været at skabe en forskningskortlægning og forskervurdering af al relevant og kvalificeret forskning på dagtilbudsområdet fra året 2009 i Danmark, Norge og Sverige for på denne baggrund at realisere to primære formål:

1. At bidrage til EVA's arbejde som nationalt videnscenter for national og international udvikling på dagtilbuds- og uddannelsesområdet.
2. At muliggøre EVA's intension om at etablere en database om forskning i dagtilbud for de 0-6årige, idet data fra det her gennemførte projekt vil kunne indgå i en sådan base.

1.3 Reviewgruppe

Clearinghouse har nedsat en *reviewgruppe* til forskningskortlægningen og -vurderingen med følgende medlemmer:

Lektor Bente Jensen, DPU, Aarhus Universitet
Lektor Dorte Kousholt, DPU, Århus Universitet
Professor Inge Johansson, Stockholms Universitet
Professor Thomas Moser, Høgskolen i Vestfold, Oslo
Direktør Niels Ploug, Danmarks Statistik

Reviewgruppens medlemmer er alle aktive forskere på denne kortlægnings emneområde. Det er derfor væsentligt at notere sig, at der ikke har været interessekonflikter for nogen af disse i forbindelse med arbejdet med kortlægningen. I tilfælde, hvor et reviewgruppemedlem har deltaget i arbejdet eller rapportskrivningen af et studie, er genbeskrivelse og kvalitetsvurdering af studiet gennemført af andre reviewgruppemedlemmer.

1.4 Rapportens opbygning

Kapitel 2 behandler det metodiske grundlag for denne forskningskortlægning og -vurdering. Her beskriver vi, hvordan vi konkret har fundet frem til alle undersøgelser på feltet i databaser og ressourcer. Dernæst gennemgår vi, hvordan fund fra søgninger er screenet for relevans. Endelig omtaler vi den fremgangsmåde, der er anvendt til at kvalitetsvurdere og uddrage data og resultater fra undersøgelserne. Heri indgår tildeling af lav, middel eller høj evidensvægt. Denne sortering benytter vi til at finde frem til den forskning, som vi kan fæste lid til.

I Kapitel 3 findes en almen karakteristisk af alle relevante undersøgelser på feltet fra 2009. Her giver vi en karakteristisk af hele materialet uden at inddrage overvejelser om forskningskvalitet. Her vil der også indgå sammenligning med tidligere års kortlægninger.

Kapitel 4 giver en tematisk fremstilling alene baseret på de undersøgelser, som er vurderet som pålidelige, i.e. de er blevet tillagt en middel eller høj evidensvægt. Temaerne er valgt, så undersøgelsesernes samlede sigte, design, metode, indhold og resultater sættes i spil i forhold til aktuelle problemstillinger i dagtilbud for børn i Skandinavien.

Kapitel 5 er skrevet på baggrund af analysen i kapitel 3 og 4 og med det sigte at give et overordnet billede af den pædagogiske forskning, formidlingen heraf samt feltets forskningspolitik.

Rapporten har tre appendikser: I kapitel 6 er et eksempel på en fuld genbeskrivelse af en undersøgelse. Kapitel 7 indeholder abstrakts fra alle de undersøgelser, som er omtalt i kapitel 4. Kapitel 8 indeholder referencerne til alle de undersøgelser, som indgår i denne forskningskortlægning. Alle referencer er fra 2009, derfor anføres alle uden årstal.

2 Forskningskortlægningens metodiske grundlag

2.1 Design og metode

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning har udarbejdet et konceptnotat: <http://www.dpu.dk/clearinghouse>. Heri beskrives nøjere det principielle metodiske grundlag for denne forskningskortlægning.

Arbejdsprocessen i forbindelse med denne kortlægning er derudover konkretiseret i en protokol, der blev oprettet ved projektets start. Processen består i trinvis anvendelse af transparente og eksplicite metoder. Dette beskrives nærmere her i dette kapitel.

Der er anvendt to typer af software. Vi har dels anvendt et software udviklet specielt til at håndtere referencer og studier i forskningskortlægninger og forskningssynteser, EPPI-Reviewer. Softwaren er nærmere beskrevet på producenteens hjemmeside:

<http://eppi.ioe.ac.uk>. Derudover er anvendt et kommunikationssoftware til at styre og dokumentere kommunikation, beslutningsproces og rapportskrivning, Sharepoint. Der er redegjort mere udførligt for Sharepoint her:

http://www.sharepointhosting.com/video_tutorials.html

Forskningskortlægningen er tilvejebragt i et samarbejde mellem medarbejdere fra Clearinghouse og Reviewgruppen på grundlag af genbeskrivelser og kvalitetsvurdering af alle relevante undersøgelser.

Sigte, indhold, design og resultater er udtaget af alle relevante, kvalificerede undersøgelser. Det er gennemført i overensstemmelse med EPPI-reviewerens systematik for genbeskrivelse af studier inden for uddannelsesforskning, 'EPPI-Centre data extraction and coding tool for education studies V2.0', jf.

(<http://eppi.ioe.ac.uk/cms/Default.aspx?tabid=1913>).

Spørgerammen er skabt af EPPI-Centre ved Institute of Education, University of London til brug for arbejde med pædagogik- og uddannelsesforskning. I arbejdet med skandinavisk dagtilbudsforskning, er der ved siden af denne almene spørgeramme udformet og arbejdet med en ekstra spørgeramme, der er forbundet mere snævert med dagtilbudsfeltet. Denne sidstnævnte er udformet af reviewgruppen i samarbejde med Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

2.2 Begrebsmæssige afgrænsninger

Opgaven: "at foretage en *forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2009 i dagtilbud for de 0-6årige*" er begrebsmæssigt forstået på følgende vis:

"Skandinavisk" forstås som undersøgelser udført i ét eller flere af de tre skandinaviske lande: Danmark, Norge og/eller Sverige.

"Forskning" forstås som primær forskning, der er afrapporteret i overensstemmelse med sædvanlige forskningsmæssige fremgangsmåder med det formål at afdække eksplicite-rede forhold. Undersøgelser, der er udført som led i et uddannelsesforløb i form af en

eksamensopgave, for eksempel opgaver på seminarie-, BA-, Master- og kandidatniveau, er ikke inkluderet - PhD-afhandlinger og afhandlinger på tilsvarende niveau erhvervet i ét af de skandinaviske lande er dog inkluderet.

"2009" skal være anført som publiceringsår for undersøgelsens afrapportering. Tidspunktet for den faktiske gennemførelse af den afrapporterede undersøgelse er uden betydning her.

"Daginstitutioner" forstår vi i denne rapport altid som "dagtilbud for de 0-6årige børn". Desuden forstår vi ved "institutioner" i Danmark: "dagpleje, vuggestue, børnehave og integrerede institutioner", i Norge: "daghem, barnehage og familiebarnehage", og i Sverige: "daghem, familjedaghem, lekskola og förskola". Da 6årige kan gå i børnehaveklasse indgår disse også. I forbindelse med bestemmelsen af den institutionelle ramme har det været et krav, at studier skulle adressere relevant institution både i sigte, dataindsamling og resultater. F.eks. indgår studier, der adresserer et forhold både i skole og dagtilbud for 0-6årige kun for så vidt det i sigte, data og resultater har bidrag der særskilt beretter om dagtilbudene.

Der er benyttet dansk terminologi i rapporteringen af forskningskortlægningen:

I denne rapport anvendes udtrykket 'dagtilbud for børn' eller 'dagtilbud' som samlet betegnelse for daginstitutioner for de 0-6årige børn. Når en undersøgelse angår en enkelt dagtilbudstype, anvender vi betegnelsen for denne f.eks. 'børnehaven' eller 'førskolen' (Sverige). ¹

2.3 Søgning

Der er valgt ressourcer og databaser til afsøgning på baggrund af forskningskortlægningens begrebsmæssige univers. Søgeprofiler i de enkelte ressourcer og databaser er ligeledes udformet ud fra dette univers.

Søgninger er foretaget af Clearinghouse. Reviewgruppen har haft lejlighed til at drøfte og korrigere både de valgte ressourcer og baser samt de anvendte søgeprofiler. Reviewgruppen har ligeledes haft mulighed for at foreslå yderligere referencer. Der er indkommet seks sådanne forslag.

Afsøgte databaser og ressourcer samt hits fremgår af Tabel 2.1. Søgeprofiler og hits er lagt ind i softwaren EPPI-Reviewer.

¹ Vi har dog valgt at fastholde samme titel for denne publikation som for de tidligere års kortlægninger.

Ressource	Søgedato	Hits
Norbok (Norge)	31/05/2010	49
Bibsys Forskdok publikasjoner (Norge)	31/05/2010	249
Libris (Sverige)	28/05/2010	142
Skolporten.com (Sverige)	27/05/2010	11
Dansk pædagogisk base (Danmark)	28/5/2010	220
Forskningsdatabasen (Danmark)	28/5/2010	36
ERIC(CSA)	27/05/2010	17
Handsearch of 3 Scandinavian Journals	27/05/2010	12
References from Review Group		6
References from References		2

Tabel 2.1: Foretagne søgninger

De primært valgte ressourcer er den norske og svenske nationalbibliografi, samt Dansk Pædagogisk Base. Disse tre baser burde, når der kun søges på 2009 litteratur, indeholde alle bogudgivelser om forhold i dagtilbud. Sådan forholder det sig imidlertid ikke. Der er derfor som supplement søgt i de almene nationale forskningsdokumentationssystemer.

Desværre var søgning i det svenske forskningsdokumentationssystem, forskning.se, resultatløs for 2009. Problemet her var dels søgesystemets relative uanvendelighed til specifik søgning, dels databasens orientering mod projekter, ikke mod publicering knyttet til projekter. For Sveriges vedkommende er der derfor også søgt i www.skolporten.com.

Ud over de faktisk anførte søgesteder, er det overvejet at søge i den danske (Artikelbasen), norske (Norart) og svenske (Artikelsök) artikeldatabase. Disse er imidlertid fravalgt. Vi har fravalgt disse, da vi skønner, at forskning i dagtilbud for 0-6 årige ikke primært publiceres i skandinaviske tidsskrifter. Det forholder sig snarere sådan, at der i de skandinaviske lande primært publiceres i rapport eller bogform, og der derefter eventuelt formidles sekundært i de skandinaviske tidsskrifter. Undtagelser herfra er *Scandinavian Journal of Educational Research* og *Nordisk Pedagogik*, samt det nye tidsskrift, *Nordisk Barnehageforskning*. Disse tre tidsskrifter er derfor håndsøgt særskilt for året 2009.

Endelig er ERIC (CSA), verdens største pædagogiske database, ligesom sidste år blevet afsøgt for internationale eller udenlandske bidrag på feltet fra skandinaviske forfattere.

2.3.1 Anvendte søgeprofiler

Norbok:

((Daginstitution? OR barnehage? OR familiebarnehage? OR daghjem? OR førskole?) OR D=(372.2? OR 372.11? OR 643.5? OR 362.712?)) AND år=2009

Bibsys Forskdok:

aar = 2009 AND (tittel-ord = daginstitution? OR tittel-ord = barnehage? OR tittel-ord = familiebarnehage? OR tittel-ord = daghem? OR tittel-ord = førskole? OR tittel-ord = dagt?)

Libris:

Kun böcker:

ÅR:2009 AND land:sw AND (kl:Em-c.01 OR kl:Eab.01 OR förskolan OR daghem OR lekskola OR förskolepedagogik OR familjedaghem OR dagis)

Skolporten

Below: Forskning & Utveckling

Below: Avhandlingar

Below: 2009

Handsearch of all titles mentioned

Dansk Pædagogisk base:

ul=dk og år=2009 og (dk=37.21 eller dk=37.22 eller dk=37.24 eller dk=37.28 eller daginstitution? eller børnehave? eller dagpleje? eller vuggestue? eller førskole? eller småbørnspædagog? eller dagtilbud?)

Forskningsdatabasen:

daginstitution*=børnehave*=dagpleje*=vuggestue*=førskole*=småbørnspædagogi*
=dagtilbud* med filter år=2009

ERIC

(PT=(142 reports: evaluative) or PT=(143 reports: research)) and (norway* or norwegian or denmark* or danish or sweden? or swedish or scandinavia* or nordic) (Copy Query)

Date Range: 2009 to 2009

Limited to: Education Level is Early Childhood Education or Kindergarten or Preschool Education

Handsøgning af tre tidsskrifter 2009 årgangen:

Scandinavian Journal of Educational Research, Nordic studies in Education samt Nordisk Barnehageforskning er hånd søgt efter artikler om dagtilbud.

2.4 Screening: kriterier for inklusion og eksklusion

Ved at anvende de beskrevne ressourcer og søgeprofiler, vil årets litteratur om dagtilbud for de 0-6årige i Skandinavien blive fundet. Der er et vist overlap mellem indholdet i ressourcerne, derfor vil der blive fundet dubletter. Antallet af dubletter i årets søgninger var 57. Disse er indledningsvist fjernet. De resterende referencer er derefter sorteret efter relevans, i.e. de er screenet.

To forhold har været afgørende for screeningen:

For det første genstandsfeltet. Vi leder efter studier om daginstitutioner og dagtilbud. For at kunne inkluderes, skal studier eksplicit forholde sig til disse. Det er ikke tilstrækkeligt, at et studie implicit kan eller kunne have betydning for daginstitutioner og dagtilbud. Vi søger ikke viden om børn eller pædagoger generelt. Kravet er at barne- eller pædagogperspektivet skal være eksplicit diskuteret i forhold til dagtilbud.

For det andet fremstillingen. Her har der været fokus på, om der er tale om rapportering af primær forskning. Populære fremstillinger, ren forskningsformidling, videnskabelige metodediskussioner etc. er derfor ikke blevet inkluderet. I denne forbindelse er det vigtigt at understrege, at rapporter fra evaluering eller fra forsøg ikke er blevet ekskluderet uden videre. Det forholder sig sådan, fordi der både i forbindelse med evaluering og forsøgsarbejder kan være tale om primær forskning. Kravet er imidlertid også til sådan rapportering, at der relateres til anden forskning i form af teori eller empiri. Det betyder, at studier af evaluerende karakter, som indeholder et forskningsspørgsmål, metodelag og en konklusion, IKKE inkluderes, hvis de ikke er relateret til den eksisterende forskningslitteratur i form af kendt empiri, kendte teoridannelser eller ekspliciterede kendte metodologier.

Det skal understreges, at studiernes forskningsmæssige kvalitet ikke har spillet nogen rolle for overvejelser om eksklusion/inklusion.

Screeningen er gennemført i to faser:

2.4.1 Fase 1: Reference-screening

Bortset fra dubletter blev alle indlæste referencer sorteret i de fire kategorier, der er anført i Tabel 2.2 herunder. Referencer, der undervejs blev vurderet at have utilstrækkelige informationer, blev løbende søgt suppleret med *abstract* eller anden information via ekstra søgning. I de skandinaviske databaser er der en relativ beskeden datamængde (forfatter, titel og ikke meget mere) til rådighed om litteraturen. Dette var derfor et betydeligt arbejde. I referencescreeningen er i øvrigt inkluderet både alt, der *med sikkerhed* kunne inkluderes, og alt, som der kunne være tvivl om.

2.4.2 Fase 2: Fuldtekst-screening

Den tekst (bog, rapport eller artikel), som en inkluderet reference viser hen til, er derefter skaffet. Derefter har vi foretaget en ny screening med de samme kriterier - nu på baggrund af hele teksten.

Begrundelse for eksklusion/inklusion	Begrundelsen ekspliciteret	Antal
Eksklusion: Forkert institution	Ikke om aktiviteter i dagtilbud for 0-6 årige	132
Eksklusion: forkert dokumenttype	Ikke primær forskning: fx debatlitteratur, lærebøger, policy dokumenter, undersøgelses- metodisk litteratur, eksamensopgaver på niveau under PhD-afhandlinger	494
Inkluderet	Undersøgelser, evalueringer, rapporter fra forsøgs- og udviklingsarbejder	61
Markering: utilstrækkelig information nu	Referencen giver en beskrivelse der ikke er tilstrækkelig til at retfærdiggøre inklusion/eksklusion	0

Tabel 2.2: Oversigt over den samlede screening

2.5 Genbeskrivelse af studier

EPPI-Centre ved *Institute of Education, London University*, har på basis af deres mangeårige arbejde med evidens udviklet et alment genbeskrivelsessystem for pædagogisk forskning. Det hedder: *EPPI-Centre data extraction and coding tool for education studies Version 2.0*. Dette system er anvendt til alle genbeskrivelser. Det indgår som en del af EPPI-reviewer softwaren (Jfr. afsnit 6.1).

I EPPI-reviewer er foretaget en genbeskrivelse og kvalitetsvurdering af alle inkluderede undersøgelser. De tidligere af os udgivne forskningskortlægninger er dog ikke genbeskrevet.

Alle genbeskrivelser og kvalitetsvurderinger er udført af medarbejdere fra Clearinghouse på en måde, hvor en enkelt person har været ansvarlig for specifikke studier. Samtidig har Reviewgruppens medlemmer, udover at se og kommentere genbeskrivelserne fra Clearinghouse, selv kvalitetsvurderet alle inkluderede studier. Peer review princippet er her systematisk anvendt. Alle inkluderede studier er vurderet af mindst én fra Clearinghouse og mindst én fra Reviewgruppen. Mulige interessekonflikter er dog undgået, jf. bemærkningen i afsnit 1.3.

I en forskningskortlægning sigtes der mod at skabe overblik på tværs af alle studier. Dette kan skabes ved at alle studier genbeskrives med ét og samme system. Princippet om *tertio comparationis* bringes i anvendelse. I.e. sammenligning mellem to forhold muliggøres ved at indføre et tredje (fælles) element.

I genbeskrivelserne besvares der spørgsmål om studierne, så relevant sammenligning bliver mulig. Systemet er opdelt i sektioner, der er underdelt i spørgsmål, der igen er underdelt i multiple choice svarmuligheder. Der er overalt mulighed for at koble noter og uddybende kommentarer sammen med givne afkrydsnings svar. Indholdsmæssigt dækker systemet en undersøgelses formål, kontekst, design, metode, resultater, forsknings- og rapporteringskvalitet. Hovedparten af spørgsmålene er rettet mod forskning af mere kvantitativ art, men der er også spørgsmål rettet specifikt mod kvalitativ forskning. Det er væsentligt at understrege, at genbeskrivelsen både omfatter et beskrivende og et vurderende moment. Som tidligere nævnt er al rapportering af primærforskning, uanset kvalitet, inkluderet og genbeskrevet, men for at et studie kan indgå i de tematiske analyser og konklusioner, skal det være rapporteret med kvalitet. Det vil sige: Som mini-

mum skal der foreligge ekspliciterede forskningsspørgsmål, explicit teoretisk forankring og explicit metodefremstilling.

I god overensstemmelse med traditionen inden for systematiske review vedrører en del spørgsmål intervention. Sammenholdes dette med, at reviewets indholdsmæssige side ikke rammes tilstrækkelig præcist med EPPI-reviewerens almene system, er der til denne forskningskortlægning udviklet og anvendt et ekstra review-specifikt genbeskrivelsessystem. Det er strukturelt opbygget på samme måde som EPPI-reviewerens system og dækker følgende: Aktører, pædagogiske aktiviteter, institution, institution i samfundet, alder (jf. afsnit 6.2).

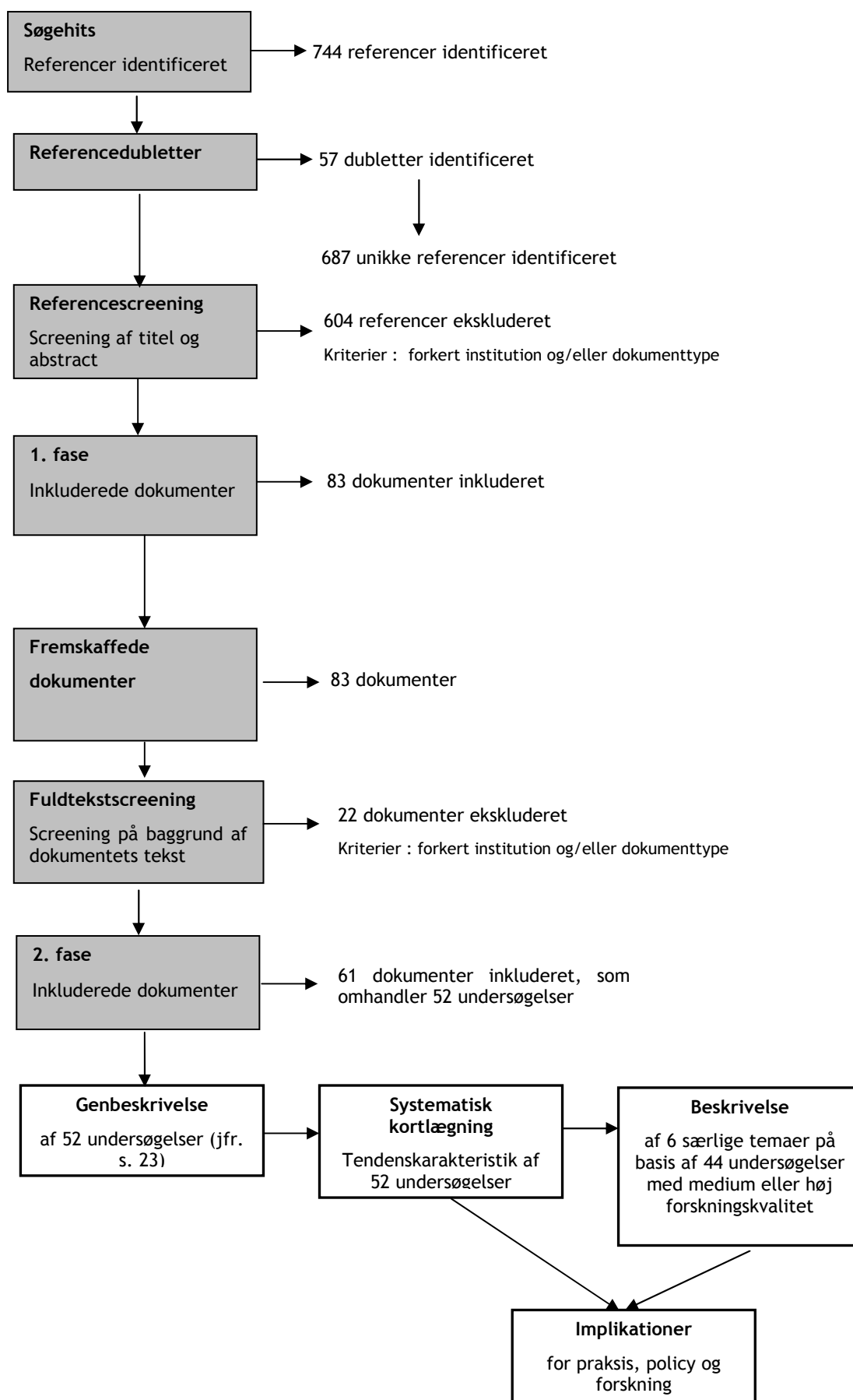
Reviewgruppen har genovervejet genbeskrivelsessystemet og har valgt at fastholde det system, som blev anvendt i analysen af forskningen fra 2006, 2007 og 2008. For dette taler ikke mindst, at denne fremgangsmåde muliggør sammenholdning af analyserne af forskningen fra 2006, 2007, 2008 og 2009.

Indholdet af genbeskrivelserne er ganske omfattende (de fylder i alt ca. 700 sider). Et eksempel på en genbeskrivelse findes i kapitel 6.1

Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2009 i institutioner for de 0-6 årige (førskolen) fremkommer på baggrund af disse genbeskrivelser samt ved at gøre brug af EPPI softwarens muligheder for søgning, analyse og rapportgenerering.

2.6 Samlet oversigt over reviewprocessen

I Figur 2.1 på næste side er vist processen *fra søgning til forskningskortlægning og forskervurdering*. Hele reviewprocessen er gennemført med fælles ansvar hos Reviewgruppen og Clearinghouse. Hvor den ene part har udført arbejdet har den anden fungeret som reviewer og omvendt.

Figur 2.1: Processen fra søgning til kortlægning

3 Karakteristik af forskningen i 2009

I dette kapitel giver vi en karakteristik af den skandinaviske forskning fra 2009 om institutioner for 0-6årige. Grundlaget for denne karakteristik er det arbejde med genbeskrivelse, som medarbejdere fra Clearinghouse har gennemført i samarbejde med Reviewgruppen.

I 2009 var der 52 studier som opfyldte kriterier for inklusion i kortlægningen. (Klar målsætning, redegørelse for design og metode, teoretisk kontekstualisering). I dette kapitel vil vi redegøre nærmere for disse studier. Studierne karakteriseres: Alment, metodisk designmæssigt og indholdsmæssigt. Derefter ser vi på studiernes forskningskvalitet. Senere i kapitel 4 vil vi alene se på de studier, som vurderes at have den tilstrækkelige forskningskvalitet.

3.1 Almen karakteristik.

Studiernes fordeling på lande fremgår af tabellen herunder:

	Studier totalt
Danmark	14
Norge	23
Sverige	19
Data fra andre ikke-skandinaviske lande	5

Tabel 3.1: Inkluderede undersøgelser fordelt på de lande, hvor der indsamles data (N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Af de 52 studier, som er med i kortlægningen, har 23 norske data, 19 svenske data og 14 danske data. Fem af undersøgelserne har derudover data fra ikke-skandinaviske lande. Fire af studierne inddrager desuden på én gang data fra mere end ét skandinavisk land.

I 2009 blev der således publiceret mest forskning på feltet i Norge med 23 studier og mindst i Danmark med 14 studier. Det er også værd at bemærke, at de fleste studier finder sted og er forankret i ét land. Et komparativt perspektiv findes dog i ca. hver sjette studie.

Det sprog studierne er publiceret på, fremgår af tabel 3.2 herunder:

	Studier totalt
Dansk	13
Norsk	19
Svensk	10
Engelsk	10

**Tabel 3.2: Sprog, der er publiceret på.
(N=52)**

Det fremgår af tabel 3.2., at der primært publiceres på ét af de tre skandinaviske sprog. Ca. 1/5 af materialet publiceres på engelsk, og bliver dermed tilgængeligt for den internationale pædagogiske praksis, policy og forskning.

Ses der nærmere på forfatterne til de 61 tekster, der relaterer sig til de 52 studier, viser det sig, at 42 har én forfatter, medens 19 har to eller flere forfattere. Det sidste er dels forbundet med de komparative studier, hvor forfattere fra forskellige lande sædvanligvis deltager. Dels er det forbundet med, at nogle af studierne er en hel eller delvis rapportering af større undersøgelser, hvor typisk forskerteams indgår som forfattere.

En række - men ikke alle - studier giver oplysninger om, hvordan undersøgelsen er finansieret. Dette fremgår af tabel 3.3

	Studier totalt
Forskningsråd	14
Ministerier/styrelser/kommuner	12
Universiteter/forskningsinstitutioner	9
Fagforeninger	2
Private fonde	1
Uoplyst	14

**Tabel 3.3: Undersøgelsesernes finansiering
(N=52)**

Den typiske undersøgelse på feltet er således finansieret af forskningsråd, den offentlige forvaltning eller af forskningsinstitutionerne selv.

3.2 Sigte, design og metode

Her vil der blive set nærmere på undersøgelsesernes formelle videnskabelige karakteristika. Afsnittet behandler undersøgelsesernes overordnede sigte, de anvendte designs samt dataindsamlings-, og analysemetoder i forlængelse heraf.

Tabel 3.4 herunder viser studierne's fordeling på overordnet sigte:

	Studier totalt
Beskrivende	33
Udforskning af relationer	13
'What works'	7
Metodeudvikling	4

**Tabel 3.4: Undersøgelserne's overordnede sigte
(N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)**

Studier med et overordnet beskrivende sigte dominerer. Der er 33 sådanne (63 %). 'Udforskning af relationer' (mellem faktorer) er sigtet i 13 (25 %) af årets studier. Sigterne 'what works' og 'metodeudvikling' fylder med en andel på henholdsvis 7 og 4 studier ikke meget i årets forskning.² 'What works' er rettet mod at undersøge om en indsats eller intervention virker, medens metodeudvikling sigter mod at udvikle de analysemetoder, der kan tages i brug til at undersøge fænomener i dagtilbud.

Studierne's fordeling på anvendte designs fremgår af tabel 3.5

	Studier totalt
Etnografisk	26
Holdningsundersøgelse ("views study")	14
Tværsnitstudie	9
Dokumentstudie	8
Case study	7
Cohort study	3
Aktionsforskning	3
En gruppe før-efter test	1
Review (ikke systematisk)	1
Randomiseret kontrolleret eksperiment	1
Systematisk review	1

**Tabel 3.5: Undersøgelserne's anvendte designs
(N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)**

² Alle angivelser af % i teksten er overalt beregnet i forhold til antal undersøgelser - ikke i forhold til antal svar.

Flere studier gør brug af mere end ét design, derfor er der flere designs i spil, 74, end studier, 52. Præcis halvdelen af alle studier anvender et etnografisk design. 14 (27 %) har holdningsundersøgelse som design. Henholdsvis 9 (17 %), 8 (15 %) og 7 (13 %) af undersøgelserne anvender tværsnitstudie, dokumentstudie og case study som design. De resterende designs må karakteriseres som sjældne i den skandinaviske dagtilbudsforskning fra 2009.

De metoder, der er anvendt til dataindsamling fremgår af tabel 3.6

	Studier totalt
Læseplanbaseret vurdering	2
Fokusgruppe interview	14
Præsentation af scenario	1
Observation	30
En-til-en interview (face to face eller telefon)	28
Praktisk test	1
Psykologisk test	1
Sekundære data (eks. offentlig statistik)	4
Selvudfyldt spørgeskema	18
Selvskabt dagbog eller rapport	2

Tabel 3.6: Undersøgelsernes anvendte dataindsamlingsmetoder (N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Studierne anvender en mængde forskellige metoder til dataindsamling. Mange studier gør brug af mere end én metode. Derfor er der registreret 101 forskellige metoder i de 52 studier. De hyppigst anvendte metoder er disse: 'Observation' anvendt i 30 (58 %) af studierne, 'En-til-en interview' der er med i 28 (54 %) af studierne, 'selvudfyldt spørgeskema' der anvendes i 18 (37 %) af studierne samt 'fokus gruppe interview', der er med i 14 (27 %) af studierne.

I analysen af indsamlede data anvender studierne ligeledes et bredt spektrum af analysemetoder.

19 studier gør brug af kvantitativ analyse. Kun tre af disse anvender alene helt enkle sammentællinger af kategoriserede data. Det typiske studie med kvantitativ analyse anvender mere avancerede statistiske metoder som faktoranalyse og regressionsanalyse. Signifikansberegning i forskellig form er almindeligt anvendt. Blandt studierne er der også et eksempel på (statistisk) metaanalyse.

De kvalitative designs dominerer i forskningen. Det viser sig i dataanalysen ved en hel del eksempler på anvendelse af diskursanalyse, narrativ analyse, hermeneutisk tolkning og fænomenografisk analyse. Den største del af disse studier anvender en teoretisk for-

ankret ekspliciteret metode. Der er dog også i materialet enkelte studier som er mere implicitte om dataanalysens udfordringer i tolkning, kategorisering og kondensering under fastholdelse af kontekst og dybde.

3.3 Indhold

I tabel 3.7 herunder er vist studierne overordnede emnemæssige fordeling.

Svarkategori	Antal studier
Vurdering (assessment)	12
Undervisning og læring	6
Læreplan (curriculum)	4
Politik (Policy)	5
Ligeværdige muligheder (Equal opportunities)	17
Organisation og ledelse	6
Klasseledelse (classroom management)	2
Metodologi	5
Andre	13

**Tabel 3.7: Overordnede emner eller fokusområder
(N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)**

Emnemæssigt er studierne således ganske spredt, men som det fremgår, er der flest studier med overordnede fokus af 'ligeværdige muligheder' 17 (33 %), og 'vurdering' 12 (23 %).

I kortlægningens reviewspecifikke del er der blandt andet defineret seks didaktisk orienterede kategorier, som skal belyse aspekter ved den pædagogiske virksomhed i institutionerne.

Studiernes fordeling på disse kategorier fremgår af Tabel 3.8:

Svarkategori	Antal studier
Hensigt og mål	4
Vurdering, evaluering, kvalitetssikring og -udvikling	14
Grundlæggende værdier og etik	14
Indhold	19
Metoder og arbejdsmåder	7
Arbejde med/baseret på styringsdokumenter (børnehave Lov; læreplan; etc.)	4

Tabel 3.8: Træk ved den pædagogiske virksomhed som blev belyst gennem undersøgelse (N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Feltets forskning fra 2009 er således præget af mange studier om 'indhold', 19 (37 %), 'vurdering, evaluering, kvalitetssikring og -udvikling' samt 'grundlæggende værdier og etik' forskning, begge med 14 (27 %).

Et andet forhold, der behandles i den reviewspecifikke spørgeramme, er dagtilbud som social organisation eller socialt system. Sorteringen af de inkluderede undersøgelser på dette fremgår af Tabel 3.9 herunder.

Svarkategori	Antal studier
Relationer og kommunikation	16
Lærende organisation	8
Inklusion/eksklusion	9
Socialt system	15
Ledelse og organisation	1
Fysisk miljø	4
Kategorien kan ikke anvendes	11

Tabel 3.9: Aspekter ved dagtilbud som social institution som indgår i undersøgelsen (N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

'Relationer og kommunikation' 16 (31 %) 'socialt system' 15 (29 %) fylder her mest. Det forhold at 11 (21 %) af studierne ikke har dette med i undersøgelsen, er også værd at notere.

I den reviewspecifikke kortlægning ses der også på, om undersøgelserne sætter institutionerne i et bredere samfundsmæssigt perspektiv. Tabel 3. giver studierne fordeling på dette forhold.

Svarkategori	Antal studier
Institutionens position i samfundet	9
Politisk og økonomisk baggrund og kontekst	12
Historiske og kulturelle betingelser og kontekster	4
Kategorien kan ikke anvendes	30

**Tabel 3.10: Dagtilbud i et samfundsperspektiv
(N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)**

Her er det markant at 30 (58 %) af studierne *ikke* inddrager det bredere samfundsmæssige perspektiv i undersøgelsen. Når perspektivet inddrages, er 'Politisk og økonomisk baggrund og kontekst' med 12 (23 %) hyppigst undersøgt. Dagtilbud set i samfundsperspektiv indgår således i under halvdelen af årets studier.

I Tabel 3.11 ses studierne fordelt på hvilke aktører de undersøger.

Svarkategori	Antal studier
Personale 1: i institutionerne	34
Børn	29
Forældre	11
Personale 2: "rundt om" institutionerne (administration og forvaltning, kommunale, regionale og statslige myndigheder, fagforeningsrepræsentanter, politikere; konsulenter, etc.)	5
Ikke nærmere specificeret eller andre aktører	7

**Tabel 3.11: Aktører som undersøgelserne er rettet mod
(N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)**

Flest studier, 34 (65 %) undersøger det pædagogiske personale. 29 (58 %) af undersøgelserne har børnene med. Forældre indgår i 11 (21 %) af undersøgelserne. Personale "rundt om" institutionen undersøges sjældnere, 5 (10 %).

Ét af de indholdsmæssige forhold, der yderligere kan karakterisere forskningen, er om der i forskningen undersøges en intervention. Enten en sådan, der er etableret forud for forskningen, eller en intervention skabt i forskningsprojektet. I 2009 er der kun 6 studier, 12 %, som undersøger interventioner. (Gillberg, Kjelaas, Østrem et al, Christensen, Jensen & Brandi, Jensen & Holm) Det lille antal sådanne studier er i god overensstemmelse med det store antal af studierne, der er beskrivende eller udforsker relationer, jfr. Tabel 3.4. og det lille antal studier der gør brug af eksperimentelle designs. Jfr. Tabel 3.5.

3.4 Vurdering af forskningskvalitet

Det må understreges, at forskningskvaliteten, som undersøges her for de inkluderede 52 studier, alene er baseret på forskningsrapporteringen. Dvs. det der er offentliggjort om en undersøgelse, alene er det, der tages stilling til. At vurdere forskningskvalitet på dette grundlag er dog sædvanlig videnskabelig praksis.

Dernæst er det også væsentligt at understrege, at forskningskvalitet ikke med rimelighed kan betragtes uafhængigt af forskningsdesign. Spørgsmålet om et forskningsdesign er velvalgt til at besvare et bestemt forskningsspørgsmål må undersøges. I forlængelse heraf er det også centralt at få fastlagt, om det valgte design så er gennemført (=læs rapporteret) på bedst mulig måde for det pågældende design. Videre er det vigtigt at se nøjere på det etablerede designmæssige, og på anden vis, etablerede grundlag for et studies konklusioner. Den fordeling af studiernes valgte designs, som findes Tabel 3.5, danner derfor en væsentlig baggrund for dette afsnit.

Blandt inklusionskriterierne for denne forskningskortlægning er, at studiet har en klar rapportering af forskningsdesign og -metode. Det der ses nøjere på her, er kvaliteten af denne rapportering.

På næste side i Tabel 3.12 er anført svarene på de spørgsmål som i EPPI spørgerammen anvendes til at vurdere forskningskvalitet.

Spørgsmål	Ja, antal studier	Nej, antal studier
Er kontekst for studiet adækvat beskrevet?	49	3
Er studiets mål klart rapporteret?	50	2
Er der en adækvat beskrivelse af samplet anvendt i studiet, samt af hvordan samplet blev identificeret og rekrutteret	34	18
Er der en adækvat beskrivelse af metoder brugt til dataindsamling?	44	8
Er der en adækvat beskrivelse af metoder anvendt til dataanalyse?	40	12
Vil studiet kunne replikeres ud fra rapporteringen?	26	26
Beskriver forskerne hvor studiets originale data er tilgængelige?	5	47
Undgår forfatterne selektiv rapporteringsbias? (rapporteres der om alle variable fra forsknings-spørgsmålet?)	40	12
Er der etiske problemer forbundet med studiets fremgangsmåde?	15	37
Blev brugere/slægtninge til brugere involveret i design og udførelse af studiet?	37	15
Er der et tilstrækkeligt rationale til, hvorfor studiet blev gennemført som det blev?	43	9
Var det valgte forskningsdesign passende for besvarelse af studiets forskningsspørgsmål?	48	4
Er der gjort forsøg på at skabe gentagelighed eller reliabilitet af dataindsamlingsmetoder og -redskaber?	38	14
Er der gjort forsøg på at etablere validitet eller troværdighed af dataindsamlingsmetoder og -redskaber?	40	12
Er der gjort forsøg på at etablere gentagelighed eller reliabilitet af dataanalysen?	30	22
Er der gjort forsøg på at etablere validitet eller troværdighed af dataanalysen?	42	10
Kan anvendt forskningsdesign og undersøgelsesmetode udelukke fejl/tendensiøsitet, som kunne føre til alternative forklaringer på studiets resultater?	45	7
Hvor generaliserbare er studiets resultater?	Kun tekstsvar	Kun tekstsvar
I lyset af de ovenstående forhold er revieweren af studiet uenig med forfatteren om studiets fund konklusioner?	9	43

Tabel 3.12: Studiernes forskningskvalitet (N=52)

Der er ganske mange forhold, der undersøges i forbindelse med kvalitetsvurderingen. Som helhed peger svarene i retning af, at forskningsrapporteringen er tilfredsstillende. De fleste svar peger på, at problemerne er koncentreret om få studier. Der mangler dog en adækvat beskrivelse af sample i 18 (35 %) af studierne. 12 (23 %) af studierne har ikke en adækvat beskrivelse af metoder anvendt til dataanalyse. Også 12 (23 %) undgår ikke rapporteringsbias. Henholdsvis 14 (27 %) og 12 (23 %) har problemer med at etablere reliabilitet og validitet i de anvendte dataindsamlingsmetoder. Det er 22 (42 %) og 10 (19 %) af studierne der har problemer med at etablere reliabilitet og validitet i de anvendte dataanalysemetoder.

I forbindelse med vurderingen af studiernes resultaters generaliserbarhed er der kun afgivet tekstsvar. En gennemgang af disse svar viser, at 21 (40 %) af studierne med rimelighed kan forbindes med udsagn om generaliserbarhed. De fleste studier, 31 (60 %), kan ikke fremvise generaliserbare resultater. Dette er blandt andet, men ikke udelukkende, forbundet med det store antal kvalitative studier i materialet.

Der udover er det værd at pege på, at den åbenhed og transparens, som er en væsentlig del af forskning, ikke endnu har nået data i feltets undersøgelser, idet kun 5 (10 %) af undersøgelserne oplyser, hvor data er tilgængelige. Etikken forbundet med gennemførelse af undersøgelser berøres også. Her er der etiske problemer forbundet med 15 (29 %) af studierne. Her burde brugere/slægtninge have været mere involveret/informeret.

Alle studier er vurderet på de ovennævnte forhold. På baggrund heraf er hvert studie derefter blevet tildelt én samlet evidensvægt. Her er der gennem dialog skabt enighed om hvert enkelt studie mellem Clearinghouse medarbejdere og medlemmer af Reviewgruppen.

Årets forskning fordeler sig på samlet evidensvægt som vist i Tabel 3.13 herunder.

	Studier totalt
Høj evidensvægt	17
Middel evidensvægt	27
Lav evidensvægt	8

Tabel 3.13: Studiernes samlede evidensvægt (N=52)

I årets forskning på feltet er der således 17 (33 %) med høj evidensvægt og 27 (52 %) med middel evidensvægt og 8 (15 %) med lav evidensvægt. Kun de i alt 44 studier med høj eller middel evidensvægt indgår i analysen i kapitel 4.

4 Udvalgte resultater af forskningen i 2009

I dette kapitel redegør reviewgruppens medlemmer for seks temaer, som de er belyst i 40 af de 44 undersøgelser om institutioner for 0-6årige i Skandinavien, som er rapporteret med tilstrækkelig forskningskvalitet. En enkelt undersøgelse kan godt berøre flere temaer. I så fald behandles undersøgelsen i flere temaer. De seks berørte temaer er:

- Leg og læring i hverdagslivet
- Børns udvikling og kompetencer
- Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution
- Køn og ligestilling
- Planer for dagtilbud i stat og kommuner
- Fysisk miljø

De fire studier, der ikke kunne indordnes i fremstillingen her, er der en abstrakt og indeksering af i kapitel 7 appendiks 2. Det drejer sig om studierne af Johansen, Moe & Søbstad, Foss og Havnes, der handler om henholdsvis varigheden af børns ophold i børnehaven, børnehaven som lærende organisation, om de voksne i børnehavens omsorgsfulde væremåde, samt påvirkning af børns udvikling generelt af om de har gået i børnehave eller ej.

4.1 Leg og læring i hverdagslivet

4.1.1 Introduktion

I alt 14 studier behandler temaet ”leg og læring i hverdagslivet”. Der er primært tale om svenske (7) og norske (5) studier. Kun to studier er danske.

13 studier er baseret på kvalitative metoder. Syv studier anvender etnografisk feltarbejde og observation i daginstitutioner. Fem studier anvender en kombination af observationer og interviews. Der er to interviewstudier. Et studie anvender en kombination af kvalitative og kvantitative data og adskiller sig yderligere ved - som det eneste studie - at omhandle dagplejen (Jensen).

Studierne kan overordnet opdeles i tre kategorier:

1. Institutionernes hverdagspraksis - samspil mellem børnenes deltagelse og den pædagogiske praksis
2. Børns læringsmuligheder i forskellige pædagogiske situationer og samspil i institutionen
3. Studier der primært fokuserer på børns leg

4.1.2 Institutionernes hverdagspraksis

Fem studier handler om institutionens hverdagspraksis.

Markström & Hallden er et etnografisk studie af børns hverdagsliv i to svenske dagsinstitutioner. Studiet udforsker børns strategier i forhold til at influere på, forsvare og konstruere den sociale orden i daginstitutionen.

Forfatterne beskriver spændingen mellem "fri leg" og en høj grad af rutinerede kollektive aktiviteter i institutionens hverdag. Studiet viser, at børnene er aktive medskabere af institutionen som 'deres sted'. Studiet viser, hvordan børn kan øve indflydelse på den skemalagte hverdag ved at forhandle, negligere eller bryde med de voksnes rutiner. Forfatterne argumenterer for, at opfattelsen af daginstitutionen afhænger af, om institutionen ses fra et børne- eller voksenperspektiv. Studiet viser det enkelte barns strategi og pragmatiske brug af ressourcer i forhold til at skabe sin egen barndom og øve indflydelse på sociale og kulturelle konstruktionsprocesser. Forfatterne påpeger, at fokus på barndommen som institutionaliseret kan betyde, at man overser, at børn er aktive deltagere i at skabe institutionens hverdag. Det er derfor misvisende at se børns liv i dagtilbud som kontrast til en 'fri' barndom uden for institutionerne. Forfatterne peger på et behov for at udforske hvilke muligheder børn gives for at udøve modstand og kontrol, samt hvordan dagtilbud opfattes af børnene selv.

Et andet etnografisk studie (Karlsson) handler om demokratiske værdier i dagtilbud, og hvordan disse værdier viser sig i børns relationer. Studiet beskriver, hvordan børnene tager ansvar, viser omsorg og respekt. Studiet viser, at det er ved at tage ansvar, vise omsorg for nogen eller noget og vise respekt for nogen eller noget, at børn udtrykker demokratiske værdier i deres dagligdag. Studiet viser, at der er kønsforskelle i de måder, hvorpå børn udøver demokratiske handlinger. Børnene relaterer sig til lignende situationer gennem fælles erfaringer, og de bruger deres viden om hinanden. Studiet viser, hvordan børnenes initiativer spreder sig således, at gruppen kan tage ansvar for forskellige situationer sammen. Forfatteren peger på, at pædagogernes holdninger og sprog har betydning for den måde piger og drenge tager ansvar, viser omsorg og respekt. Der skabes tryghed i børnenes fællesskaber, når de viser omsorg for hinanden i situationer som opleves trættende eller besværlige.

Et tredje studie er af Eidevald. Det behandler, hvilke positioner piger og drenge indtager, der accepteres henholdsvis møder modstand i børnehaven. Studiet analyserer køns- og identitetsskabende processer i forbindelse med fire hverdagsscenarier i børnehaven: Fri leg, samling, påklædning og måltid - med fokus på, hvordan de voksne henvender sig og taler til børnene. Studiet er baseret på videoobservationer og fokusgruppeinterviews. Studiet viser, at de voksne i børnehaven møder piger og drenge ud fra stereotype forestillinger om køn og på denne måde er med til at bekræfte og reproducere kønsforskelle. Studiet viser også, hvordan kønnede diskurser influerer på, hvad pædagogerne ser som neutrale handlinger eller ytringer. Forfatteren påpeger, at på trods af, at piger og drenge indtager en variation af positioner, beskrives de som to adskilte og homogene grupper af pædagogerne. Endvidere fremhæves, at positioner som ansues som 'naturlige' eller 'neutrale' på samme tid kan ses som magtproducerende og diskriminerende.

Et fjerde studie i denne kategori er af Børn og forebyggelse, Gentofte Kommune. Studiets formål er at afdække, hvordan social kapital kan fremmes og udspilles mellem 4-5årige. Studiet er baseret på en kombination af feltstudier og interviews.

Børn, forældre og pædagoger kan relatere elementer vedrørende social kapital i institutionens hverdag, og det er muligt gennem interview at få indblik i børnenes oplevelse af social kapital. Studiet viser, at institutionen er den væsentligste arena for børnenes skabelse af social kapital uden for hjemmet. Det er i institutionen børnene får adgang til de væsentlige sociale ressourcer, der opstår i kraft af de relationer, de danner til andre børn og voksne uden for familien. Studiet peger på, at børn er aktive bidragsydere til skabelsen af social kapital i og med, at de ikke alene danner relationer til andre børn og pædagoger, men også skaber sociale bånd mellem forældrene via deres venskaber til andre børn. Studiet peger på seks områder, som er af betydning for børns opbygning af social kapital i institutionen: Legetøj og legeaftaler for inklusion, fri leg versus arrangeret leg, klare og forudsigelige regler, hjælpsomhed og lydhørhed - 'olien, der får hverdagen til at glide', forældreengagement og fysiske rammer. Forfatterne fremhæver, at social kapital er lokal og kontekstafhængig, samt at det er væsentligt at tage udgangspunkt i og anerkende betydningen af den enkelte institutions lokale og særegne pædagogiske, fysiske, sociale og kulturelle kontekst, når man ønsker at fremme social kapital.

Det sidste studie, (Seland), er et etnografisk feltstudie af børnehavens hverdagsliv i lyset af nyere diskurser og kommunal virkelighed. Studiet er baseret på dokumentanalyse, observationer og interview. Studiets formål er at undersøge hvilke konsekvenser nyere diskurser om børn og børnehaver kan få for professionel praksis og børns mulighed for deltagelse og læring i børnehaven. Forfatteren argumenterer for, at baseorganiserede /afdelingsløse børnehaver kan ses som en materialisering af diskurser om fleksibilitet, valgfrihed og læring, og som en del af en økonomisk rationalitet. Studier giver et komplekst billede af, hvordan det nyliberale syn på individet og New Public Management influerer på børnehavens dagligdag. Studiet viser, hvordan den kommunale organisering i to niveauer og decentralisering af opgaver til de enkelte børnehaver kan føre til at pædagogerne får mere ansvar for organisering og administration og dermed mindre tid sammen med børnene. Det indebærer, at medhjælperne får mere ansvar for udformningen af det daglige arbejde og dermed i større grad bliver ansvarlige for at sikre børnehavens relationelle og indholdsmæssige kvalitet. Det problematiseres, at forældrenes tilfredshed vægter højere end de kvalitetskrav, som personalet i børnehaven kunne forventes at stille på baggrund af deres erfaring og faglighed. Studiet problematiserer endvidere en ensidig positionering af børnene som kompetente brugere med lyst til at vælge, og viser hvordan børnene kan blive "valgtrætte" i forhold til den fleksible børnehaves mange muligheder. Forfatteren peger på, at en øget decentralisering og bureaukratisering kan føre til af-professionalisering af børnehaven som pædagogisk institution - til trods for at børnehaverne i dag positioneres som læringsarenaer og fundament for skolen.

Studierne beskæftiger sig samlet set med samspil mellem børnenes deltagelse, fælles aktivitet og den pædagogiske praksis organisering. Der rettes fokus på betydningen af børnenes indbyrdes samspil og forskelle og spændinger mellem institutionens set fra børnenes perspektiv i forhold til deres deltagelsesmuligheder og set fra pædagogernes perspektiver og arbejdsbetingelser.

4.1.3 Børns læringsmuligheder

7 studier beskæftiger sig primært med børns læringsmuligheder i institutionens hverdagspraksis.

Et studie stiller spørgsmålet "Hvilke interesser synes å motivere femåringer til å skrive i barnehagen?" (Hopperstad et al.). Studiet er baseret på observationer af situationer i børnehavehverdagen, som indeholder børns skrivning. Fokus for observationerne er det sociale samspil mellem børn og voksne og de fysiske rammers indvirkning på skrivningen. Bordet ses som en materialitet, der inviterer børnene til at indgå i sociale fællesskaber, og hvor skrivning kan indgå som en del af en meningsfuld aktivitet i hverdagen. Studiet peger på, at børn har forskellige motivationer for at begynde at skrive, og der udarbejdes fire interessekategorier, som spiller ind på børns lyst til at skrive: Markere identitet, udforske hverdagslige erfaringer, skabe et æstetisk udtryk, være sammen. Studiet finder, at børnene inspirerer hinanden til at engagere sig i skriveaktiviteter, samt at personalets tilstedeværelse har betydning for, hvorvidt børnene engagerede sig i tegning eller skrivning, da de voksne ofte er modtagere eller medskabere af skrivningen. Forfatteren peger på, at det er vigtigt, at personalet i daginstitutionen har øje for og bygger videre på børnenes initiativer i forhold til skrivning, således at børnenes interesser "her og nu" inddrages, og at skrivning ikke kun relateres til skoleforberedelse.

Et andet studie, (Bae), udforsker ved hjælp af deltagende observation og interviews, hvilke muligheder børn har for læring i samspillet omkring måltider i børnehaven. Studiet finder, at børnehalebørnene har muligheder for medlæring i forhold til fire forskellige områder, nemlig samtale og dialog, praktisk samarbejde, leg og humoristisk samspil samt grænsesætning. Analyserne peger på, at det indenfor rammerne af en hektisk atmosfære er muligt at have samtaler præget af koncentration og gensidig udveksling. Måltidet danner ramme om situation, hvor der kan etableres fællesskab omkring ting og samtaleemner på trods af uligheder i baggrund og sprogfærdigheder. Hertil skal bemærkes, at studiet ikke fokuserer på situationer, der er karakteriseret af konflikt. Forfatteren konkluderer, at de voksne har betydning i forhold til at udvikle en atmosfære, hvor både fællesskab og forskellighed kan komme klart til udtryk. De voksne må kommunikere respekt for børnenes indbyrdes samspil og må kunne skifte mellem at være direkte deltager og lyttende tilskuer.

Et tredje studie af Gjems undersøger, hvordan børnehavepædagoger kan invitere børn til samtale og støtte deres sproglige aktivitet. Fokus er især, hvorvidt åbne versus lukkede spørgsmål fremmer eller hæmmer børns deltagelse og sproglige udvikling. Studiet baserer sig på videoobservationer af spontane, mindre gruppesamtaler mellem pædagoger og børn. Forfatteren peger på, at forskellige børn inspireres til at deltage i samtaler på forskellige måder. Pædagogerne skal støtte børnene i deres skabelse af mening gennem samtale, der bygger på barnets interesser og sproglige forudsætninger. Lukkede spørgsmål er produktive på den måde, at de inviterer til at deltage i et bestemt samtaleemne og de støtter barnets deltagelse og læring. Lukkede spørgsmål giver et konkret udgangspunkt for samtaler og er især gavnlige for børn op til 3 år. Mens åbne spørgsmål retter sig bedst mod de mere erfarne sprogbrugere på 4-5 år. Åbne spørgsmål kan gøre børn, der ikke er erfarne sprogbrugere, usikre og forvirrede og bremse deres deltagelse i læringssituationer.

Et fjerde studie af Svensson undersøger, hvordan børn oplever og håndterer den pædagogiske samling. Studiet er baseret på videoobservationer og interview og udforsker børns handlinger i situationer, der opleves som vanskelige for dem. Studiet viser, at kommunikation, samspil, deltagelse og læring har betydning for, hvordan vanskeligheder erfares og håndteres. Forfatteren peger på, at når den voksne tager udgangspunkt i bar-

nets erfaringsverden øges muligheden for barnets deltagelse og et positivt samspil mellem pædagog og barn. Børnene finder læringssituationer mindre vanskelige, når børnenes perspektiver inddrages i den pædagogiske samling. Forfatteren peger videre på, at pædagogerne må være opmærksomme på, hvordan børn resonerer, når de stilles overfor en opgave, som de finder vanskelig. Pædagogerne har også til opgave at stimulere børnene til at klare udfordringer og overvinde barrierer. En god pædagogisk samling muliggør at børnene bliver involveret i en integreret leg- og læringssituation, hvor de kan arbejde med stimulerende opgaver, der vækker interessen for at lære.

Alvestad & Berge undersøger gennem 8 dybdeinterview børnehavepædagogers opfattelse af sider ved egen pædagogisk planlægning og praksis samt syn på børns læring set i relation til de nationale læreplaner. Studiet udpeger kategorier inden for to aspekter: Læringsaspektet og metode- og kundskabsaspektet. Inden for læringsaspektet præsenteres to forskellige kategorier: 1) Læring som individorienteret, dvs. læring beskrives som noget, der kommer fra barnet selv. 2) Læring som samspilsproces, hvor læring beskrives som en fortløbende proces i samspil med omgivelserne. Inden for metode- og kundskabsaspektet præsenteres ligeledes to forskellige kategorier: 1) Intuitivt og 2) Struktureret metode- og kundskabsperspektiv: I det intuitive perspektiv beskriver pædagogerne, hvordan de observerer børnene og går ind i den leg, børnene har sat i gang, for at stimulere aktuelle færdigheder og begreber. I det strukturerede beskrives arbejdet som en planlagt systematisk proces knyttet til temaarbejde, som strækker sig over tid. Her er på forhånd defineret mål for barnets udvikling, ligesom børnene beskrives inddraget eksempelvis i valg af tema med henblik på udvikling af børnene som demokratiske samfundsborgere. Forfatterne peger på, at pædagoger bør fokusere mere på børnenes 'egne stemmer' og interesser på måder, hvor omsorg, leg og læring ses i et holistisk perspektiv. Forfatterne peger på behovet for en social og kulturel læreplan for børnehaven, hvor medbestemmelse, lighed og demokratiske værdier er integreret.

I Ahlcrona beskrives hånddukkens relationelle, sproglige og handlingsmæssige potentiale som redskab til børns kommunikation og læring i dagtilbud. Forskeren tager afsæt i en undren over, at hånddukke ikke i særlig høj grad bruges som redskaber i den svenske førskole. Studiet er et etnografisk feltstudie, hvor forskeren samtidig har fungeret som lærer for den undersøgte gruppe børn. Forfatteren peger på, at hånddukken er et vigtigt redskab i forhold til kommunikation og læring. Hånddukkens kan fungere som et relationelt, sprogligt og handlingsorienteret redskab for barnets sproglige, sociale og æstetiske udvikling.

Det sidste studie i denne kategori af Jensen belyser, om dagplejen som samfundsinstitution kan være med til at bryde den negative sociale arv. Det undersøges om hverdagslivet, læring og læreplaner i dagplejen kan gøre en positiv forskel for udsatte børn. Studiet er et mixed methods studie, der benytter spørgeskemaer, gruppeinterview samt i mindre omfang observationer i udforskningen af dagplejeres og dagplejepædagogers opfattelser af temaer omkring socialt udsatte børn. Studiet peger på, at dagplejere tenderer mod at se individuelt og kompenserende på barnets 'fejl og mangler'. Forfatteren fremhæver, at dagplejerne mangler viden om udsathed og ønsker kurser og netværk. Dagplejepædagoger arbejder i højere grad efter læreplaner. Studiet viser, at dagplejens vilkår kan ses som både hæmmende og fremmende, idet at et lille miljø med få børn kan skabe ro og plads for udsatte børn, men også kan mindske professionalisme og samarbejde mellem dagplejere. Forfatteren konkluderer, at dagplejen rummer muligheder

for fornyelse og innovation i forhold udviklende læringssituationer. Forfatteren peger videre på, at dagplejernes viden og kvalifikationer må styrkes gennem indsatser, der sætter fokus på viden og indbygger den tid, der skal til for at igangsætte og fastholde udvikling.

De 7 gennemgåede studier fokuserer på forskellig vis på pædagogernes betydning i forhold til at strukturere læringsmuligheder for børn i pædagogiske situationer og lægger vægt på at børnenes interesser og perspektiver må inddrages for at skabe optimale læringsmuligheder i institutionens hverdagspraksis. Studierne fokuserer primært på samspillet mellem pædagog og barn i læringssituationer. Det peger på behovet for undersøgelser, der i højere grad udforsker børnenes indbyrdes samspil som læringspotentiale.

4.1.4 Børns leg

2 studier beskæftiger sig primært med børns leg i dagtilbud.

Et studie af Änggård beskriver, hvordan børn anvender naturens ressourcer i form af materialer og miljøer i deres sociale fantasilege. Forfatteren finder, at børnene blander natur og kultur i den betydning at naturens materialer tilskrives mening, der har sammenhæng med den kulturelle sammenhæng, børnene vokser op i, det urbane forbrugssamfund. Studiet konkluderer, at børnene i legen med materialer fra og miljøer i naturen bruger længere tid på at forhandle legens regi end i anden leg. Studiet forklarer dette med, at naturens materialer inviterer til mange fortolkningsmuligheder, og at børnene forhandler dette i legen. Studiet er baseret på observationer og interviews med børn og pædagoger.

Et andet studie "Characteristics of risky play" (Sandseter) benytter videoobservationer til at identificere karakteristika ved børns risikofyldte lege. Risikofyldt leg defineres som spændende og nervepirrende leg, der involverer risiko for at komme til skade. Studiet fremanalyserer to kategorier, der har indflydelse på risikofyldt leg a) karakteristika ved miljøet (inkl personalet) og b) individuelle karakteristika (hvordan barnet leger). Studiet konkluderer blandt andet at børnenes risikovillighed afhænger af, hvordan de subjektivt opfatter og går til de risici, der er i miljøet og forbundet med en given leg.

4.1.5 Opsummering

De 14 studier i denne tematisering behandler en bred række af problemstillinger i dagtilbuddenes hverdag. Flere studier peger på fortsat at udforske børnenes perspektiver på institutionens praksis, deres muligheder for at influere på og præge deres hverdag i dagtilbud. Ligesom flere studier viser, at det er vigtigt at fokusere på, hvordan samfundsmæssige og diskursive forhold former institutionens hverdag og børns og pædagogers muligheder. Der peges på de negative konsekvenser af decentralisering og større administrationsbyrde med deraf følgende risiko for af-professionalisering, hvilket kan synes paradoksalt i forhold til det intensiverede fokus på læreplaner og dagtilbud som skoleforberedende. Der synes desuden at være behov for øget fokus på, hvordan børnenes medbestemmelse og inddragelse, ligestilling og demokratiske værdier bliver en integreret del af dagtilbuddenes hverdag. Kun ét studie behandler børnehaven i relation til familien (Børn og forebyggelse, Gentofte kommune). Det sker gennem vægtlægning på social kapital, som noget der også har at gøre med forældrenes relationer indbyrdes. Der er

således fortsat ikke megen forskning, der ser på den pædagogiske praksis i relation til børnenes hverdagsliv som helhed og i forhold til samarbejde med forældre.

I forhold til dagtilbuddet som læringsarena viser studierne, at der må lægges vægt på hvordan børnenes interesser inddrages og fungerer som afsæt for pædagogiske situationer, hvor leg og læring tænkes integreret. Det stiller krav til pædagogerne om både at kunne lytte til og støtte op om børnenes egne initiativer og være mere direkte deltagende i at skabe fælles læringsmuligheder og inddrage børnene heri. Studierne af børns leg giver et indblik i børns legemuligheder i dagtilbud, men er primært af beskrivende karakter og må ses i sammenhæng med en bredere tilgang til den pædagogiske praksis, herunder sammenhængen mellem leg og læring.

4.2 Børns udvikling og kompetencer

17 studier handler om at få viden om børns udvikling og kompetencer. Dette indebærer, at et studie ud af tre har fokus på børns udvikling og kompetencer. De mest fremtrædende emner i disse undersøgelser gælder børns sproglige udvikling, og udviklingen i form af sociale, følelsesmæssige og kognitive færdigheder. Inden for denne gruppe af undersøgelser er der otte danske, syv svenske og to norske studier. I dette afsnit sammenfatter vi studiernes indhold og hovedresultater.

Studierne er kategoriseret i følgende emner:

- Børns læring og kvalitet
- Socialt udsatte børns udvikling
- Udvikling hos børn med særlige behov
- Sprog og kommunikation
- Social udvikling
- Tværgående forskningsoversigter

4.2.1 Børns læring og kvalitet i dagtilbuddet

Et dansk studium (Winther-Lindqvist) undersøger børns udvikling af social identitet i overgange. Her diskuteres om 0-6-årges børns leg med regler også er en leg med de fællesskaber børnene tilhører, og deres identiteter i disse. Forskerne har observeret fem-åriges fodboldspil i et dagtilbud. Resultaterne viser, at børnene forhandler om deres sociale positioner og identiteter gennem de regler, som findes i fodboldspillet, og at det i denne klassiske regelleg også involverer symbolsk tænkende og tilsvarende forestillinger som findes i gruppeleg, når man fantaserer sammen.

Børns forskellige måder at opleve og håndtere vanskeligheder på i morgensamlingen i børnehave/førskoleklassen, bliver undersøgt i et svensk studie (Svensson). Udgangspunktet er børns perspektiver i pædagogiske møder i førskoleklassen, når det gælder læring, socialt samspil, kommunikation og deltagelse. Børn i 15 børnehaver og førskoleklasser er blevet observeret og interviewet. Resultaterne viser, at kommunikation, samspil, deltagelse og læring er relevant for de måder, børns læring og handling i førskolen former sig. Når børn og pædagoger har et positivt forhold i den forstand, at den voksne

baserer sine handlinger på barnets erfaringsverden, øges også muligheden for aktiv deltagelse og samspil mellem børn og pædagoger. Børnenes aktive deltagelse medfører også i en vis grad, at de oplever læringssituationen som mindre krævende, når pædagogen tager hensyn til deres perspektiver og leg. For pædagogernes vedkommende handler det om at blive opmærksom på, hvordan børn tænker, når de står overfor en opgave, de oplever som svær. Pædagogen skal også stimulere børnene til at håndtere udfordringer og til at vove at overvinde hindringer.

Den kvalitative analyse peger på, at der findes en sammenhæng mellem mønstre i de voksnes krav til sig selv angående de enkelte aktiviteters mål og indhold, og til hvordan børnene oplever vanskeligheder i den pædagogiske morgensamling.

Ligheder og forskelle i førskolens kvalitet i Sverige og Sydkorea er blevet undersøgt af en gruppe svenske og sydkoreanske forskere (Sheridan, Giota, Han & Kwon). Dette studie blev udført i tråd med den internationale skala for skøn af kvalitet, ECERS (Early Childhood Environmental Rating Scale). Derudover indgår også en analyse af læreplanen i de respektive lande. Resultaterne peger på, at aktiviteterne i den svenske førskole scorer højere på samtlige kvalitetsaspekter der findes i ECERS-skalaen. Forskelle og ligheder mellem landene diskuteres ud fra en sociokulturel kontekst og de nationale mål for førskolen i de respektive lande. Analysen af den svenske og den sydkoreanske læreplan for førskolen viser, at læreplanen i Sydkorea er orienteret meget mod udvikling af børnenes faglige færdigheder i homogene grupper, hvorimod den svenske opererer med mere heterogene børnegrupper og mere fleksible tidsplaner samt anvendelse af en bredere vifte af både udendørs og indendørs aktiviteter rettet mod børnenes udvikling.

Førskolen som miljø for børns læring undersøges i et tværsnitstudie af en gruppe svenske forskere (Sheridan, Samuelsson & Johansson). Formålet er at få kendskab om børns tidlige læring ud fra karakteristikker ved førskolens læringsmiljø. Forskerne har derfor set på variationer i læringsmiljøer i førskolen i relation til børns viden/erfaring af forskellige aspekter indenfor områderne sprog/kommunikation, matematik og samspil. Studiet omfatter 38 førskoleinstitutioner, hvoraf 21 var småbørnsgrupper (1-3 år). Resultaterne understøttes af tidligere forskning, som viser, at der er store forskelle i kvalitet i de forskellige førskoler. I førskoler med høj kvalitet har lærerne klare og tydelige mål i form af læringsobjekter, som de kommunikerer, og som alle børn skal have mulighed for at kende. I førskoler med lav kvalitet lader det derimod til, at indholdet vokser frem i børnenes aktiviteter og samværet mellem dem. Lærerne bruger hovedsageligt deres ressourcer på at håndtere situationer, der hele tiden opstår. Andre resultater fra studiet viser, at lærerne synes, at de har gode kompetencer og teoretisk kendskab om børns læring og udvikling. De områder, de ønsker kompetenceudvikling indenfor, er først og fremmest matematik, æstetik og børns tidlige sprogudvikling.

4.2.2 Socialt udsatte børns udvikling

Effekter af en særlig form for placering af socialt udsatte børn i form af familiepladser og basispladser i daginstitutioner er blevet studeret af danske forskere (Jensen et al.). Familiepladser er et pilotprojekt rettet mod børn der i en kortere periode har brug for særlig støtte, medens basispladser er en mere permanent etablering af pladser i bestemte dagtilbud.

Formålet var at undersøge, om en sådan mellemform for placering af barnet fungerer som en god form for støtte for socialt udsatte børn. Det overordnede formål var, at belyse, hvordan samfundet, i form af tidlig indsats indenfor rammerne af daginstitutionen, kan forstærke støtten til marginaliserede børns udvikling. 160 børn fra 29 institutioner, hvor disse former for placering forekom, udgjorde den gruppe, der blev undersøgt. Resultaterne fra dette effektmålingsstudie viser blandt andet, at børn af veluddannede forældre viser mindre forstyrrende adfærd. Når begge forældre har indvandrerbaggrund har barnet flere sproglige problemer, samt vanskeligheder i sine sociale relationer til andre børn. Generelt set anser forældre til børn, der er placeret i familieplads, at det ikke har bidraget til en positiv forandring, og forældre til basispladsbørn synes, at placeringen har betydet en forringelse.

Børn placeret i familieplads bliver mere hensynsfulde og hjælpsomme efter, at de er blevet placeret. I gruppen med en familieplads placering ses en positiv effekt på flere socioemotionelle aspekter. Forskningen viser således at familieplacering fungerer som støtte. Heroverfor kan der kun vises mere begrænset positiv effekt for basisplads i forhold til matematisk logisk formåen og en vis reduktion af generelle vanskeligheder for udsatte børn.

Et andet dansk studium undersøger effekter af indsatser for socialt udsatte børn i daginstitutioner (Jensen, Holm, Allerup & Kragh). Udgangspunktet for undersøgelsen er spørgsmålet, om man kan se positive effekter på marginaliserede og udsatte børn gennem en metode udviklet i et projekt (HPA), som handler om børns udvikling af sociale kompetencer og læring. Undersøgelsens empiriske del omfatter 3000 børn på nationalt niveau og 60 daginstitutioner, hvoraf 30 udgør kontrolgruppe. HPA står for Handlekompetencer i Pædagogisk Arbejde og angår således pædagogerne.

Blandt undersøgelsens resultater kan nævnes, at man kan spore børns påvirkning af deres sociale arv fra forældrene og at børns sociale kompetence og indlæringsevne beror på forældrenes socioøkonomiske baggrund. Derudover peges der på, at interventionen, arbejdet med den særligt udviklede metode, havde en positiv effekt på alle involverede børn, dog især på børn med middelklassebaggrund. Endelig viste metoden sig at have positiv betydning på udvikling af matematiske kompetencer.

- Børns sociale kompetencer og indlæringsevne beror på forældrenes socioøkonomiske baggrund.
- Interventionen, i form af arbejdet med den særlige metode, havde en positiv effekt på alle de involverede børn, især dem, der kom med middelklasse baggrund.
- Metoden havde også en klar betydning for børnenes udvikling af matematiske kompetencer.

Forskernes konklusion er, at interventionen i HPA-metoden har en positiv effekt som støtter marginaliserede og socialt udsatte børns udvikling af kompetencer i daginstitutioner.

I et andet dansk studium indenfor området: Støtte til socialt udsatte børn i daginstitutioner (Mehlbye et al.), fokuseres der på, hvilken intervention, der har størst effekt i forhold til støtte af socialt udsatte børn. I undersøgelsen indgår forskellige analyseniveauer fra det overordnede planlæggende kommunale niveau til den konkrete praksis i den enkelte institution. Undersøgelsen beskriver karakter og omfang af indsatser overfor udsat-

te børn i Danmark. Forskeren konkluderer, at der indenfor kommunerne findes en række forsøg på at udvikle interventioner af forbyggende art, der støtter, men at det stadig er indsatsen rettet mod det enkelte barn, der fylder mest og i praksis har den højeste politiske prioritering.

4.2.3 Udvikling hos børn med særlige behov

Autistiske småbørns sociale udviklingspotentiale, deres interaktioner og relationer i dagtilbud er undersøgt i et dansk studie (Fisker). Spørgsmålene er: Opbygger børn indhold i samtaler og fortællinger? Og skiller autistiske børns måder at opbygge indhold i samtaler og fortællinger sig fra ikke-autistiske børns? I alt indgik ti drenge med diagnosen autisme i alderen 5-7 år i studiet. Resultaterne fra forskningen viser, at måden leg og fortællingen former sig på, er forskellig hos autistiske og ikke-autistiske børn. Autistiske børn udvikler ikke lange narrative processer. Men disse børn kunne også skabe opdigtede historier i deres leg, hvilket forskeren anser for at være overraskende i forhold til tidligere forskningsbaseret kundskab, der viser, at autistiske børn ikke formår dette. Den generelle konklusion er, at børn med autisme viser et større socialt potentiale sammenlignet med, hvad tidligere forskning har påvist.

4.2.4 Sprog og kommunikation

Betydningen af kognitive og sproglige færdigheder for udvikling af stavning er blevet undersøgt i et tværlingvistisk longitudinelt studie af en norsk og en svensk forsker (Furnes & Samuelsson). I studiet indgik 737 engelsksproglige børn fra USA og Australien, samt 169 skandinaviske børn fra Norge og Sverige. Disse børn blev fulgt fra dagtilbud til og med det første år i skolen. Resultatet viser generelt, at der er visse forskelle på gruppeniveau mellem Skandinavien og USA/Australien. Der er imidlertid større ligheder end forskelle, når det gælder ortografier i forhold til evnen til tidlig læsning og forudsigelige evner i læsekundskab.

Analysen af bidraget fra RAN (rapid automatised naming=hurtig automatiseret benævnelse) i læsning og stavning i dagtilbud viste ingen signifikant effekt i gruppen med de skandinaviske børn.

En gruppe norske forskere har undersøgt, hvad der motiverer femårige til at skrive i børnehaven (Hopperstad et al.). Studiet omfatter sammenlagt 20 femårige i to norske børnehaver. Børnene havde nem tilgang til papir og andet nødvendigt skriveudstyr. Derudover var borde tilpasset til at sidde og skrive ved. Bordet i børnehaven indbød til at skrive ved, og samtidig foregik andre forskellige sociale aktiviteter ved siden af og i forbindelse med skrivningen. Resultaterne viser, at børnene på denne måde inspirerede hinanden til at skrive og tegne. Børnehavepædagogerne havde gennem deres opmuntring også en motiverende funktion i forhold til børnenes interesse for at skrive.

En dansk forsker har udført en evaluering af sprogvurderingsmateriale i daginstitutionen (Holm). Formålet med studiet var at se, hvordan materiale til brug for sproglig vurdering fungerer i daginstitutionens praksis, og hvordan de knytter an til det professionelle arbejde i daginstitutionen. Tre vurderingsredskaber blev evalueret; TRAS, et vurderingsskema som blev udviklet af Københavns kommune og endelig et tredje vurderingsskema, som Familiestyrelsen har udviklet. Evalueringen viser, at de tre forskellige sprogvurde-

ringsmaterialer ved deres forskellige sprogsyn lægger op til og faktisk skaber forskellige institutionelle praksisser. TRAS genererer tilsyneladende mere dialog mellem pædagogerne i forhold til børnenes generelle udvikling. De to andre danske vurderingsredskaber forekom mere generelle og ikke så specifikt relateret til barnet og fordrede samtidigt langt mere handlingsmæssigt af pædagogerne.

I et svensk studie undersøges hånddukkens kommunikative potentiale som medierende redskab i førskolen (Ahlcróna). Studiets forskningsinteresse rettes mod indholdet i kommunikative processer, hvor dukken er mellem læreren og barnet. Det overordnede formål er at generere kundskab om dukkers relationelle sproglige og handlingsmæssige potentiale som medierende redskab for børns kommunikation og læring i førskolen. Studiet blev udført i en førskolegruppe, hvor forskeren havde en dobbelt rolle; som forsker og som lærer. Studiets resultat viser, hvordan dukkers kommunikative potentiale genereres gennem processer som objektivisering og subjektivisering, mediering og tredelt relation. Dukkens relationelle potentiale fremtræder ved at dukken i forhold til børn udvikler affektive værdier, genererer kommunikative handlinger ud fra kundskabsmæssige og udviklingsmæssige motiver, samt overskrider grænser mellem faktiske og forestillede verdener. Dukkens sproglige potential fremtræder ved at børn i kommunikation med dukken medierer kulturelle og sociale erfaringer. Dukkens handlingsmæssige potentiale fremtræder ved en tredelt relation som også kan beskrives med termer som "den nærmeste udviklingssone" og "gensidig assistanse". Dukkens handlingsmæssige potentiale fremtræder også i børns leg gennem produktive og reproduktive handlinger.

I et svensk studie (Johansson) undersøges, om deltagelse i førskoleaktiviteter reducerer kløften mellem børn med indvandrerbaggrund og svenske børns præstationer i skolen. Interessen rettes derudover mod hvordan pladsen i førskolen påvirker forskelle i kognitive præstationer mellem svenske og indvandrerbørn på mellemlang- og lang sigt. Resultaterne af studiet viser, at for hvert år med førskoleerfaring, formindskes forskellen mellem svenske børn og indvandrerbørn med 10 %. 5 års erfaring af ophold i førskolen formindsker grøften med 50 %. Dette viser, at førskolen er af stor betydning for at indskrænke forskellene i sproglige evner.

4.2.5 Social udvikling

Daginstitutionen som arena for social udvikling er blevet undersøgt af en gruppe norske forskere i et pilotstudie (Moser, Janson & Naerde). Formålet med studiet er at identificere mulige indikatorer, som medvirker til at forklare forskelle i små børns (1-4 år) sociale udvikling. En gruppe på 31 institutioner indgik i studiet. Resultatet viser, at lidt mere end halvdelen af personalet i de deltagende dagtilbud, ikke havde en formel uddannelse som indbefattede småbørnspædagogik. På spørgsmål, hvor 23 forskellige materialer eller typer af legetøj var listet, blev der svaret fra en stor gruppe dagtilbud, at de havde mindst halvdelen af materialet eller legetøjet. Børnene blev bevidst inddelt i visse typer af aldersmæssige grupperinger. Generelt set peger pilotstudiet på vanskelighederne med at identificere vigtige indikatorer i studier af børns sociale udvikling.

I en bog udgivet af en dansk kommune (Gentofte kommune) undersøger man børns fortællinger om social kapital i daginstitutioner. Formålet er at se, om børn gennem en fælles indsats kan deltage i at skabe en positiv social udvikling i forhold til daginstitutionens hverdag. Informationen blev hentet fra børn (4-5årige) i 4 daginstitutioner. Resultatet viser, at børnene har en positiv opfattelse af deres daginstitutioner og at de oplever, at de kan lære noget af hinanden og af de voksne i institutionen. Børnene oplever også, at de kan påvirke deres omgivelser og at de kan lære noget af deres forældre og andre voksne i deres liv.

tatet viser, at børn oplever venskabsrelationer i daginstitutionen som meget vigtige. At man kan lege sammen med venner bliver fremhævet som det bedste. Aftaler om at lege sammen er også vigtige. Medbestemmelse og deltagelse i beslutningsprocesser er noget, der øger individets lyst og motivation til at bidrage til - og indgå i fællesskabet. Dette engagement er en vigtig del af den sociale kapital.

4.2.6 Tværgående Forskningsoversigter

Der er blevet publiceret to forskningsoversigter, der går på tværs i det her behandlede tema i løbet af året. Den ene handler om ophold i hjemmet sammenlignet med ophold i daginstitution for børn i alderen 12-40 måneder (Holmgren). Formålet er, at diskutere om svensk førskole har en effekt på små børns kognitive og socioemotionelle udvikling. I alt bygger oversigten på en gennemgang af 62 studier, hvoraf fire opfylder inklusionskriterierne. Samtlige inkluderede studier er af quasi-eksperimentelt design. Resultaterne viser, at dagtilbud har en positiv indvirkning på børns kognitive udvikling sammenlignet med ophold i hjemmet. Det samme gør sig også gældende for sproglig udvikling. Undersøgelsen viser også, at ophold i dagtilbud har positive langtidseffekter for såvel verbale som matematiske evner. Når det gælder børns socioemotionelle evner, er der ingen synlige forskelle mellem at opholde sig i dagtilbuddet eller i hjemmet. Sammenfattende viser resultaterne fra den forskning som afrapporteres i oversigten, at små børn har fordel af at være i daginstitution, og at disse positive effekter gør sig gældende over en længere tidsperiode.

Den anden forskningsoversigt handler om dagtilbuddets betydning for børns udvikling og er udarbejdet af to danske forskere (Albaek Nielsen & Nygård Christoffersen). Formålet er, at undersøge forskning fra de seneste otte år, for at se, hvordan dagtilbud med forskellig kvalitet kan påvirke børns kognitive, emotionelle og sociale udvikling, samt at diskutere spørgsmålet om, hvorvidt det spiller en rolle om børn er i daginstitution eller ej. Kortlægningen bygger på en gennemgang af 206 studier. Resultaterne viser, at børns tilgang til dagtilbud af høj kvalitet har en tendens til at have en positiv indflydelse på deres intelligens (IQ), skolemodenhed og har fordelagtige effekter på børnenes skolegang. Børn fra dagtilbud med høj kvalitet udvikler desuden et mere positivt selvbillede sammenlignet med andre børn. Et dagtilbud med høj kvalitet er primært karakteriseret ved at have et personale med indsigt i børnenes udvikling og sensibilitet samt lydhørhed over for børnene. Dagtilbuddets normering (antal pædagoger pr. barn) danner rammen om den udstrækning i tid, som personalets kompetence kan sættes i spil.

4.2.7 Opsummering

De 17 studier i denne tematisering behandler problemstillinger om børns læring og kvalitet, socialt udsatte børn, børn med særlige behov, sprog og kommunikation og social udvikling. Børns læring er blevet undersøgt ud fra flere perspektiver, blandt andet som social udvikling gennem leg. Børns håndtering af vanskelige situationer og de voksnes opmærksomhed i forhold til dette, har ligeledes været genstand for undersøgelse. Et større studie fra Sverige undersøger kvaliteten af førskolens læringsmiljø, samt hvad konsekvenserne af kvalitetsforskelle er. Hvordan man håndterer og støtter socialt udsatte børn har været fokus i tre danske studier. Resultaterne peger på, at interventioner rettet mod marginaliserede og socialt udsatte børn kan have en positiv effekt. Ét enkelt

studie behandler børn med særlige behov, autistiske småbørn, og deres sociale udviklingspotentiale. Konklusionen her er, at børn med autisme viser et større socialt potentiale end tidligere antaget. Fem studier undersøger sprog og kommunikation i dagtilbud. Resultaterne herfra viser blandt andet, at pædagogernes evner til at kommunikere med børn er af væsentlig betydning for børnenes udvikling i bredere forstand, samt at dagtilbud kan gøre en forskel ved at mindske forskelle i sproglig kompetence hos børn. Det ene studie, der behandler børns sociale udvikling, viser vanskelighederne ved at identificere indikatorer i studier af børns udvikling. Det andet studie peger på, at deltagelse i beslutningsprocesser øger børnenes lyst til at deltage i fællesskabet. Dette ses som en vigtig del af den sociale kapital. To forskningsoversigter er blevet publiceret i løbet af 2009, hvoraf den ene sammenligner ophold i daginstitution med ophold i hjemmet med det formål, at undersøge, hvorvidt svensk førskole har en effekt på børns kognitive og socioemotionelle udvikling. Der synes at være en sådan effekt. Den anden, en dansk oversigt, undersøger dagtilbuddets betydning for børns udvikling. Også her kan der peges på betydningen af dagtilbuddet for barnets udvikling.

4.3 Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution

4.3.1 Introduktion

Dette års forskning indeholder ni studier, der handler om "Udsathed, sociale forskelle og in/eksklusion i daginstitutioner". Dette antal studier svarer til de tidligere kortlægninger fra 2006-2008.

Der er først og fremmest tale om danske studier, da syv ud af de ni studier er danske. Dertil kommer et norsk og et svensk studie. Det er i det store og hele de samme tema-tikker og problemstillinger fra studierne 2006-2008, der også er behandlet i studierne fra 2009. Det, der adskiller studierne fra 2009, er, at interventionsstudier ikke længere er fraværende. Et dansk randomiseret eksperiment ("HPA-projektet" omtalt side 51) er med i år. Derudover indgår en kortlægning og evaluering af de eksisterende dagtilbud under servicelovens paragraf 32 - en status to år efter med. Disse studier er eksempler på analyser af samfundsmæssige indsatser og interventioner.

I 2009 er de fleste undersøgelser af kvalitativ art gennemført som interviewbaserede studier, etnografiske studier og dokumentanalyse. I dette tema er seks af studierne baseret på kvantitative designs, og i dem indgår også mixed method designs.

Udsathed belyses overordnet set ud fra de samme tre forskellige kategorier, som vi har set i undersøgelserne de andre år, nemlig:

- Udsatte børn set i samfundsperspektiv
- Udsatte børn set i et individorienteret og psykologisk perspektiv
- Udsatte børn set i lyset af in- og eksklusionsmekanismer

De tre kategorier uddybes nedenfor gennem uddrag fra de ni studier (Lutz, Gjermestad, Fisker, Jensen et al., Jensen, Jensen Holm Allerup & Kragh, Mehlbye et al, Bengtsson, Petersen).

4.3.2 Udsatte børn i et samfundsperspektiv

I kategorien 'udsatte børn i et samfundsperspektiv' er der fundet seks studier.

Vi finder for det første en dansk kortlægning om særlige dagtilbud til børn efter paragraf 32 (Bengtsson). Studiet bidrager med kortlægning af de eksisterende dagtilbud under servicelovens paragraf 32 i Danmark, som især handler om specialbørnehaver og specialgrupper i børnehaver (Bengtsson). Målet er at få tegnet et øjebliksbillede af, hvilke tilbud der gives under loven. Der er tale om en systematisk forskningskortlægning, som stiller spørgsmålet: Hvilke tilbud gives under henvisning til loven? Kortlægningens resultater viser, at der er et sted mellem 150 og 180 institutioner i landet med sådanne særlige tilbud. Mellem 2000 og 3000 børn deltager i disse tilbud. Langt den største del af disse børn er mellem tre og syv år. Resultaterne peger også på, at det er uklart, hvor grænsen mellem dagtilbud efter servicelovens paragraf 32 og dagtilbudsloven går. Ikke alle kommuner har sådanne tilbud og kommunens politiske organisering og studiet peger på, at det har betydning for, hvilke tilbud der gives. En af hovedkonklusionerne på undersøgelsen er, at der er behov for at få skabt endnu mere overblik over denne 'babylo-niske mangfoldighed' af metoder og tests, der tages i anvendelse på feltet. Også målgrupper for dagtilbuddenes indsatser er vidt forskellige. Da det er et dyrt og ekspanderende område fremhæver forfatteren, at man på baggrund af disse fund bør overveje en styrket erfaringsopbygning på feltet.

For det andet finder vi studiet "Socialt udsatte børn i dagtilbud - indsats og effekt" (Mehlbye et al). Studiet bidrager med en kortlægning af karakteren og omfanget af indsatser i forhold til udsatte børn i dagtilbud. I undersøgelsen indgår delundersøgelser, der hver beskæftiger sig med udsatte børn på forskellige niveauer - fra det overordnede planlæggende kommunale niveau til den konkrete praksis i dagtilbuddet. Der er anvendt mixed method design, dvs. dataindsamling har fundet sted både via interview, spørgeskemaundersøgelser, desk research omhandlende dokumenter og policies, observationer, litteraturanalyser.

Forfatterne når frem til, at der i stort set alle kommuner (der deltog) er formuleret en sammenhængende børne- og ungepolitik. Mange kommuner har særligt fokus på indsatsen over for socialt udsatte børn og unge, som overvejende defineres ved, at de kommer fra socialt svage baggrundsmiljøer. Forfatterne fremhæver, at kommunernes børnepolitik prioriterer rummelighed og inklusion af de socialt udsatte børn i almentilbuddet. Det indebærer, at den forebyggende indsats i dagtilbuddene søges orienteret mod børnegruppen som helhed og over for de udsatte børns forældre ud fra en forståelse af, at opgaven består i at se barnets problemer i et kontekstuel perspektiv. Heroverfor står det traditionelle fokus på det enkelte barn og en indsats - ofte via støttepædagoger - rettet mod dette.

Forfatterne til denne undersøgelse konkluderer, at der virkelig er brug for et større overblik i kommunerne over de økonomiske midler, der skal skabe bedre prioriteringer. De peger også på, at det generelle billede blandt de deltagende kommuner er, at et sådant overblik ikke er tilvejebragt, hvilket ser ud til at være en af de store udfordringer i forbindelse med at skabe bedre indsatser for socialt udsatte børn.

En tredje undersøgelse er "Udsatte børn i dagplejen" (Jensen), der har det overordnede mål at belyse spørgsmålet om, hvorvidt dagplejen som samfundsinstitution kan være med til at bryde den negative sociale arv. Mere specifikt spørges der til: Kan hverdagsli-

vet, arbejdet med indsatser, læring og læreplaner i dagplejen gøre en positiv forskel for udsatte børn og fremme deres livschancer set i et læringsperspektiv i dagplejen? Også i denne undersøgelse er anvendt et mixed methods-tilgang med både kvantitative og kvalitative forskningsværktøjer - herunder etnografiske bestanddele - om dagplejeres og dagplejepædagogers opfattelser af temaer omkring socialt udsatte børn. Et repræsentativt udsnit af danske dagplejere og dagplejepædagoger har udfyldt spørgeskemaer. Dette design gør det muligt at sammenligne svar fra hhv. dagplejepædagoger og dagplejere, der er tæt på børnene i hverdagen.

Forfatteren viser, at to fundamentalt forskellige tilgange til arbejdet med socialt udsatte børn kommer til syne i materialet: En compensationstilgang versus en innovationstilgang. Compensationstilgangen handler grundlæggende om at anskue socialt udsathed individuelt og i forlængelse heraf søge at råde bod på barnets fejl og mangler. Hvorimod en innovationstilgang anskuer sagen samfundsmæssigt og leder efter nye løsninger under fastholdelse af et fællesskabsorienteret perspektiv, hvor alle børn indgår. Dette er også vist i studier af daginstitutioners indsatser med udsatte børn. Undersøgelsen bidrager også med viden, om dagplejegruppens egne visioner om forbedringer af deres vilkår, så de kan udføre opgaven bedre, fx ved flere eller andre tilbud om kurser og videreuddannelse. Men også muligheder for at opbygge professionelle netværk, er noget som analysen af dagplejernes udsagn karakteriserer som udviklingspotentialer. Undersøgelsen viser også at mange - de fleste - dagplejere selv evner at karakterisere udsatte børn. Dagplejepædagoger udtaler oftere end dagplejere, at de har udsatte børn, og de arbejder i højere grad efter læreplaner.

Udover de tre ovennævnte undersøgelser, der har kortlægningskarakter, er der i 2009 afsluttet to store interventions- og effektundersøgelser af interventioner og et ph.d. projekt knyttet til en af interventionerne rettet imod socialt udsatte børn i dagtilbud. Disse tre studier med interventionsfokus, som skal beskrives efterfølgende, er unikke i en dansk/skandinavisk kontekst. Derfor behandles de her lidt mere udførligt. Det er nemlig første gang, der designes, afprøves og foretages egentlige effektmålinger. De falder naturligt inden for den samme kategori om socialt udsathed set i samfundsmæssigt perspektiv. Det drejer sig om "Effekter af familie- og basispladsprojektet: udvikling af mellemformer til udsatte børn i dagtilbud i Københavns Kommune 2007-2009" (Jensen et al.) og undersøgelsen "Effekter af indsatser for socialt udsatte børn i daginstitutioner. HPA-projektet" (Jensen, Holm, Allerup & Kragh).

Det første interventions- og effektstudie, der skal skitseres her, "Effekter af Familie- og basispladser" har som formål at undersøge, om udviklingen af mellemformer, Familiepladser og Basispladser, som ligger mellem almen- og specialområdet, har en positiv effekt på socialt udsatte børn. Studiet er prospektivt med målinger før og efter interventionerne - med et år imellem.

Forfatterne konkluderer på baggrund af analysen, at "Familiepladsprojektet", dvs. den ene del af interventionen, opnår positive effekter for børnenes trivsel og læring - herunder hjælpsomhed, solidaritet, hensynsfuldhed, åbenhed, sproglig formåen, læringsparathed og videbegærlighed. "Basispladsprojektet", som har svagere børn som målgruppe end familiepladsprojektet, har kun påvist positiv effekt i forhold til matematisk logisk formåen og reduktion af generelle vanskeligheder blandt udsatte børn.

De kvalitative data giver forfatterne anledning til at fremhæve, at institutionslederne har stor betydning for et godt resultat. Derudover spiller et klart indhold, klar struktur

og klare mål for interventionen en væsentlig rolle i både implementering af interventionen og dermed også for et positivt resultat hvad angår processen.

Det andet interventions- og effektstudie "HPA-projektet" (Handlekompetence i pædagogisk arbejde med socialt udsatte børn og unge) har som mål at undersøge, hvilke interventionsformer der har positive effekter for børns sociale udvikling og læring set i et kompetenceperspektiv.³

Forfatterne konkluderer, at HPA-interventionen har generelt positiv effekt på børns udvikling og kompetencer socialt og læringsmæssigt, men mest for midterbørn og de bedste af de svage børn til forskel fra de allermest svage eller mest stærke børn. Analysen af de kvalitative data vedrørende implementeringsprocesser peger på, at ledelses- og organisationsformer har betydning for den måde interventionen 'tages imod' i institutionen og for implementeringsprocesser.

Der er identificeret tre typer tilgange til arbejdet med HPA-interventionen:

1. Den innovative tilgang, der identificeres i institutioner som har en ledelse der antager det innovative ressourceorienterede syn og arbejder med implementering ved at inddrage alle medarbejdere
2. Den søgende tilgang, der identificeres i institutioner, som i udgangspunktet hælder mest til den kompenserende arbejdsform for udsatte børn, men som er interesseret i at følge HPA-interventionen
3. Den modstandsprægede tilgang, der identificeres i institutioner præget af en ledelse som er mere opgivende over for nye tiltag og nogle er endvidere præget af, at sådanne tiltag er udtryk for statens nye styringsmekanismer samtidig med at institutioner er 'kørt ned' ressourcemæssigt.

Forfatterne konkluderer, at det vil være helt centralt i videregående analyser at belyse effekt i relation til børnesammensætning, personale, og ikke mindst ledelsestilgange og uddannelse samt den givne institutions overordnede professionelle og personlige ressourcer samt kommunale vilkår.

I tilknytning til HPA-projektet er der gennemført et ph.d. projekt: "Omsorg for socialt udsatte børn: En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutioner" (Petersen) og som sådan falder dette projekt også ind under kategorien om socialt udsatte børn i et samfundsperspektiv. Projektet belyser to forskningsspørgsmål: På hvilke måder er det praktiske pædagogiske arbejde organiseret i relation til socialt udsatte børn i daginstitutionen? Hvordan udfoldes de professionelle kompetencer i arbejdet med socialt udsatte børn i daginstitutionen? Dette med henblik på overordnet at kaste lys over problemstillingen: "Hvilke problemer og udfordringer vurderer de professionelle, der er til stede i det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitution?"

Forfatteren finder, at der overordnet kan identificeres tre typer af daginstitutioner, ud fra måder det pædagogiske arbejde er organiseret i relation til socialt udsatte børn:

³ HPA-projektet's intervention omfatter tre vidensfelter, som sættes i spil med et fjerde: Et handlekompetenceperspektiv (individuel vidensfelt), viden om eksklusion og indsatsers virkning heroverfor (institutionelt, kontekstuel vidensfelt), viden om lovgivning (politisk vidensfelt) samt det fjerde felt: Det praktiske vidensfelt som er praktikerens viden og erfaring. (Jensen et al p. 53)

1. En type institutioner, er karakteriseret ved at de professionelle ikke oplever at have nogle socialt udsatte børn.
2. En anden type institutioner, er karakteriseret ved at de professionelle vurderer at have både "almindelige velfungerende børn", en stor gruppe socialt udsatte børn, og en gruppe børn, som de selv identificere som børn, der befinder sig i en gråzone, dvs. børn som på forskellige tidspunkter påkalder sig de professionelles bekymringer.
3. En tredje type institutioner, er karakteriseret ved, at de professionelle vurderer, at de primært har socialt udsatte børn i deres praksis, og hvor selve det pædagogiske arbejde er opbygget og tilrettelagt ud fra dette forhold.

Videre viser studiet, at de professionelle skelner imellem, at almindelige børn gennem deres liv i daginstitutionen skal lære noget om leg, læring og udvikling i relation til andre, mens socialt udsatte børn er børn som stiller særlige krav til de professionelle om at give omsorg i daginstitutionens dagligdag. I afhandlingens analyse viser det sig, at der kan skelnes mellem synlige (socialpolitiske love og vedtagelser) og usynlige indsatser i organiseringen af det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn. En af afhandlingens centrale konklusioner knytter an til at eksplicite, at de professionelles viden om børn, herunder også om socialt udsatte børn, er bundet til og udviklet gennem de professionelles deltagelse i praksis.

Set i et overordnet perspektiv er det nye i årets forskningskortlægning, at der såvel er landsdækkende kortlægninger som egentlige interventionsstudier med. Der er med afsæt i konklusioner fra disse studier større belæg for end tidligere, at udtale sig om arbejdet med socialt udsatte børn i det mindste i et dansk perspektiv - og også som det gennemgående træk i samtlige undersøgelser, at forbedringer og egentlig fornyelse i høj grad hviler på såvel kommunale beslutningstageres skuldre som på de enkelte pædagogiske medarbejdere og i den sammenhæng rettes opmærksomheden mere på ledelse af forandringsprocesser, end det er set i tidligere studier.

Forskningen viser, at der kan opnås positiv effekt af et systematisk og målrettet interventionstiltag, som retter sig imod at styrke professionelles kvalificeringsprocesser rettet imod et innovativt perspektiv på socialt udsatte børn. Dette resultat understøtter antagelsen af, at skal der ændres nævneværdigt ved problematikken for udsatte børn i samfundsperspektiv, skal eller kan det med fordel ske ved tidlig indsats i dagtilbud.

4.3.3 Udsatte børn set i et individorienteret og psykologisk perspektiv

Der er identificeret to studier inden for denne kategori (Gjermestad, Fisker).

Det første studie "Skjøre samspill. En deskriptiv og fortolkende studie av barn med dyp utviklingshemming og deres nærpersioner i barnehage og skole" er et deskriptiv og fortolkende studie med fokus på:

1. Hvordan man kan beskrive dyadiske samspill mellem udviklingshæmmede børn og nære omsorgspersoner i børnehage og skole
2. At undersøge, hvordan omsorgspersoner selv beskriver og fortolker dette samspill som pædagogisk praksis.

På basis af observationer, videofilm og fortolkende/analyserende samtaler anbefaler forfatteren, at traditionelle forståelser, der er de fremherskende om læring, må ændres med henblik på at give plads til individuelle oplevelser og forståelser, samt til at inddrage individuel sensitivitet i den pædagogiske praksis. Forfatteren peger dermed på, at der fremover er behov for at arbejde mere fokuseret med æstetiske, situerede og socio-kulturelle perspektiver på børn. Omsorgspersoner, der deltog i studiet, har fået øget opmærksomhed på interaktionen med børnene, efter de har studeret videomaterialet sammen med forskeren og som sådan bidrager studiet mere til udvikling lokalt end til generaliseret viden om feltet.

Det andet studie, ph.d. afhandlingen ”Småbørn i interaktion: En undersøgelse af socialt udviklingspotentiale og muligheder for interaktion for småbørn med autisme i forskellige pædagogiske og organisatoriske miljøer” (Fisker), er ude i det samme ærinde. Studiet vil nemlig sætte yderligere fokus på de nære interaktionistiske aspekter af lærings- og udviklingsmuligheder for autistiske børn, som fremmes gennem interaktion og relationer med jævnaldrende legekammerater. Studiet har to vidensambitioner: For det første at skabe større indsigt i den sociale interaktion mellem børn med autisme. For det andet at belyse forskellige pædagogiske konteksters muligheder, vilkår og forhindringer i den sammenhæng.

Baseret på kvalitative studier rettet imod såvel pædagoger om hverdagen samt spørgeskemaer til forældre og pædagoger om børns sprogudvikling, videooptagelser samt diagnosepapirer, konkluderer forfatteren, at børn med autisme har bedre lærings- og udviklingsmuligheder, end vist i tidligere forskning. Forfatteren påviser, at disse børn ved ændrede pædagogiske metoder får bedre muligheder for at komme i dialog med hinanden og skabe historier gennem legen. En væsentlig pointe fra studiet er, at specialinstitutioner afskærmer børnene i højere grad end at opildne til interaktion, alt imens specialpladser og allermest de integrerede enkeltpladser fokuserer på at integrere børn med autisme med børn inden for normalområdet.

4.3.4 Udsatte børn set i lyset af eksklusionsprocesser

Et studie ”Kategoriseringar av barn i förskoleåldern - Styrning & administrativa processer” er identificeret inden for denne kategori, som belyser betydningen af kategoriseringer af børn i 0-6års alderen (Lutz) og ser dette i lyset af styring og administrative processer som potentielle eksklusionsmekanismer.

Forfatteren sigter imod at synliggøre og problematisere kategoriseringen af ”børn med behov for særlig støtte” og at behandle forskellige perspektiver på udviklings- og afvigelsesudredninger af børn i 0-6årsalderen. Sigtet er også at synliggøre, hvordan børn med behov for særlig støtte defineres, dvs. på hvilke måder det gøres legitimt at definere nogle børn som ”afvigende” med konsekvenser for de vidensformer og styringsrationaler, som får gennemslagskraft i den administrative proces i henhold til den pædagogiske organisation af problematikken om ’børn med særlige behov’.

På baggrund af et socialkonstruktivistisk perspektiv og en kritisk diskursanalyse baseret på dokument, -og policy analyse, mødeoptagelser og interviews, viser forfatteren, at kategoriseringen af ”børn med behov for særlig støtte” har forskellige betydninger og funktioner i forskellige sammenhænge. For det første viser det sig på praksisniveauet, at pædagoger har en tendens til at distancere sig fra at bruge generaliserende begreber.

Pædagogerne foretrækker at anlægge en relationel synsvinkel i arbejdet med at definere børn med evt. 'afvigelse'. Derved tilpasser pædagoger sig arbejdsteknikker, der kræver en individuel baseret praksis. For det andet viser det sig, at på det administrative niveau, at her er barnet ofte genstand for en økonomisk rationalitet, hvor et økonomisk ressource-aspekt er dominerende. Fagpersonerne på området taler i højere grad om økonomiske ressourcer, end om den indsats der er behov for at sætte ind med i forhold til det individuelle barn. Forfatteren hævder at forholdet mellem barnet og pædagogerne derved bliver reduceret til et spørgsmål om antal timer og ressourcer til at varetage en optimal indsats. Endelig for det tredje når man nærmer sig det professionssociologiske niveau, finder forfatteren, at børn som får en diagnose af en psykiater, opnår størst mulig støtte. Konkluderende bibringer forfatteren på baggrund af dette diskursanalytiske studie (Lutz), at den måde børnene kategoriseres på de forskellige niveauer og de historier der konstrueres om udsatte børn i et samfund, er i sig selv med til at skabe eksklusion og dermed modarbejder kategoriseringer i sig selv indsatser.

4.3.5 Opsummering

Vi finder de samme tematikker i forskningskortlægningen i 2009, som vi har fundet i de tre tidligere kortlægninger. Også dette års resultater understøtter fund fra de tidligere år. I dette år er det tydeligt, at der er sket en bevægelse i retning mod en større interesse for indsatsers betydning for socialt udsatte børn og for disse indsatsers betingelser.

Studierne om udsatte børn i et samfundsperspektiv viser, at indsatsen i et overordnet perspektiv ikke fungerer godt nok. Også selv om der er sket nye tiltag og konkrete interventioner er gennemført.

De to studier om udsathed set i individuelt perspektiv har det til fælles, at de ser på det udsatte barns problem som 'problemet'. De to andre grupper af studier har ikke dette perspektiv, men anser 'udsathed' for at være 'problemet'. Det første studie peger på, at børn med autisme har potentiale for mere læring og udvikling end hidtil antaget. Det andet studie peger på behovet for, at traditionelle forståelser om læring, må ændres med henblik på at give plads til individuelle oplevelser og forståelser, samt til at inddrage mere individuel sensitivitet i den pædagogiske praksis.

Udsatte børn set i lyset af eksklusionsprocesser er behandlet i én diskursanalytisk undersøgelse. Denne peger på, at pædagoger har en tendens til at distancere sig fra at bruge generaliserende begreber, men i stedet antager en relationel synsvinkel i arbejdet med at definere afvigelse hos børn og tilpasser sig derved arbejdsteknikker, der kræver en mere individuel baseret praksis.

4.4 Køn og ligestilling

En af dagtilbuddenes mange opgaver er at arbejde med ligestilling mellem kønnene. De 6 studier, der ser nærmere på dette, kan deles op i to grupper; dem der ser på hvordan indholdet i og udformningen af dette arbejde fastlægges som en del af den politiske og administrative proces med i det hele taget at afgøre, hvad der skal foregå i dagtilbud - og dem der mere konkret ser på hvordan ligestillingsarbejdet foregår i bestemte situationer i dagtilbuddets hverdag.

Edström beskæftiger sig med det første tema. Det sker dels i en deskriptiv undersøgelse af hvordan indholdet i ligestillingsarbejdet fastlægges i fire kommuner i Sverige. Hvem er med til at bestemme hvori dette arbejde skal bestå, og hvordan finder man frem til hvad der skal være indholdet. Dels sker det i en komparativ analyse af ligestillingsarbejdet i førskolen i hhv. Sverige og Skotland. I begge lande lægges der vægt på de voksne som rollemodeller for børnene i forhold til spørgsmålet om ligestilling mellem kønnene. Dog med den forskel, at mens der i den svenske tilgang til problematikken lægges vægt på ligheder mellem kønnene, så lægges der i den skotske tilgang mere vægt på forskelle, ikke mindst på drenges behov for mandlige rollemodeller.

Wernersson beskriver og diskuterer tanker og ideer om ligestilling i forhold til den svenske førskole og skole set i lyset af styredokumenter og pædagogers opfattelser. Studiet består af to dele. Et dokumentstudie af skoleloven, læreplaner og kursusplaner i Sverige samt en kvantitativ tværsnitsundersøgelse af førskole- og skolelæreres anskuelser. Styredokumenterne i den første del efterlader megen plads til den enkelte førskole- og skolelærer i tolkningen af ligestilling. I den anden del af studiet opdeler han førskole- og skolelærernes opfattelser i to grupper: En, hvor ligestilling ansues som 'ensartethed', og en anden, hvor ligestilling ses som det at balancere forskelle. Der er dog konsensus blandt alle lærerne i undersøgelsen om, at lighed først og fremmest betyder kønnenes lige værd. Dernæst er der mest tilslutning til, at ligestilling står for fælles forældresansvar og udviskning af magtforskelle.

Karlsson har gennemført et etnografisk studie i Sverige. Studiet går tæt på demokratiske værdier, og hvordan disse viser sig i børnenes daglige omgang med hinanden i førskolen. Studiet anskuer demokratiske værdier som aspekterne: at tage ansvar, vise omsorg og vise respekt. Der indgår 44 børn fra 2 førskoler. Studiet demonstrerer, at kønsforskelle er et gennemtrængende fænomen i alle de måder hvorpå børn tager ansvar, viser omsorg og viser respekt

I Gillberg undersøges det hvordan ligestillingsarbejdet udvikles i førskolen. Der er tale om et meget omfattende studie, der inddrager mange forskellige aktører fra kommunale embedsmænd over personalet i førskolen til forældrene. Studiet viser, at netop på ligestillingsområdet kan et udviklingsarbejde føre til, at den konkrete førskoles arbejde med området kan blive langt mere professionelt og funderet i den pædagogiske faglighed som førskolens personale har.

Spørgsmålet om kønsstereotyper og børnehavens arbejde er temaet både hos Eidevald og hos Østerås, dog på hver sin måde. Hos Eidevald ses nærmere på den kønsmæssige identitetsskabelse som den udspiller og udvikler sig i børnehavens hverdag. Hos Østerås undersøges valget af den litteratur der bruges i børnehaven som en kønsmæssig udfordring for personalet.

Eidevald viser, at der i den måde personalet møder børnene på i børnehaven er flere kønsmæssige diskurser på spil. Spændvidden går mellem en diskurs om at drenge og piger er ens til en diskurs om at de på mange måder er forskellige. Eidevalds undersøgelse påpeger, at personalet i mange tilfælde møder børnene med nogen meget stereotype kønsopfattelser, og at disse opfattelser snarere forstærkes end udfordres i børnehavens daglige praksis. Et interessant aspekt i den forbindelse er hvilke handlinger eller positioner hos hhv. drenge og piger, der accepteres i børnehavens dagligdag, og hvilke der bedømmes som ikke acceptable. Eidevalds datamateriale består bl.a. i en række videosekvenser fra situationer, hvor spørgsmålet om den stereotype opfattelse af acceptabel

dreng- hhv. pigeadfærd viser sig. Med det som udgangspunkt gennemføres derpå en samtale med personalet i børnehaven om de pædagogiske udfordringer i ligestillingsarbejdet i børnehaven.

Østerås undersøger den implicitte kønsforståelse, der ligger i de bøger, der er anvendt i børnehaven i højt-læsningsituationer. Igen er de stereotype kønsbeskrivelser på spil. Udfordringen for personalet er, at der findes meget få bøger, der ikke som udgangspunkt har en meget stereotyp beskrivelse af hvad hhv. rigtige drenge og rigtige piger gør. Det er med andre ord vanskeligt for personalet gennem valget af litteratur at bidrage til at udfordre de gængse kønsopfattelser.

Det er kendetegnede ved studierne om køn og ligestilling, at de i meget stor udstrækning fokuserer på praksis hos børnehavens personale. Der ses kritisk på den måde, som personalet bidrager eller ikke bidrager til at opfylde målet, om at børnene introduceres til spørgsmålet om ligestilling mellem kønnene, mens andre aktører som fx politiske beslutningstagere eller forældre stort set ikke er inddraget i studierne

4.5 Planer for dagtilbud i stat og kommune

Dagtilbudsområdet er i stigende grad blevet omfattet af mere overordnede planer for måder, som dagtilbud kan indgå i og bidrage til et samlet sæt af bestræbelser på at sikre børns udvikling. Denne inddragelse af dagtilbud i den politiske planlægning på området afspejler sig også i områdets forskning. I årets dagtilbudsforskning er der ni studier på feltet.

I Seland sættes denne udvikling ind i en ramme, hvor det understreges, at der på den ene side er tale om en udvikling hvor mål om fleksibilitet, valgfrihed og livslang læring er blevet en væsentlig del af den nationale og internationale dagtilbudspolitik i de senere år, mens der på den anden side er tale om, at disse mere eller mindre overordnede nationale og internationale mål skal passes ind i den lokale kontekst og den lokale prioritering der finder sted på det kommunale niveau, hvor beslutninger om dagtilbuddenes udvikling og rammer træffes. I den forbindelse viser udmøntningen af de mere overordnede målsætninger sig bl.a. i den måde som nye børnehaver bygges og organiseres på. Det sker på en måde som gør fleksibilitet i både børnegruppens størrelse og aldersmæssige sammensætning og fleksibilitet i personaleforbrug i forhold til den enkelte børnegruppe mulig. Studiet undersøger og understreger også det dilemma, der består i, at personalet i forbindelse med denne udvikling på den ene side i højere grad end tidligere skal forholde sig til hvordan de mere overordnede mål kan indfris lokalt ved den måde arbejdet organiseres og udvikles på i lige netop den institution, hvor de arbejder - mens de på den anden side og af den grund sådan set får mindre tid til at være sammen med børnene. Samtidig tyder resultaterne fra dette studie på, at udviklingen af den nye og mere fleksible børnehave, der beskrives i studiet, kan medføre dårligere arbejdsforhold og et dårligere arbejdsmiljø for personalet med begrænset personale, stigende sygefravær og manglende muligheder for vikardækning i forbindelse med personalets fravær. Arbejdet kan derfor blive mere rigtigt og dermed mindre spontant og personalets rolle mere overvågende end udviklende.

Flere studier fokuserer på den rolle som dagtilbuddene spiller for børns læring, og i den forbindelse den rolle som dagtilbuddene har eller kan have i forbindelse med de nationale læreplaner, der er udarbejdet i flere af de nordiske lande.

I Østrem et.al undersøges det, hvordan en ny norsk rammeplan for børnehaveområdet fra 2006, som erstattede en tidligere rammeplan fra 1996, opfattes og indføres konkret i en række dagsinstitutioner. Der ses på hvordan forskellige personalegrupper på dagsinstitutionsområdet opfatter den nye rammeplan og ikke mindst hvordan de opfatter deres egen rolle og ansvar i forbindelse med implementeringen af den nye plan.

I Alverstad & Berge ses der på hvordan svenske førskolelæreres pædagogiske praksis efter deres egen opfattelse passer ind i forhold til målsætningerne i den nationale læreplan. Der fokuseres både på hvordan det at bidrage til børns læring indgår i denne praksis og på hvilke metoder der anvendes i forsøget på at yde et bidrag til denne læring. Analysen munder ud i en begrebsmæssig strukturering af feltet dels i læring (set individuelt eller set som samspilsproces) dels i metode og kundskab (set intuitivt eller set struktureret). Det forhold, at dette tema er relevant i flere lande understreges ved sammenligninger med resultater fra undersøgelser i Norge og New Zealand.

I Plum ses der mere generelt på, hvordan den stigende fokus på børnehaven og personalet i børnehaven i relation til de nationale planer og ambitioner på området påvirker den måde, som børnehavepædagogens rolle og identitet italesættes og defineres. Der foregår en udviklingsproces hvor mange parter fra det nationale til det lokale politiske niveau og embedsmænd deltager i en proces, hvis endemål er at definere børnehavepædagogens rolle og identitet på en måde, så den passer med de mere overordnede planer på området.

I Lutz og Mehlbye et al. sættes der særligt fokus på udsatte børn og børn med særlige behov. Lutz analyserer indsatsen overfor udsatte børn i en børnehave, der ligger i et boligområde hvor en stor del af børnene kommer fra familier med begrænsede ressourcer. Analysen viser bl.a., at opfølgningen på den indsats, der gøres overfor de udsatte børn ved at tage udgangspunkt i de evalueringsteknikker, der anvendes overfor ikke-udsatte børn i skolen ofte er mindre anvendelige overfor de udsatte børn og deres problemer. Med andre ord argumenteres der for, at udgangspunktet for opfølgningen overfor de udsatte børn er uhensigtsmæssigt.

I Mehlbye et al. undersøges det derimod med udgangspunkt i konkrete erfaringer i en række kommuner, hvordan man kan udvikle evalueringsværktøjer, der kan anvendes til at følge op på indsatsen overfor de socialt udsatte børn. Analysen viser, at den tidlige indsats overfor udsatte børn er højt prioriteret, og at den primært foregår som en samlet indsats overfor børnegruppen og de udsatte børns forældre snarere end en indsats overfor det enkelte barn. Undersøgelsen peger bl.a. på, at der er et behov for, at der arbejdes med at udvikle et effektmål, der kan anvendes i opfølgningen på den forebyggende indsats. Der er tegn på, at der er et begyndende arbejde med dette i kommunerne, men der skal gøres en indsats for at sikre, at det kommer til vejs ende.

Studierne indenfor området 'planer for dagtilbud i stat og kommune' er karakteriseret ved at have en relativt bred tilgang til emnet forstået på den måde, at der i datamaterialet ofte indgår flere forskellige grupper. Det betyder, at mange af studierne bestræber sig på at inddrage såvel det politiske niveau, det administrative niveau, medarbejderne og brugerne i form af inddragelse af forældrene til de børn, der undersøges. Et hovedfokus for analyserne er samspillet mellem opstillede politiske mål og disse indflydelse på eller implementering i institutionerne.

Der er tale om et felt, der på en interessant måde afspejler det samspil, der er mellem de forskellige parter i bestræbelserne på at udvikle dagtilbud - og de udfordringer, der er i den forbindelse.

4.6 Fysisk miljø

I de tidligere skandinaviske forskningskortlægninger (Nordenbo m.fl. 2008, 2009, 2010) er det fysiske miljø, eller rummet, ikke blevet trukket ud som et eget tematisk område. Denne gang, altså når det gælder forskningen fra 2009, havde flere af publikationerne fokus på det fysiske miljø. Studierne, der inddrager det fysiske miljø, tager udgangspunkt i ganske forskellige temaer og forskningsspørgsmål. I ni studier indgår det fysiske miljø eller rummet på en eller anden måde som del af forskningsprojektet. Man finder i dag relativt klare tendenser i den skandinaviske forskning i dagtilbud, som indikerer, at det fysiske miljø i stigende grad tiltrækker forskernes opmærksomhed.

Begrebet 'fysisk miljø' er komplekst og kan i en pædagogisk kontekst betegne mange forskellige forhold. Generelt står det for det materielle eller det umiddelbart sanselige i omverdenen. Dagtilbuddenes rum, forstået som både inde- og uderum er en grundlæggende dimension, som altså omfatter både bygninger og udeområder. Miljøet kan bestå af "naturlige" og menneskeskabte elementer. Der indgår møbler, installationer som for eksempel legeredskaber, udsmykning, samt legeplads, værktøj og læremidler. Andre vigtige miljømæssige forhold er belysning, indeklima og lydforhold. I pædagogiske kontekster ses det fysiske, det sociale og det kulturelle rum gerne i sammenhæng og ikke som adskilte enheder. Meningsbærende rum eller pladser omtales ofte som steder og stedteori har fået en vis betydning, særligt når det gælder dagtilbuddenes uderum.

4.6.1 Rummet som kvalitetsindikator

Et aspekt fremtræder fælles for flere af bidragene i 2009, nemlig at rummet eller forskellige aspekter ved det fysiske miljø knyttes til dagtilbuddenes kvalitet. Tre af publikationerne (Albæk Nielsen & Nygård Christoffersen; Winswold & Gulbrandsen; Sheridan et al.) har et hovedfokus på dagtilbuddenes kvalitet; og det fysiske miljø indgår her som en af flere kvalitetsindikatorer.

I forskningsoversigten af Albæk Nielsen og Nygård Christoffersen undersøger forfatterne betydningen af børnehavekvaliteten for børnenes sociale, kognitive og følelsesmæssige udvikling. De fysiske omgivelserne trækkes her ind som ét af fem strukturelle kvalitetsparametre. De andre parametre er: Barn-voksen forhold, personalets uddannelse, hvilke aktiviteter som foregår i institutionen, samt i hvilken grad forældre og andre primære omsorgspersoner involveres.

Det fysiske miljø bliver af Albæk Nielsen og Nygård Christoffersen i særlig grad taget op i et sundhedsperspektiv, når de i sammendraget af fundene i deres forskningsoversigt slår fast, at: "Infektionssygdomme udgør langt den største del af sygdomstilfældene og kan formindskes betydeligt med et øget fokus på hygiejne blandt personalet, forældre og børn samt et øget areal pr. barn. Til gengæld er der umiddelbart ingen kortsigtede effekter på smitsomme sygdomme ved at forøge den tid, børnene er udendørs, selvom eventuelle langsigtede effekter af udendørsophold ikke er undersøgt" (s. 11).

I et udvidet sundhedsperspektiv, som altså går ud over infektionssygdomme, bliver også støj taget op som et problem, der må ses i sammenhæng med pladmangel. Der refereres til en ældre undersøgelse fra Arbejdstilsynet i Danmark, hvor det bliver slået fast, at i over halvdelen af børnehaverne er et støjniveau, som ligger over høreværns-grænsen. Forfatterne peger på, at støjen kan være en stresskilde "... , som kan have negative kognitive konsekvenser for børnenes udvikling. Støj i sig selv kan have indvirkning på fx sprogudviklingen (Koefoed et al., 2002), ligesom et eventuelt høretab kan have samme virkning" (Albæk Nielsen og Nygård Christoffersen, s. 69)."

I forskningsoversigten bliver der ellers kun identificeret få konkrete effekter af rummæssige kvaliteter og variationer i børnehaverne for barns helhedsmæssige udvikling. Dette kan synes noget bemærkelsesværdigt, når en af de anvendte fem kvalitetsparametre netop er det fysiske miljøet: Man kunne, ud fra den relativ store betydning som rummet tilskrives, have forventet flere studier, som undersøgte betydningen for andre aspekter ved børnehavens kvalitet.

En anden tilgang til kvalitet i børnehaven ud fra et rummæssigt perspektiv har Winsvold og Gulbrandsen. De har i en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse i Norge på forhånd udformet seks indikatorspørgsmål for kvaliteten i det fysiske miljø. De ser imidlertid ikke på de faktiske effekter af scores i disse indikatorer. Det vurderes alene i hvilken grad institutionerne opfylder de fastsatte kriterier. Til dels handler indikatorerne om så grundlæggende forhold som, om forskrifter om sikkerhed ved legeudstyr og om miljøorienteret sundhedsarbejde er opfyldt, samt i hvilken grad der følges op med internkontrol og sikkerhedsrutiner. Spørgsmålene blev lagt frem for et stort og tilfældigt trukket udvalg af børnehaver som omfattede omtrent tusind institutioner. Undersøgelsen blev gennemført i 2002, 2004 og 2008, og kan dermed også beskrive eventuelle ændringer i disse rumorienterede kvalitetsforhold.

Winsvold og Gulbrandsen kan konstatere en tydelig forbedring af det fysiske miljø. Vedligeholdelsen er også klart forbedret fra 2002 til 2008. Mens det i 2002 kun var hver tredje børnehave, som fik maksimal score, som altså opfyldte alle seks indikatorer, så blev denne score nået af hver anden børnehave i 2008. Et interessant fund er det i denne sammenhæng, at det særligt var de største og nyeste børnehaver som bidrog til forbedringen. Der kan som nævnt ikke siges noget om de konkrete effekter af dette for kvaliteten af det pædagogiske tilbud for børn. Det er dog værd at lægge mærke til, at der i Norge tydeligvis foregår en kontinuerlig forbedring af forhold knyttet til det fysiske miljø i børnehaverne.

Sheridan, Giota, Han og Kwon har gennemført en interkulturel sammenligning af børnehavekvaliteten i Sverige og SydKorea ved anvendelse af Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS). Brugen af denne skala har afsløret relativt store kvalitetsforskelle mellem landene. Det viser sig også ved de rummæssige forhold. Begrænset fysisk plads, mangel på læringsfremmende møblering og en mindre hensigtsmæssig organisering af de fysiske rum, udgør nogle af de største forskelle mellem landene. Sydkoreanske børn har ganske få muligheder for at få adgang til rum, hvor de enten kan være alene (jf. "hemmelige steder"), eller sammen med bare nogle få jævnaldrende. Ved siden af manglen på muligheder for at trække sig tilbage, findes der i de Sydkoreanske førskoler også ganske få muligheder for afslapning. Forskellige kulturer giver sig altså udtryk i den rummæssige tilrettelæggelse af førskolens pædagogiske virksomhed. I den forbindelse kan der dog stilles spørgsmål til, i hvilken grad ECERS er et instrument, som er fair i forhold

til pædagogiske idealer og grundtanker i andre kulturer end den kultur, hvor skemaet er udviklet. Trods dette har manglen på plads i storbysamfund vist sig at være en stor hindring for etablering af børnevenlige institutioner for de yngste.

4.6.2 Naturen og det naturlige som rum

Der er to undersøgelser, som retter opmærksomheden mod naturens, naturlige miljøers eller objekters betydning for børn.

Änggård finder, at børnene i leg med materialer fra naturen og legen i naturens miljøer bruger væsentlig mere tid på at forhandle legens regi end i anden leg. Ydermere finder hun, at børnene inddrager elementer fra konsumsamfundet i legen og tillægger dets egenskaber til elementerne i legen. "När barnen leker med naturmaterial är de ibland tvungna att lägga ner mycket kraft på reginivån i leken för att komma överens om vad de leker och vad olika föremål ska symbolisera. De många tolkningsmöjligheter som naturmaterial erbjuder gör att kommunikation krävs för att man ska kunna skapa en gemensam förståelse." (s. 229). Dette kunne tyde på, at naturlige materialer muligvis har et større potentiale for at udløse og understøtte langvarige kommunikative processer end mere entydige kulturelle artefakter. Legen med denne type materiale kan stimulere til en mangfoldighed af kreative transformationsprocesser. Børnene anvender i højere grad naturlige materialer på en symbolsk måde i et naturligt miljø, end hvad de gør i andre miljøer.

Sandseter studerede betingelserne for børns risikofyldte leg i børnehavens udemiljø. Hun identificerede to momenter, der havde indflydelse på risikofyldt leg: De miljømæssige, som er legepladsens forhold, og de individuelle, som handler om, hvordan barnet leger. Barnets risikovillighed afhænger af, hvordan barnet subjektivt opfatter de risici, der er forbundet med den pågældende leg. Naturlige miljøer synes at medføre en større risikovillighed hos børn end ikke naturlige. I hvilken grad børn kan udnytte naturlige miljøer til risikofyldt leg bliver væsentligt påvirket af personalets tolerance med hensyn til, om børn kan gennemføre denne type leg.

4.6.3 Organisering af rummet

I to studier (Seland; Bjørnstad) er man optaget af det fysiske miljø i et mere rumorganisatorisk perspektiv. Begge undersøgelser sætter rummæssige forhold op mod overordnede tanker og ideer om pædagogiske institutioner.

Seland foretog et etnografisk studie i norske børnehaver, hvor hun relaterer processer på et politisk makroniveau til børns hverdag i børnehaven, herunder institutionens fysiske udformning. Hendes udgangspunkt er, at nyliberale diskurser om fleksibilitet, valgfrihed og livslang læring, og diskursen om barns medvirken, bidrager til at producere nye barnoms- og børnehaveforståelser. Disse forståelser udformes indenfor en lokalpolitisk og kommunal kontekst med stor vægt på stram økonomistyring, ledertaler og målstyring (New Public Management). I etableringen af nye børnehaver stræbes der, i tråd med denne udvikling, efter "fleksible løsninger", når det gælder børnegruppens størrelse, rum og personale. Baseorganiserede eller afdelingsløse børnehaver kan således ses som en materialisering af diskurser om fleksibilitet, valgfrihed og læring, og som udtryk for en økonomisk rationalitet.

Ved siden af en række andre pædagogiske og organisatoriske forhold belyser Selds undersøgelse, hvordan en fleksibel børnehave kan medføre øget rumlig og relationel kompleksitet. De ansatte må indføre nye regler og strukturer for at skabe og opretholde institutionel orden. Eksempler på dette kan være at gøre bestemte rum utilgængelige i længere perioder for børn eller at gøre brugen afhængig af pædagogers tilstedeværelse. Børnehavens fleksibilitet kan på denne måde bidrage til en større rigidisering og gennem begrænsning af børns muligheder for fleksibilitet og spontanitet, netop fordi det rammer børns mulighed for anvendelse af forskellige rum eller miljøer. Dette vil også begrænse børnenes mulighed for at medvirke og få indflydelse på eget liv i institutionen. Der henvises i særlig grad til problemer knyttet til "tvangen" forbundet med det at vælge rum og at forholde sig til konsekvenserne af dette valg over ganske lang tid. Studiet problematiserer i denne forbindelse også den noget ensidige positionering af børn som kompetente brugere med lyst til at vælge. Barn kan blive "valgtrætte" i mødet med kravet om at skulle bestemme sig for kun én af den fleksible børnehaves mange muligheder.

Selds undersøgelse dokumenterer altså en sammenhæng mellem uddannelsespolitiske ambitioner på nationalt niveau, kommunal økonomi og organisering, og en institutionslogik, som blandt andet kan aflæses i institutionernes rummæssige udformning. Børnehaven som fysisk miljø bliver dermed til et udtryk for de rådende diskurser på et makroniveau. Hun konkluderer, at gode mål og hensigter på overordnet niveau således kan få andre og til dels modsatte konsekvenser, når de skal implementeres og tilpasses i den enkelte børnehave. I den pædagogiske institution kan det ses ved bl.a. øget bureaukratisering og en vis grad af professionalisering. Dette virker efter hendes vurdering særligt overraskende i en tid, hvor børnehaven positioneres som læringsarenaer og fundament for skolen

Det er netop ligheder og forskelle mellem børnehave og skole som Bjørnstad er optaget af. Hun anvender også et rumorienteret perspektiv i sammenligning af seksåriges klasseværelsesaktiviteter i norske førsteklasse og svenske førskoleklasser. Hun konkluderer i sit kvalitative studie, at de seksåriges klasseværelsespraksis ikke kan siges enten at være baseret på skole eller børnehave. Handlingsrepertoiret i seksåriges klasseværelser består i følge hendes vurdering af både nye og gamle mønstre, som kan knyttes til både børnehave og skole. Et rummæssigt perspektiv kommer frem når hun blandt andet nævner brug af gulvet som en vigtig indikator. Om den fysiske organisering siger Bjørnstad (s. 32): "Ser vi på den fysiske organiseringen av klasserommet, i lys av barnehagens- og skolens arkitektoniske utforming og innredning, kan det tolkes dit hen at seksåringenes klasserom er preget av begge tradisjoner. Gruppebord, bruk av gulvet, inndeling i aktivitetssoner, bruk av parallelle aktiviteter og elevdekorerte vegger, har sterke likhetstrekk til barnehagens utforming. Selve rommet, kateteret, tavla og lokaliseringen kan fortsatt relateres til skolens utforming og inventar." Dermed synes også rummæssige karakteristika at genspejle overgangen fra den ene institution til den anden. Den fysiske organisering burde muligvis reflekteres som et instrument, blandt flere for udformning af overgangsprocesser fra børnehaven til skolen i større grad end det er tilfældet i dag.

4.6.4 Materiel og inventar

I 2009 er der to undersøgelser (Hopperstad et al.; Martinsen et al.) som hver på sin måde har materiel og inventar som en del af sin problemstilling. Hopperstad et al. har villet finde frem til, hvad der kendetegner situationer, hvor børn bliver involveret i skrivning. I

forbindelse med uformelle skrivesituationer viser det sig, at det er bordet, som har en central funktion. Børnene havde enkel tilgang til papir- og skriveredskaber, og bordene var tilgængelige for alle uafhængigt af alder. Bordet, som stedet hvor nogen børn skrev, trak tilskuere til sig, og blev på den måde til et kommunikativt sted, hvor børnene snakkede med hinanden, samtidig med at de tegnede eller skrev. Bordet kan derfor ses som et fysisk objekt, som bidrager til at forme et sted, som inviterer børn til at deltage i et socialt fællesskab, og hvor skrivning bliver en del af en meningsfuld aktivitet i hverdagen i dagtilbud. Når det gælder skrivning, synes det altså at være en vigtig rummæssig forudsætning, at der er god og let tilgængelig plads rundt om et bord for at igangsætte uformelle skriveprocesser.

I undersøgelsen af Martinsen, Moser, Jahnsson, Nærde ville man bl.a. registrere graden af tilgængelighed af forskellige lege og materialer for børn. I et spørgeskema blev der opregnet 23 forskellige typer leg, materialer og aktivitetsområder. Halvdelen af disse var hele tiden tilgængelige for børnene i ti af i alt 26 børnehaver. De almindeligste lege eller legerellevante forhold er duploklodser, køkkenkrog, småbiler, store biler, dukker med udstyr og rum til grovmotorisk leg. Mindre tilgængelige viste sig at være perler, saks og papir, ler, maleudstyr, staffeli og sanserum. Sådant udstyr var kun tilgængeligt for børnene kontinuerligt i fem af børnehaverne. Sandsynligvis vurderer personalet, at dette er materiale og udstyr, som børn ikke bør lege med alene. Det vil sige, at en pædagog eller en assistent må være sammen med børnene, når dette skal anvendes. Alligevel mener 19 af de 26 børnehaver, at formningsmateriale er tilgængeligt for børnene en betydelig del af dagen. I dette bidrag påpeges det, at mængden af materiale, mangfoldigheden, variationen og måden, det bliver præsenteret på i børnehaven, sætter vigtige rammer for børnenes handlings- og erfaringsmuligheder, individuelt og i samspil med andre. Generelt viser studiets fund forholdsvis lille variation mellem børnehaverne, når det gælder materiale som tilbydes børnene, først og fremmest kan dette karakteriseres som traditionelle lege og materialer. Alligevel indikerer fundene, at børnene møder en børnehave, som giver dem varierede handlemuligheder i forhold til det fysiske miljø, inventaret og udstyr i den enkelte børnehave.

4.6.5 Opsummering

Bidragene som indgår i forskningskortlægningen for 2009 varierer meget. Det gælder også de studier som retter sig mod det fysiske miljø. Det synes umuligt at drage generelle konklusioner på grundlag af de ganske heterogene forskningsarbejder. Det som kommer frem er, at det fysiske miljø kan omfatte mange forskellige forhold, fra bygningsmassen og udeområdet til materielle detaljer i læremidler og lege. Man kan altså sige, at der indgår mindst to grundlæggende dimensioner her:

1. De fysiske forhold, som aktiviteterne foregår i, men også de materialer og genstande, som bruges som objekter for leg og læring. Ved siden af de "store elementer" i omgivelserne (bygninger, faste installationer, naturarealer, etc.) kan alle genstande eller artefakter i den daglige virksomhed, som værktøj og redskaber, møbler og inventar og lege også betragtes som udtryk for det fysiske miljø. Dette gælder ikke mindst også for læremidler som altid har en materiel dimension i sig. Det er så at sige ting som opkvalificeres til at blive læremidler ved at de tillægges en didaktisk intention eller hensigt i den pædagogiske virksomhed.

2. Selve organiseringen af det fysiske miljø, som bygger på og skaber værdier, holdninger og handlinger (handlemuligheder). Organiseringen af dagtilbuddenes hverdag i et rummæssigt perspektiv, dvs. reguleringer, hvor børn har lov eller ikke lov til at være, om de kan være der alene eller kun sammen med en voksen, om brugen af rum eller bestemte materialer er tidsstyret eller kræver voksenassistance eller om materialer er frit tilgængelige vil i stor grad påvirke børns hverdagsliv i institutionerne. Tilgængelighed, attraktivitet og mangfoldighed af rum, lege og materialer vil have betydning for, om dagtilbuddene lykkes med at give det enkelte barn og børnegrupperne gode muligheder for at finde meningsfulde, varierede og sociale aktiviteter, som kan bidrage til oplevelser og erfaringer som fremmer læring og udvikling.

Disse to grundlæggende dimensioner kan være forklaringen på, at forskellige aspekter ved det fysiske miljø i de fleste studier betragtes som potentielle indikatorer for strukturkvalitet i dagtilbuddene.

5 Perspektiver

Denne fjerde rapport om *Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i institutioner for de 0-6 årige (førskolen)* har betydet, at vi i dag kan overse 208 videnskabelige arbejder som er publiceret i Skandinavien eller af skandinaviske forskere i tidsrummet 2006-2009. I det følgende vil vi først og fremmest sammenfatte og perspektivere de væsentligste træk fra analysen af publikationer, som er udkommet i 2009. Det er imidlertid også fristende og hensigtsmæssigt at se på disse nyeste fund i lyset af de tre foregående år. Et fireårigt kortlægningsforløb giver et mere solidt grundlag for at reflektere over både stabile forhold og ændringer i den skandinaviske forskningsvirksomhed på dagtilbudsområdet.

5.1 Forskningen i tal

Som i tidligere rapporter, fremstår billedet af den skandinaviske forskning i institutioner for 0-6 årige i det store og hele som relativt stabilt. Vi kan fortsat ikke konstatere de spektakulære forandringer. Alligevel ser vi i materialet nogen dynamik, som det kan være værd at kommentere og forfølge. Generelt finder man en vis forøgelse i antal hits i søgeprocessen fra 495 unikke referencer i 2006 til 687 i 2009 (2007: 555; 2008: 610). Dette afspejler en generel forøgelse af publicering på dagtilbudsområdet både i Danmark, Norge og Sverige.

Ser man nærmere på det antal referencer som går videre til den fase i analyseprocessen, hvor vi foretager en fuldtekstscrening, hvor vi vurderer, om dokumenterne faktisk handler om institutioner for 0-6 årige, og hvor vi ud fra studiets karakter vurderer det til at være en videnskabelig publikation, er de respektive tal: 98 for 2006, 73 for 2007, 71 for 2008 og 83 for 2009. Andelen af referencer, der går videre til fuldtekstscrening er primært forbundet med kvaliteten af den information, der findes om referencen. Fremgår det f.eks. klart, at der er tale om en lærebog, kan der ekskluderes på referenceniveau. Alt der ikke sikkert har kunnet fjernes er sendt videre til fuldtekstscrening. Forholdet kan dog også evt. tolkes som at udvalgsprocessen er blevet noget strengere gennem årene,

I fuldtekstscreningen anvendes der tre inklusionskriterier om videnskabelighed for at et studie kan tages med i den videre analyse: En klar målsætning (eller eksplicite forskningsspørgsmål), en redegørelse for design og forskningsmetoder samt at studiet forholder sig til foreliggende forskning (teoretiske eller empiriske publikationer med relevans for problemstillingen). Det er vigtigt at henvise til, at det i inklusion af et studie, kun kontrolleres om disse kriterier er opfyldt, altså om studiet i tilstrækkelig grad går ind på disse forhold. Derimod vurderer vi i denne forbindelse ikke studiets kvalitet i forhold til disse aspekter. I år som i de tidligere år ligger antallet af inkluderede studier noget over 50, for at være præcis er det 52 studier, som er med i forskningskortlægningen. I de fire år har der været et stabilt antal arbejder som kunne inkluderes: tallet har ligget mellem 52 og 54.

Det stabile samlede antal studier på feltet, dvs. egentlig forskningsrapportering fra de skandinaviske lande kan også ses i forhold til væksten i publikationer af anden art om

dagtilbud. Forskningens andel af de årligt udgivne publikationer om dagtilbud i Skandinavien er faldet fra 2006 til 2009.

Med udgangspunkt i ovennævnte inklusionskriterier synes antallet af studier i hvert enkelt af de tre lande så langt fra at være stabilt. Set over alle de fire år under ét står Sverige for næsten halvdelen af studierne (91) mens Norge og Danmark står for henholdsvis 63 og 57 studier. Der kan imidlertid observeres en vis ændring i 2009 da Norge for første gang er det land, som bidrager med flest forskningsarbejder (23). Norge har en tydelig stigning i antal bidrag (fra 13 i 2008 til 23 i 2009) mens Sverige og Danmark har haft en vis nedgang sammenlignet med 2008 (henholdsvis fra 22 til 19 og fra 16 til 14 studier). Dette kan selvfølgelig være tilfældige svingninger, men måske kan den betydelige forøgelse af finansieringsmulighederne for børnehaveforskningen i Norge siden 2006 være en vigtig årsag til ændringen i publiceringsfrekvensen. Fremtidige analyser vil vise om dette er en varig ændring, og om den kan forklares gennem forbedrede muligheder for ekstern projektf finansiering.

Også i den fjerde forskningskortlægning kan det siges at der i stort omfang bedrives relevant og interessant forskning i de skandinaviske dagtilbud for 0-6årige, og at størstedelen af denne forskning samlet set er af god kvalitet. I 2009 blev 17 studier tillagt høj evidensvægt, 27 fik middel evidensvægt mens de sidste 8 fik lav evidensvægt. Kun de 44 undersøgelser med middel eller høj samlet kvalitet (høj eller middel evidensvægt) blev anvendt i de videre analyser. For øvrigt er også antallet af undersøgelser med middel eller høj evidensvægt i tråd med det som viste sig i de tidligere analyser (2006: 46; 2007: 46; 2008: 49).

5.2 Forskningens indhold

I rapporten om forskningen fra 2008 forudså vi et stærkere fokus på studier, der adresserede et "what works" spørgsmål, og en større vægt på interventions- og implementeringsstudier (programevalueringer). Antagelserne blev begrundet med, at de forandringer i de skandinaviske velfærdsstater i retning af mere konkurrenceprægede velfærdsmodeller sandsynligvis ville fremme interessen, dels for det mere direkte anvendelsesorienterede, dels for evalueringer af effekt og effektivitet af forskellige former for pædagogisk indsats i institutionerne. Vi må konstatere, at der fortsat ikke er nogen mærkbare udviklingstendenser i denne retning, tværtimod finder vi indikationer for det modsatte i 2009-materialet, hvor f.eks. beskrivende forskning dominerer.

Med hensyn til "what works" spørgsmålet er antallet af studier, der beskæftiger sig med dette, gået tilbage fra 10 studier i 2008 til 7 i 2009 og dermed lige så lavt som i 2007. Fortsat er det sådan, at kun få af disse publikationer går ind på en "teori om forandring". Det er kun få studier som gør rede for ekspliciterede antagelser om, at forandringer i bestemte forhold (rammevilkår, praksisformer, relationer, det fysiske rum, medier etc.) understøtter bestemte udviklings- og læringsmuligheder blandt børnene - og dernæst undersøger denne antagelses holdbarhed forskningsmæssigt.

Mens vi for 2008 kunne konstatere en tydelig stigning i antallet af studier som beskæftiger sig med "Vurdering, evaluering, kvalitetssikring og - udvikling" (fra 8 studier i 2007 til 20 i 2008) er antallet af studier, som fokuserer på dette tema i 2009, gået tilbage til 14. Her udebliver altså tydeligt den forventede forøgelse af denne type forskning.

Ser man nærmere på det tematiske hovedfokus for 2009 studierne, så ligger området *ligeværdige muligheder* ("Equal opportunities") for første gang på toppen af listen (en stigning fra 6 studier i 2008 til 17 i 2009) mens området *undervisning og læring* har mistet sin topplads fra 11 studier i 2008 til 6 studier i 2009. Vurderer man dette i forhold til de seks reviewspecifikke didaktiske kategorier så finder man her en tydelig nedgang for kategorierne *vurdering, evaluering, kvalitetssikring og -udvikling* (fra 20 studier i 2008 til 14 i 2009), *metoder og arbejdsmåder* (fra 15 studier i 2008 til 7 i 2009) og *hensigt og mål* (fra 10 studier i 2008 til 4 i 2009). Man kan spørge, om dette afspejler en vis drejning fra en mere mål-, metode- og læringsorienteret interesse for dagtilbuddenes indhold til et mere socialpædagogisk perspektiv? Kommende analyser vil kunne bidrage til at afklare om dette drejer sig om tilfældige udslag, eller om det er en indikation for en mere langsigtet ændring.

En indholdsmæssig analyse af de 44 undersøgelser om institutioner for 0-6årige i Skandinavien udgivet i 2009 med tilfredsstillende forskningskvalitet, har dannet grundlag for identificering af seks tematiske områder, som dækker 41 af arbejderne: Leg og læring i hverdagslivet; Børns udvikling og kompetencer; Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution; køn og ligestilling; Planer for dagtilbud i stat og kommuner; Fysisk miljø.

Studierne som berører temaet "*Leg og læring i hverdagslivet*" anvender alle kvalitative metoder, med kun én undtagelse, hvor der anvendes en kombination af kvalitative og kvantitative metoder.

En stor andel af studierne fokuserer her på børns læringsmuligheder i institutionen. Spørgsmål som tages op gælder pædagogernes betydning i forhold til at strukturere læringsmuligheder for børn i pædagogiske situationer, børnenes interesser og perspektiver i forhold til at skabe optimale læringsmuligheder. Studierne fokuserer primært på samspillet mellem pædagog og barn i læringssituationer.

Under dette tema findes der også en række studier med hovedfokus på hverdagspraksis. De tager spørgsmål op, der angår samspil mellem børnenes deltagelse, fælles aktivitet og den pædagogiske praksis organisering, børns indbyrdes samspil og forskelle, børnenes perspektiver og deres deltagelsesmuligheder samt arbejdsbetingelser for personalet. Enkelte studier går også ind i hvordan samfundsmæssige og diskursive forhold former institutionens hverdag og dermed påvirker børns og pædagogers handlings- og læringsmuligheder.

Det må siges at være bemærkelsesværdigt, at kun to studier beskæftiger sig primært med børns leg og tilgangen er i det væsentligste af beskrivende karakter, dvs. legen belyses ikke eksplicit i sammenhæng med dagtilbuds helhedsorienterede pædagogiske opgave og virksomhed. Vi må konstatere, at leg som den centrale virksomhed for børn i deres hverdagsliv i dagtilbud ikke får stor opmærksomhed i forskningen. Tager man der til i betragtning, at kun et studie (Foss) har sin primære forskningsinteresse rettet mod omsorg i videste forstand, må det siges, at de traditionelle og fundamentale momenter i pædagogikken i dagtilbud er stærkt underrepræsenteret, når det gælder forskningen. Dette til trods for at vigtige indholdskomponenter i en omsorgstænkning har fået nye navne (for eksempel anerkendelse) og indgår delvist i nyere begreber som muligvis opfattes som mere i takt med tiden, som f.eks. medvirken (participation).

Vi kan altså fastslå, at en god del af den skandinaviske dagtilbudsforskning er optaget af problemstillinger rettet mod hverdagslivet i dagtilbud. Om 14 studier er et tilstrækkeligt stort antal, kan naturligvis diskuteres.

I studierne, som handler om *"Børns udvikling og kompetencer"*, er de mest fremtrædende emner børns sproglige udvikling, og udviklingen i form af sociale, følelsesmæssige og kognitive færdigheder. Hvad angår det sproglige peger flere studier på, at pædagogerne evne til at kommunikere med børnene er af væsentlig betydning for børnenes sproglige udvikling. Mere generelt vises det også, at dagtilbuddene kan gøre en forskel ved at reducere forskelle i sproglig kompetence hos børnene. Hvad angår det sociale tyder ét af studierne på, at børnenes deltagelse i beslutningsprocesser øger deres lyst til at deltage i fællesskabet - dette kan ses som et vigtigt moment i den sociale kapital. Et par forskningsoversigter og flere empiriske undersøgelser på feltet bekræfter derudover dagtilbuddenes mulighed for at have en positiv effekt på børnenes kognitive og socio-emotionelle udvikling - både i forhold til 'almindelige' børn og i forhold til 'udsatte' børn.

Når det gælder *"Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution"* finder man i 2009 såvel landsdækkende kortlægninger og interventionsstudier. Ud fra de foreliggende studier kan man i dag anse det som rimelig godt dokumenteret, at systematiske og målrettede interventionstiltag, som retter sig mod at styrke professionelles kompetence kan medføre positive effekter for socialt udsatte børn, og at dagtilbud kan være en vigtig arena for at modarbejde negative konsekvenser af social udsathed. En yderligere væsentlig konklusion er, at forbedringer i arbejdet med socialt udsathed og tilhørende fornyelse i høj grad er afhængig af såvel kommunale beslutningstageres og de enkelte pædagogiske medarbejderes indsatser. I den sammenhæng må opmærksomheden særligt rettes mod ledelsen af tiltagene.

Omtrent en femtedel af studierne, som anses for kvalificerede til at indgå i analysen, handler om *"Køn og ligestilling"*. De går ind i spørgsmål, som angår politiske og administrative processer i forbindelse med indholdet i og udformningen af ligestillingsarbejde og hvordan ligestillingsarbejdet konkret foregår i hverdagen i dagtilbud. Mest iøjnefaldende er dog det store fokus på betydningen af det pædagogiske personale, hvad angår dette, om børnene møder ligestilling mellem kønnene som en vigtig del i dagtilbuds hverdag. Andre aktører som politiske beslutningstagere eller forældre bliver her stort set ikke inddraget i studierne.

Også temaet *"Planer for dagtilbud i stat og kommune"* bliver taget op i omtrent en femtedel af studierne. Sammenhængen mellem formulerede politiske mål, implementering og konsekvenser for den pædagogiske virksomhed står i centrum. I de fleste studier bliver såvel det politiske niveau, det administrative niveau, medarbejderne og brugerne (forældrene) trukket ind i undersøgelsen, mens børn, med én undtagelse, ikke får en stemme i disse undersøgelser. I forbindelse med sådanne studier vil børns meninger og oplevelser ellers kunne bidrage med væsentlig information, særligt når man er interesseret i, hvilke konkrete praktiske konsekvenser planerne medfører for hverdagslivet i institutionen.

I yderligere en femtedel af studierne indgår det *"Fysiske miljø"* som en del af problemstillingen. Det er også her vanskeligt at drage generelle konklusioner på grundlag af de ganske heterogene forskningsarbejder, som repræsenterer et forholdsvis nyt forskningsområde. Forskningen retter sig både direkte mod konkrete fysiske forhold, aktiviteter

der foregår og materialer og genstande, som bruges til leg og læring. Man kan her tale om forskning, som retter sig mod det fysiske miljøet, som det fremstår. En anden gruppe undersøgelser ser i højere grad på det, som ligger til grund for selve organiseringen af det fysiske miljø og hvilke holdninger og værdier, som kommer til udtryk i måden, som miljøet bliver organiseret, administreret og reguleret. I begge tilfælde betragtes karakteristika ved det fysiske miljø som potentielle indikatorer for kvalitet i dagtilbuds strukturer.

5.3 Forskningens design og metode

Mest iøjnefaldende, når det gælder studierne fra 2009 er, at omtrent halvdelen (26) af studierne følger et *etnografisk design*, noget som også indikerer en tydelig stigning sammenlignet med 2008 (16). Ellers kan man bemærke en tilbagegang i *dokumentstudier* fra 14 i 2008 til 8 i 2009. Begge designs er dermed kommet tilbage på det niveau, hvor de var i 2006 og 2007. Når vi i fjor konstaterede et fald i antallet af etnografiske studier og tolkede det som en mulig begyndelse på en stærkere fremmarch af andre designs, er dette altså ikke fortsat i 2009. I stedet er udviklingen gået tilbage til tydelig over niveauet i de første års forskningskortlægning. En yderligere ændring i designfordelelingen ligger i en tydelig stigning i antallet af tværsnitsstudier, fra 4 i 2008 til 9 i 2009. Ellers er der ingen store ændringer i de valgte design.

Ser man på metoderne, som blev anvendt i de 52 studier i 2009, så er observation (30), individuelle interviews (28) og selvudfyldte spørgeskemaer (18) de markant mest anvendte metoder til dataindsamling. Der er her en tydelig stigning i antal, sammenlignet med 2008.

Det store flertal af undersøgelserne (med undtagelse af 9 studier) gør eksplicit eller implicit rede for de analysemetoder, som har været anvendt i bearbejdelsen af empirisk materiale. 32 af undersøgelserne brugte ingen statistiske metode i dataanalysen. I 7 af studierne anvendes mere avancerede statistiske analysemetoder, som går ud over frekvenstabeller og enkle, deskriptive statistiske analysemetoder.

12 studier i 2009-analysen kommer *ikke* ind på validitet og 'trustworthiness' i forbindelse med dataindsamling, mens 10 studier *ikke* berører validitet og trustworthiness' af dataanalysen. De tilsvarende tal for gentagelighed/reliabilitet er for dataindsamlingen i 2009: 12. For dataanalysen er tallet: 22. I iagttagelse af 2009-forskningen peger altså på mulighed for kvalitetsforbedringer.

6 Appendiks 1: Et eksempel på en genbeskrivelse

6.1 EPPI-Centre data extraction and coding tool for education studies Version 2.0

Administrative details	
Name of the reviewer	Details <i>Inge Johanson, Anne Bang-Olsen</i>
Date of the review	Details <i>1th of October, 2010.</i>
Please enter the details of each paper which reports on this item/study and which is used to complete this data extraction.	Paper (1) <i>Dissertation.</i>
	Unique Identifier: <i>2552094 Eidevald</i>
	Authors: <i>Eidevald, Christian</i>
	Title: <i>Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek. There are no girl decision-makers: Understanding gender as a position in pre-school practices.</i>
Main paper. Please classify one of the above papers as the 'main' report of the study and enter its unique identifier here.	Unique Identifier: <i>2552094 Eidevald</i>
If the study has a broad focus and this data extraction focuses on just one component of the study, please specify this here.	Not applicable <i>Whole study is focus of data extraction.</i>
Language (please specify)	Details of Language of report <i>Swedish</i>
Study Aims and Rationale	
What are the broad aims of the study?	Explicitly stated <i>From English summery: "The aim of this thesis is to illustrate the complexities embedded within gender formations, and in so doing, I attempt to shift the understanding</i>

	away from existing polarities that exist within the present Swedish pre-school system. Based upon feminist poststructuralist theories, and on Foucault's (1993;1994) work concerning discourse, I draw attention to certain pedagogical practices which, in my opinion, offer young children an impoverished way of 'being' in terms of their gender identities. I also attempt to show why these practices have assumed such a determinative role among Swedish practitioners by examining some of the underpinning presumptions upon which these are based, including biological and developmental psychology theories. A further aim has been to critically analyze the construction of children's gender identities. By observing and analyzing different activities in Swedish pre-schools and by considering how teachers address, talk to and behave towards the children, I attempt to show how girls and boys are treated differently in similar situations."
What is the purpose of the study?	B: Exploration of relationships <i>The study focus is on gender roles, and the construction of children's gender identities in preschools. The study is also descriptive in its approach, but since it has a very specific and narrow attention to gender roles and pedagogical practises in relation to gender formation and stereotypes, the purpose is particular to explore relationships in gender variations.</i>
Was the study informed by, or linked to, an existing body of empirical and/or theoretical research?	Explicitly stated <i>From English summery: "Even though the curriculum and school law clearly state that all children shall be given equal opportunities to increase their skills regardless of gender, recent research shows that teachers in schools and pre-schools position and often consider girls and boys differently, focusing on their sex rather than on them as individuals (Lenz Taguchi, 2006; Swedish Government Official Report [SOU], 2006:75; Wernersson, 2006)." (...) "Post-structuralist theory assumes that we are "multiple sub-</i>

	jects” who can perform both feminine and masculine positions, depending on the situation. I thus call into question the concept and idea of a “fixed identity”. The data has been analyzed on the assumption that we can reflect and show different ways of being (becoming), in different contexts (Nordin-Hultman, 2004). Children’s development and identity is not seen as being psychologically or biologically determined, but rather as an effect of social interaction - with many different identities and representations which can exist at the same time. I therefore focus on situations and discourses forming gender identities and representations, rather than on qualities of individual children. The theoretical assumptions arise from feminist poststructuralist theory and focus upon how language, rather than objectively describing objects, replicates attitudes (Davies, 1989; Davies & Harré, 1990; Lenz Taguchi, 2004; Nordberg, 2005a). This approach presupposes that the categories “girl” and “boy” are not biologically determined, but rather embodied in how we “perform” the categories (Butler, 1993, 2006), with varying different expressions depending on the situations and current discourses.”
Do authors report how the study was funded?	Explicitly stated The municipal of Jönköping, Höskolan för lärande och kommunikation (HLK) i Jönköping och ENCELL (Nationellt kompetenscentrum för livslångt lärande).
When was the study carried out?	Explicitly stated 2005-2006
What are the study research questions and/or hypotheses?	Explicitly stated The research questions are 1) What different positions do girls and boys assume in relation to each other and their teachers in specific, but often recurring, pre-school situations? and 2) How are girls and boys considered and treated differently by their teachers in specific, but often recurring, pre-school situations?

Study Policy or Practice Focus	
What is/are the topic focus/foci of the study?	Equal opportunities <i>The aim of this thesis is to illustrate the complexities embedded within gender formations. A further aim has been to critically analyse the construction of children's gender identities.</i>
	Coding is based on: Authors' description
What is the curriculum area, if any?	N/A (not on a specific curriculum area) <i>The study does not focus on a specific curriculum area, but has instead focus on four situations in preschool: free play (sv: fri lek), gatherings (sv: samling), dressing situations (sv: påklädning), meals (sv: måltid).</i>
	Coding is based on: Reviewers' inference
In which country or countries was the study carried out?	Explicitly stated <i>Jönköping, Sweden.</i>
Actual sample	
Who or what is/ are the sample in the study?	Learners <i>Children are video observed in two Swedish preschools.</i>
	Teaching staff <i>Preschool teachers from two Swedish pre-schools are video observed and participated in focus group interviews.</i>
What was the total number of participants in the study (the actual sample)?	Explicitly stated (please specify) <i>Approximately 20 children, from each of the two pre-schools were in the study. Specific focus was on four selected children (two boys and two girls). Three preschool teachers from each team (sv: arbetslag).</i>
What is the proportion of those selected for the study who actually participated in the study?	Not stated/unclear <i>This is not stated.</i>
What is the sex of participants?	Mixed sex <i>In the first child group there were an equal distribution of boys and girls. In the other child group, 14 out of 19 children were</i>

	<i>boys. Two boys and two girls were selected for in deep observation. In the first team (sv:arbetslag) two women and one man participated. In the other team three women participated. P.66</i>
	Coding is based on: Authors' description
What is the socio-economic status of the individuals within the actual sample?	Not stated/unclear <i>Not stated.</i>
What is the ethnicity of the individuals within the actual sample?	Not stated/unclear <i>This is not stated.</i>
What is known about the special educational needs of individuals within the actual sample?	Not stated/unclear <i>Not stated.</i>
Programme or Intervention description	
If a programme or intervention is being studied, does it have a formal name?	Not applicable (no programme or intervention) <i>the author informs us that one of the teams worked with equality, but this can not be seen as an intervention.</i>
Theory of change	Details <i>No intervention.</i>
Aim(s) of the intervention	Not stated <i>No intervention.</i>
Year intervention started	Details <i>No intervention.</i>
Duration of the intervention	Not applicable <i>No intervention.</i>
Person providing the intervention (tick as many as appropriate)	Not applicable <i>No intervention.</i>
Number of people recruited to provide the intervention (and comparison condition) (e.g. teachers or health professionals)	Not stated <i>No intervention.</i>
How were the people providing the intervention recruited? (Write in) Also, give information on the providers involved in the comparison group(s), as appropriate.	Not stated <i>No intervention.</i>
Was special training given to people providing the intervention?	Not stated <i>No intervention.</i>

Results and conclusions	
What are the results of the study as reported by the authors?	Details: <i>This study makes it clear that preschool teachers think and act differently when it comes to equality and gender perceptions. As studied by the author and reported in the literature, preschool teachers are meeting girls and boys in different ways, that are related to stereotyped gender perceptions. P.167-168 However, when asked in the focus group interviews, the preschool teachers were determined that they met the children as individuals, and not as boys or girls. Even thou the preschools are working with equality, the preschool teachers are not used to talk about what they do, or how they perceive equality. They talk in general terms, and often they refer to the parents views, instead of telling how they work with equality themselves. The author found no difference in actions when it came to educational background of the preschool teachers. Both educated preschool teachers and assistants met the children with similar strategies. Therefore a solution to this stereotyped practice is not further education, but must be reflections, discussions and supervision. It is important that the preschool teachers stop making pre-assumptions on the basis of the child's gender, but start to focus on the situation, and the positions the child takes in a certain situation. it is also important that the preschool teachers stop labelling the children as "active" or "passive" depending on their sex, but accept that children can take many roles and positions in different settings.</i>
What do the author(s) conclude about the findings of the study?	Details: <i>From English summery: "My study shows that children are subject to several different strong discourses which intersect and interact during activities in the Swedish pre-school. These discourses strongly influence those attitudes which pre-school teachers' consider to be neutral. However,</i>

	girls and boys are often treated differently on the basis of gender-based discourses, such as girls being early developers, more considerate, less aggressive and more linguistically advanced. Even when girls and boys take similar positions they are positioned differently, both by the teachers and by one another. In this way the bipolar understanding of girls and boys is actively sustained and gender differences are thus confirmed and reproduced. Because of this, girls and boys learn and accept how to position themselves based on different gender expectations, and not because they behave and react in different ways. In spite of the fact that children, girls as well as boys, take a variety of positions, they are still described as being two separate and homogeneous groups by the teachers. The analysis shows that positions which are now regarded as “natural” and “neutral”, can at the same time be considered as power-producing and discriminatory.”
Study Method	
Study Timing	Cross-sectional Qualitative data collection over a period. But no time difference are in focus.
What is the method used in the study?	Ethnography The study use an ethnographic design where observations, interviews and reflections over practise are used.
Methods-groups	
If Comparisons are being made between two or more groups*, please specify the basis of any divisions made for making these comparisons	Not applicable Not more than one group. The two pre-school institutions were very much alike, other than one worked actively with equality. The author does not wish to compare the two institutions, but is seeing them as a broad and various sample.
How do the groups differ?	Not applicable Not more than one group.
Number of groups	Not applicable

	<i>Not more than one group.</i>
If prospective allocation into more than one group, what was the unit of allocation?	Not applicable <i>Not more than one group.</i>
If prospective allocation into more than one group, which method was used to generate the allocation sequence?	Not applicable <i>Not more than one group.</i>
If prospective allocation into more than one group, was the allocation sequence concealed?	Not applicable <i>Not more than one group.</i>
Methods - Sampling strategy	
Are the authors trying to produce findings that are representative of a given population?	Implicit <i>The author does not explicit state that the aim is to produce findings that are representative of a given population. The author is on the other hand very explicit in stating that every situation is unique and should be seen in a specific context. However, the author is referring to literature that points to the fact that gender stereotyping behavior and perceptions among preschool teachers are common in preschools, and by this the results are somewhat validated to other institutions.</i>
What is the sampling frame (if any) from which the participants are chosen?	Implicit: <i>Since the study is qualitative there is no sampling frame. But one must assume that it is preschools in Sweden.</i>
Which method does the study use to select people, or groups of people (from the sampling frame)?	Explicitly stated <i>The author state on p.67 that a criteria for selection of teams (arbajdtslag) was that the preschool teachers have worked together for a time, and were familiar with each other. The author states on p.67 that the four children who were to be followed closer during the data collection time, were selected by the institution. As requested by the author, one girl and one boy from each institution were selected. The author selected one institution that actively worked with gender equality. It was also a criteria that the author did not know the preschool teachers.</i>

How representative was the achieved sample (as recruited at the start of the study) in relation to the aims of the sampling frame?	Not applicable <i>Since the study is qualitative, the representativeness of the study is not reported. However, the author chooses two institutions that seems to be "normal" and alike, and no comments are made about they should be exceptional in any ways.</i>
If the study involves studying samples prospectively over time, what proportion of the sample dropped out over the course of the study?	Not applicable <i>Not following samples prospectively over time.</i>
For studies that involve following samples prospectively over time, do the authors provide any information on whether, and/or how, those who dropped out of the study differ from those who remained in the study?	Not applicable not following samples prospectively over time.
Methods - Data Collection	
Which methods were used to collect the data?	Focus group interview <i>The methods for collecting data used in this study are focus groups with preschool teachers from two Swedish pre-schools. During the focus group interview, the author showed the preschool teachers the video-tapes. The tapes functioned as a discussion focus for the interview.</i>
	Observation <i>The methods for collecting data used in this study are video observations from two Swedish pre-schools, with approximately 20 children, aged 3-5, in each group. The author visited the preschools about 40 times on average during the autumn term semester 2005, and the spring term semester of 2006. The data gathered amounted to a total of approximately 50 hours of film (containing 630 different sequences).</i>
	Other documentation <i>Field notes.</i>
	Please specify any other important features of data collection <i>The author makes journals where all data</i>

	<i>are gathered. It involves 44 DVD's, audio files, field notes (sv:loggböcker), observations.</i>
	Coding is based on: Author's description
Do the authors' describe any ways they addressed the repeatability or reliability of their data collection tools/methods?	Details: <i>The author states that a pilot study was done to try out different data collecting techniques. For example sound recording, editing, recording. Furthermore the author makes very explicit description of the data collecting tools and process from page 72 and forward. This is a good way of addressing the repeatability and reliability of the data collection tools/methods.</i>
Do the authors describe any ways they have addressed the validity or trustworthiness of their data collection tools/methods?	Details: <i>The author is referring to the literature concerning gender relations in school and preschools, and to other researches that have used multiple readings (as in different readings) of the different situations. For example Jones and Barron (2007), Nordin-Hultman (2004), Lenz Taguchi (2000) and Hall (1980). This is a way of securing that the methods used are valid and trustworthy. The author is also using Patton's (2002) model in the data collecting process, where all data are gathered in a journal. p.73</i>
Methods - data analysis	
What rationale do the authors give for the methods of analysis for the study?	Details: <i>The analysis is presented based on multiple readings (as in different readings) of the different situations - in which the pre-school teachers' responses were initially considered and described as natural and neutral, but were then questioned in the subsequent reading. The author also gives certain rationales for choosing a discourse analysis, where a series of different steps, the first concerning any obvious treatment of the children, mainly based on observations made when the children were reprimanded or corrected by their teachers, showing that something in the children's</i>

	interplay was not considered to be acceptable or correct. In this way, "dominating discourses" regarding girls and boys could be discerned (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). In the next step, situations are analyzed in which the children "resist" or do not correspond to any dominating discourse by representing femininity and masculinity in unexpected ways (Lenz Taguchi, 2004; Nordberg, 2005b). In the subsequent step, four different situations were selected and analysed based on the usual, and often recurring, differences shown in the teachers' handling and treatment of girls and boys (the two genders). It was fairly easy to identify and discern the general differences in the teachers' conception of the roles of the children. However, in this step a more complex picture emerged, as specific situations were examined; i.e. descriptions in the variations of how and when different girls and boys were treated and considered in different ways in different situations. Apparently, several different discourses were simultaneously "competing" with each other (Davies & Harré, 1990) and resulted in different versions of the situations studied.
Which methods were used to analyse the data?	Explicitly stated On page 79 and forward the author states the analysing process. The analysis is presented based on multiple readings (as in different readings) of the different situations - in which the pre-school teachers' responses were initially considered and described as natural and neutral, but were then questioned in the subsequent reading. The first reading "we are born to be girls and boys" assumes that girls and boys are born as each other's opposites having obvious biological and hormonal differences. Thus it is natural that girls and boys thus need to be approached (at least partly) in different ways in order to prepare them for different roles in later life. In the second reading, "we are constructed into girls and boys", girls and boys are considered as be-

	<i>ing born without any biological differences which automatically attributes any inherent and different abilities to them; however, there are a variety of different expectations which create, per se, certain differences via discourses in social interplay.</i>
Which statistical methods, if any, were used in the analysis?	Details <i>No statistical methods are used.</i>
Did the study address multiplicity by reporting ancillary analyses, including subgroup analyses and adjusted analyses, and do the authors report on whether these were pre-specified or exploratory?	No
Do the authors describe strategies used in the analysis to control for bias from confounding variables?	No <i>No other than multiple readings.</i>
For evaluation studies that use prospective allocation, please specify the basis on which data analysis was carried out.	Not applicable <i>Not an evaluation study with prospective allocation.</i>
Do the authors describe any ways they have addressed the repeatability or reliability of data analysis?	Details: <i>The author is very explicit in reporting the analysing process. For example the author illustrates how the data analysis has been done by giving insight to the situation in which the preschool teachers are presented the video tapes, and on what ground the analysis are made. Also the author gives insight to and describe the empirical data materials different situations in which the children and preschools teachers are together.</i>
Do the authors describe any ways that they have addressed the validity or trustworthiness of data analysis?	Details: <i>Yes, the author reads the data material in the light of different theoretical approaches, and is very explicit in the analytical process. The author also states his relation to the study field: he used to be a preschool teachers, and therefore it was important that he did not know the preschool teachers in the study. Through out the study, the author validates the analysis by referring to other relevant research.</i>

If the study uses qualitative methods, how well has diversity of perspective and content been explored?	Details: <i>Diversity of perspective and content are very well explored because four different activities are chosen for description and analysis. In the 64 analysed situations concerning free play, meals, assemblies and getting dressed the author gets a rich description of the everyday life in the pre-schools. The fact that the preschool teachers see the videotapes and has the opportunity to reflect upon their practise and make their own interpretations of why they act the way they do, mean that a diversity of interpretations comes to life.</i>
If the study uses qualitative methods, how well has the detail, depth and complexity (i.e. the richness) of the data been conveyed?	Details: <i>The author makes a deep and detailed description of the activities and situations that are being analysed.</i>
If the study uses qualitative methods, has analysis been conducted such that context is preserved?	Details: <i>The four situations selected for a deep analysis are all anchored in the everyday life in the two institutions, and good descriptions are conducted. This is a way of preserving the context.</i>
Quality of study - reporting	
Is the context of the study adequately described?	Yes (please specify) <i>Both the theoretical and practical context of the study is clear described. Yes, the author makes a good introduction to the research field by referring the relevant literature and policies. By this, the study aim gets clear and relevant. Theoretical stand point are stated and described in details.</i>
Are the aims of the study clearly reported?	Yes (please specify) <i>This is a doctoral thesis with very explicit research questions. Yes, the study has study questions. The research questions are 1) What different positions do girls and boys assume in relation to each other and their teachers in specific, but often recurring, pre-school situations? and 2) How are girls and boys considered and treated differently by their teachers in specific, but often re-</i>

	<i>curing, pre-school situations?</i>
Is there an adequate description of the sample used in the study and how the sample was identified and recruited?	Yes (please specify) <i>The sample and the sampling is very good discussed. The author state on p.67 that a criteria for selection of teams (arbejdstslag) was that the preschool teachers have worked together for a time, and were familiar with each other. The author states on p.67 that the four children who were to be followed closer during the data collection time, were selected by the institution. As requested by the author, one girl and one boy from each institution were selected. The author selected one institution that actively worked with gender equality. It was also a criteria that the author did not know the preschool teachers.</i>
Is there an adequate description of the methods used in the study to collect data?	Yes (please specify) <i>The methods are very clearly presented and discussed. Yes, the author uses observations, interviews, conversations, field notes/reflections.</i>
Is there an adequate description of the methods of data analysis?	Yes (please specify) <i>On page 79 and forward the author states the analysing process. The analysis is presented based on multiple readings (as in different readings) of the different situations - in which the pre-school teachers' responses were initially considered and described as natural and neutral, but were then questioned in the subsequent reading. The first reading "we are born to be girls and boys" assumes that girls and boys are born as each other's opposites having obvious biological and hormonal differences. Thus it is natural that girls and boys thus need to be approached (at least partly) in different ways in order to prepare them for different roles in later life. In the second reading, "we are constructed into girls and boys", girls and boys are considered as being born without any biological differences which automatically attributes any inherent and different abilities to them; however, there are a variety of different expecta-</i>

	<i>tions which create, per se, certain differences via discourses in social interplay.</i>
Is the study replicable from this report?	No (please specify) <i>This kind of qualitative design is very hard to replicate. However, the study is very well described in the details concerning the data collection and analysing process.</i>
Do the authors state where the full, original data are stored?	No <i>No, but one must assume it is stored by the author.</i>
Do the authors avoid selective reporting bias? (e.g. do they report on all variables they aimed to study, as specified in their aims/research questions?)	<i>Yes, the author avoids selective bias because the authors relation to the field is described, and the study is transparent in the conduct and choices made. The research questions are properly discussed.</i>
Quality of the study - Weight of evidence	
Are there ethical concerns about the way the study was done?	<i>No. No ethical concerns has to be made since the author is very explicit in the study process, and reflects upon power in relation to making a field study in a preschool (p.73).</i>
Were users / relatives of users appropriately involved in the design or conduct of the study?	Yes, a little (please specify) <i>Users are not involved in the design or conduct of the study, and should not.</i>
Is there sufficient justification for why the study was done the way it was?	Yes (please specify) <i>The author makes it plausible that actual situations as free play should be part of the observations (p.28), and explains the reasons for choosing a feminist post-structural optic. The author also gives arguments for the multiple readings that aim at reaching a tentative conclusion regarding a different discursive understanding of how we differentiate between girls and boys.</i>
Was the choice of research design appropriate for addressing the research question(s) posed?	yes, completely (please specify) <i>As the author states: The theoretical assumptions arise from feminist poststructuralist theory and focus upon how language, rather than objectively describing objects, replicates attitudes (Davies, 1989; Davies & Harré, 1990; Lenz Taguchi, 2004; Nordberg, 2005a). This approach presupposes that the</i>

	categories “girl” and “boy” are not biologically determined, but rather embodied in how we “perform” the categories (Butler, 1993, 2006), with varying different expressions depending on the situations and current discourses. The categories are seen as constructed, but imply at the same time that they can be constructed (and performed) in other and/or new ways. The notion of “sex” thereby loses its self-evident biological link, and the question will be how we regard and comprehend the concepts “girls” and “boys”, which values we add to it, and how power is subsequently established within these assumptions - rather than any expected biological reasons. What divides us as girls and boys/women and men is thereby not biological/psychological differences, but rather that we are often regarded and treated in different ways.”
Have sufficient attempts been made to establish the repeatability or reliability of data collection methods or tools?	Yes, good (please specify) <i>The author states that a pilot study was done to try out different data collecting techniques. For example sound recording, editing, recording. Furthermore the author makes very explicit description of the data collecting tools and process from page 72 and forward. This is a good way of addressing the repeatability and reliability of the data collection tools/methods.</i>
Have sufficient attempts been made to establish the validity or trustworthiness of data collection tools and methods?	Yes, some attempt (please specify) <i>The validity is not very much recognised. The reviewers note: The author is referring to the literature concerning gender relations in school and preschools, and to other researches that have used multiple readings (as in different readings) of the different situations. For example Jones and Barron (2007), Nordin-Hultman (2004), Lenz Taguchi (2000) and Hall (1980). This is a way of securing that the methods used are valid and trustworthy. The author is also using Patton’s (2002) model in the data collecting process, where all data are gathered in</i>

	<i>a journal. p.73</i>
Have sufficient attempts been made to establish the repeatability or reliability of data analysis?	Yes (please specify) <i>The author is very explicit in reporting the analysing process. For example the author illustrates how the data analysis has been done by giving insight to the situation in which the preschool teachers are presented the video tapes, and on what ground the analysis are made. Also the author gives insight to and describe the empirical data materials different situations in which the children and preschools teachers are together.</i>
Have sufficient attempts been made to establish the validity or trustworthiness of data analysis?	Yes, good (please specify) <i>Yes, the author reads the data material in the light of different theoretical approaches, and is very explicit in the analytical process. The author also states his relation to the study field: he used to be a preschool teachers, and therefore it was important that he did not know the preschool teachers in the study. Through out the study, the author validates the analysis by referring to other relevant research.</i>
To what extent are the research design and methods employed able to rule out any other sources of error/bias which would lead to alternative explanations for the findings of the study?	A lot (please specify) <i>The use of multiple readings and the transparent conduct of data collection and analysis rules out alternative explanations for the findings.</i>
How generalisable are the study results?	Details <i>Taking into account that it is documented in several prior research that equality in preschools are problematic, the study finding are generalisable. They are generalisable to a little extent. This is not the aim in this kind of design.</i>
In light of the above, do the reviewers differ from the authors over the findings or conclusions of the study?	<i>No difference in conclusions.</i>
Have sufficient attempts been made to justify the conclusions drawn from the findings, so that the conclusions are trustworthy?	High trustworthiness <i>Valid conclusions are drawn from the findings.</i>

Weight of evidence A: Taking account of all quality assessment issues, can the study findings be trusted in answering the study question(s)?	High trustworthiness <i>The study findings can be highly trusted in answering the study questions. Good theoretical insight, and transparent data collection and analysis. The aim was to focus on the individual child instead of focusing on gender. It is sometimes difficult to make analysis without seeing the children as groups of children, but the author succeeds in this by given space for the individual child. The author is cautious about making general statements that concerns the whole children group. However, as the author states it could be better if the preschool teachers were informed to choose four children for the study instead of two girls and two boys.</i>
Weight of evidence D: Overall weight of evidence	High <i>The study findings can be highly trusted in answering the study questions. Good theoretical insight, and transparent data collection and analysis. The aim was to focus on the individual child instead of focusing on gender. It is sometimes difficult to make analysis without seeing the children as groups of children, but the author succeeds in this by given space for the individual child. The author is cautious about making general statements that concerns the whole children group. However, as the author states it could be better if the preschool teachers were informed to choose four children for the study instead of two girls and two boys.</i>

6.2 SR8 Review specific keyword guideline

Data extracted by Anne Bang-Olsen and Inge Johansson	
Actors	
Which actor(s)?	Children <i>Preschool children age 3-5.</i>
	Personnel I <i>Preschool teachers and other personnel.</i>
Educational activities	
Main educational feature(s)?	Content <i>The author focuses on four actual situations in preschools in relation to examine equality and gender stereotyping in pre-schools. By observing and analysing different activities in Swedish pre-schools and by considering how teachers address, talk to and behave towards the children, the study attempt to show how girls and boys are treated differently in similar situations.</i>
Institution	
Main institutional aspect(s)?	Relations and communication <i>Equality and gender stereotyping in pre-schools. By observing and analysing different activities in Swedish pre-schools and by considering how teachers address, talk to and behave towards the children, the study attempt to show how girls and boys are treated differently in similar situations.</i>
The institution in Society	
Main aspect(s)?	The position of the institution in society <i>Gender stereotyping in preschools.</i>
Age	
The age of the children studied?	3-5 Years <i>Children age 3-5 in two Swedish preschools.</i>

7 Appendiks 2: Resuméer og indeksering af 44 undersøgelser omtalt i kapitel 4

2552101

Ahlcrona, M. F. (2009). Handdockans kommunikativa potential som medierande redskap i förskolan. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet har til formål at generere viden om hånddukkens relationelle, sproglige og handlingsmæssige potentiale som redskab til børns kommunikation og læring i førskolen. Forskeren har en kulturel og uddannelsesmæssig baggrund fra Kroatien og har her arbejdet med hånddukker. Forskerens indgang til emnet stammer således fra en undren over, at hånddukker ikke i særlig høj grad bruges som redskaber i den svenske førskole.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Studiet er et etnografisk feltstudie.

Forskningsmetoden:

Forskeren har fungeret som lærer for den undersøgte gruppe af 20 børn. På denne måde har forskeren kunnet deltage i praksis over en periode på 11 måneder og har derigennem indsamlet et datamateriale bestående af samtaler, observationer, børnenes tegninger og fotografier. Datamaterialet analyseres kvalitativt ved at anvende kategorierne dialog, subjektifikation, motiv og mediering som redskaber til fortolkning.

Forskningsresultatet:

Afhandlingen bidrager med ny viden på et underbelyst område i svensk kontekst og breder perspektivet ud for hånddukkens anvendelsesmuligheder i pædagogisk praksis. Studiet viser, at hånddukken er et vigtigt redskab for kommunikation og læring. Hånddukkens evne til at fungere som et relationelt, sprogligt og handlingsorienteret redskab, er vigtig for barnets sproglige, sociale og æstetiske udvikling i førskolen.

Opdragsgiver:

Studiet er en ph.d.-afhandling fra Göteborgs Universitet.

Indeksering:

Sproglig kompetence, social kompetence, æstetik, interaktion, leg, læreproces, vuggestue, børnehave, barn, Sverige, kvalitativt studie, etnografisk studie, fænomenologisk studie

2557389

Albæk Nielsen, A., & Nygård Christoffersen, M. (2009). Børnehavens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Det er studiets formål at undersøge, om børn, der går i børnehave, udvikler sig anderledes end børn, der ikke går i børnehave, samt at undersøge, om kvaliteten af dagpasningen har indflydelse på børnenes sociale, kognitive og følelsesmæssige udvikling. Dette gøres ved at kortlægge eksisterende forskning på området fra 2002-2009.

Kontekst: OECD-lande

Forskningsdesignet:

En forskningsoversigt.

Forskningsmetoden:

En litteratursøgning er foretaget elektronisk ved hjælp af tværvidenskabelige indekseringer af videnskabelige artikler, bøger og konferencepapirer. Denne søgning resulterer i 206 inkluderede studier, som analyseres med metaanalyse.

Forskningsresultatet:

Resultaterne fra rækken af eksperimentelle undersøgelser peger på, at børns adgang til en højkvalitetsbørnehave generelt øger deres IQ, skoleparathed og dermed deres langsigtede udbytte af skoleundervisningen. Børnenes uddannelsesresultater i skolen bliver bedre, flere får en erhvervsuddannelse, og de klarer sig efterfølgende bedre på arbejdsmarkedet. Unge voksne, der som børn havde gået i højkvalitetsbørnehave, fik i lavere grad overførselsindkomster. Færre blev arbejdsløse, og færre blev kriminelle sammenlignet med deres jævnaldrende, som også kom fra belastende opvækstvilkår. Børnene udviklede et positivt syn på sig selv og på egne fremtidsmuligheder. En højkvalitetsbørnehave er kendetegnet ved følgende forhold:

Personalets indsigt i børnenes udvikling og sensibilitet samt lydhørhed over for børnenes ytringer er antagelig de faktorer, der har størst indflydelse. Sammenligninger viser, at relativt gode normeringer vil skabe mere tid, overskud og ro til at lære det enkelte barns behov at kende, samt skabe mulighed for at støtte op om dets udvikling i et positivt miljø.

En kvalificerende uddannelse af personalet, som tager sig af børn i børneinstitutionen, har en positiv effekt. Vigtigheden af god kontakt mellem personalet og barnet understreges i forskningslitteraturen. En god kontakt mellem barnets forældre og daginstitutionen kan ligeledes bidrage positivt til barnets udvikling på kortere og længere sigt. Med hensyn til barnets alder ved pasningens start viser især tilfælde med de særligt udsatte børn, at jo tidligere indsatsen begynder, jo bedre virker de positive tiltag.

Opdragsgiver:

BUPL

Indeksering:

Social kompetence, kognitiv kompetence, emotionel kompetence, forældresamarbejde, organisation, interaktion, børnehave, OECD-land, kortlægning

2552181

Alvestad, M., & Berge, A. (2009). Svenske førskolelærere om læring i planlægning og praksis relatert til den nasjonale læreplanen. *Nordisk barnehageforskning*, 2(2), 57-68.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Hovedintensionen med artiklen er at belyse, analysere og problematisere en gruppe svenske børnehavepædagogers opfattelse af sider ved egen pædagogisk planlægning og praksis samt syn på børns læring set i relation til de nationale læreplaner på området.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Studiet skriver sig ind i en fænomenografisk tradition, og fortolkningen af datamaterialet sker inden for en hermeneutisk ramme for at sikre, at meningsindholdet i de fremdragne dele svarer til de helheder, de indgår i.

Forskningsmetoden:

8 pædagoger har deltaget i enkeltmandsinterview med en varighed af indtil halvanden time ud fra en løst struktureret spørgeramme indeholdende 4 overordnede spørgsmål (planlægning af dit arbejde med børns læring; planlægning og organisering af arbejdet på afdelingen; den nationale læreplan og lokale planer set i relation til planlægningen; når du ser tilbage på sidste års planlægning, hvilke tanker gør du dig så?). Data analyseres i en cirkulær fortolkende proces, som placerer sig inden for den hermeneutiske forskningstradition.

Forskningsresultatet:

Analysen af interviewene resulterer i kategorier inden for to aspekter: Læringsaspektet og metode- og kundskabsaspektet. Disse aspekter skal dels afspejle studierne empiriske indhold, dels afspejle brede og centrale områder inden for didaktikken.

Inden for læringsaspektet præsenteres to kvalitativt forskellige kategorier:

- Læring som individorienteret: Læring beskrives af pædagogerne som kommende fra barnet selv.
- Læring som samspilsproces: Læring beskrives af pædagogerne som en stadigt pågående proces i samspil med omgivelserne.

Inden for metode- og kundskabsaspektet præsenteres to kvalitativt forskellige kategorier:

- Intuitiv metode- og kundskabsperspektiv: Pædagogerne beskriver, hvordan de observerer børnene og går ind i den leg, børnene har sat i gang, for at stimulere aktuelle færdigheder og begreber.

- Struktureret metode- og kundskabsperspektiv: Pædagogerne beskriver arbejdet som en planlagt systematisk proces knyttet til temaarbejde som strækker sig over tid. Her er på forhånd defineret mål for barnets udvikling, ligesom børnene beskrives inddraget eksempelvis i valg af tema med henblik på udvikling af børnene som demokratiske samfundsborgere.

Opdragsgiver:

Ikke oplyst. Studiet relateres til lignende studier udført i Norge og New Zealand.

Indeksering:

Læseplan, værdi, kompetence, læreproces, interaktion, organisation, pædagog, vuggestue, børnehave, Sverige, kvalitativt studie, hermeneutisk studie, views studie

2252182

Bae, B. (2009). Samspill mellom barn og voksne ved måltidet. Muligheter for medlæring? Nordisk barnehageforskning, 2(1), 3-15.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med studiet er at undersøge børns muligheder for (med)læring i samspilssituationer omkring måltidet i børnehaven. Fokus er på den daglige interaktion og ikke-intenderede læring.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Studiet er gennemført som deltagende observation i to børnehaver.

Forskningsmetoden:

Deltagende observation og interviews er gennemført med henblik på at få indblik i, hvilke muligheder børn har for læring i samspillet omkring måltider i børnehaven. Fokus for observationerne er på 14 børn og deres samspil med hinanden og førskolelærerne. Gennem analyse af eksempler beskrives forskellige former for læringsmuligheder.

Forskningsresultatet:

Studiet finder, at børnehalebørnene har gode muligheder for medlæring i forhold til fire forskellige områder, nemlig samtale og dialog, praktisk samarbejde, leg og humoristisk samspil samt grænsesætning. Det er vigtigt at de voksne viser respekt for det, som foregår mellem børnene og dermed formår at indtage skiftende positioner som henholdsvis direkte deltager og tilskuer til børnenes interaktion.

Opdragsgiver:

Ingen oplysninger om finansiering eller opdragsgiver er angivet. Artiklen bygger på data fra et tidligere feltarbejde foretaget af forfatteren.

Indeksering:

Læreproces, interaktion, fysisk miljø, indendørsaktivitet, mad, leg, børnehave, pædagog, barn, Norge, kvalitativt studie, etnografisk studie

2557399

Bengtsson, S. (2009). Særlige dagtilbud til børn efter § 32 en status to år efter. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med rapporten er at kortlægge de eksisterende særlige dagtilbud under servicelovens § 32, som særligt udgøres af specialbørnehaver og specialgrupper i børnehaver.

Kontekst:

Danmark

Forskningsdesignet:

Studiet tegner et øjebliksbillede af, hvilke tilbud der gives under loven baseret primært på kvantitative informationer.

Forskningsmetoden:

Studiet er baseret på spørgeskemaer til kommuner og lokaliserede institutioner med tilbud efter servicelovens § 32. Forud for dette er gået en pilotfase, hvor interviews er gennemført med henblik på udarbejdelse af spørgeskemaer til henholdsvis kommuner og institutioner. Interviewmaterialet indgår tillige i den samlede analyse.

Forskningsresultatet:

Der er et sted mellem 150 og 180 institutioner i landet med særlige dagtilbud efter Servicelovens § 32 og i alt mellem 2.000 og 3.000 børn, som går i disse. Langt den største del af disse børn er mellem 3 og 7 år, mens en mindre del er mellem 8 og 17 år. Mindst 59 institutioner er specialbørnehaver, mindst 35 er grupper af børn med funktionsnedsættelse, som er integreret i en almindelig børnehave, mens der kun er ganske få enkeltintegrerede børn, som er under Servicelovens § 32. Det er uklart, hvor grænsen mellem dagtilbud efter serviceloven og dagtilbud efter dagtilbudsloven går. Ikke alle kommuner har selv institutioner med tilbud efter § 32, og kommunens politiske organisering ses at have betydning for, hvilke tilbud der gives.

Opdragsgiver:

Indenrigs- og Socialministeriet.

Indeksering:

Fysisk handicap, psykisk handicap, børnehave, leder, forælder, kommunalt ansat, Danmark, kvalitativt studie, kvantitativt studie

2556209

Bjørnestad, E. (2009). Seksåringenes klasseromsaktiviteter. En kvalitativ studie av norske førsteklasser og svenske förskoleklasser. Oslo: Pedagogisk forskningsinstitutt, Det utdanningsvitenskapelige fakultet Unipub.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Målet er at belyse og kortlægge træk ved pædagogiske tilbud til seksårige, som er rettet mod første klasse i Norge og førskoleklassen i Sverige inden for følgende problemstilling: Hvad kendetegner de pædagogiske aktiviteter i de seksåriges klasseværelse efter traditions mødet mellem børnehave og skole?

Følgende delproblemstillinger søges besvaret:

1. Hvilke arbejds- og undervisningsformer tages i brug i seksåriges klasseværelse?
2. Hvad kendetegner læreres interaktion med elever i klassen?
3. Er seksåriges klasseværelsespraksis blevet "skolefikseret", eller bærer den præg af at være en blandingspraksis?

Kontekst: Norge og Sverige

Forskningsdesignet:

Etnografisk observationsstudier i fire norske førsteklasser og fire svenske førskoleklasser af en uges varighed hver.

Forskningsmetoden:

Gennem brug af punktobservationsskema vekslede med ustrukturerede feltnotater, en metode udviklet til et andet studie, indsamledes data fra otte klasser som analyseres samlet med kvalitative analysemetoder.

Forskningsresultatet:

Studiet finder, at traditioner fra børnehave og skole videreføres i det pædagogiske tilbud til seksårige. Gulvet inddrages i stor grad som undervisningsrum, dagen er præget af overgangsaktiviteter, og læreren dominerer forholdsvis lidt af undervisningstiden. Samtalemønstrene er forskelligartede afhængigt af samtalerens indhold. Indretningsmæssigt er tilbuddet præget af både børnehave og skoletradition.

Opdragsgiver:

Ph.d.-studium gennemført ved det uddannelsesvidenskabelige fakultet, Oslo universitet. Finansiering af projektet ikke er angivet.

Indeksering:

Læreproces, fysisk miljø, indendørsaktivitet, interaktion, morgensamling, børnehave-klasse, barn, pædagog, Sverige, Norge, kvalitativt studie, etnografi

2557376

Børn og Forebyggelse Gentofte Kommune (2009). Børns fortællinger om social kapital i daginstitutionen. Gentofte: Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Undersøgelsen er en del af et treårigt projekt, der skal undersøge, hvordan social kapital kan fremmes blandt børn. Denne undersøgelse skal danne grundlag for udvikling af et begrebsapparat samt en model for, hvordan social kapital udspilles blandt 4-5-årige i daginstitutioner.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Forskningsdesignet er fænomenologisk-etnografisk baseret på en kombination af feltstudier og interviews.

Forskningsmetoden:

Observationer af børn i to børnehaver i samspilsprocesser med andre børn danner grundlag for interviews af 30 børn i alderen 4 til 5 år samt enkelte interviews med forældre, pædagoger og ledere. Analyse er foretaget primært på baggrund af interviews med henblik på identifikation af temaer vedrørende social kapital.

Forskningsresultatet:

Studiet viser, at institutionen er den væsentligste arena for børnenes skabelse af social kapital uden for hjemmet. Børn, forældre og pædagoger kan relatere til forhold vedrørende social kapital i institutionen. Studiet peger på seks områder, som er af betydning for børns opbygning af social kapital i institutionen: Legetøj og legeaftaler for inklusion, fri leg versus arrangeret leg, klare og forudsigelige regler, hjælpsomhed og lydhørhed - 'olien, der får hverdagen til at glide', forældreengagement og fysiske rammer.

Opdragsgiver:

Gentofte Kommune.

Indeksering:

Leg, fysisk miljø, social kapital, social kompetence, interaktion, barn, forælder, pædagog, leder, børnehave, Danmark, kvalitativt studie, etnografisk studie, fænomenologisk studie

261909

Edström, C. (2009). Lite vid sidan om den kommunala ordningen. In Genus i förskola och skola. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med studiet er at undersøge, hvordan ligestilling i førskolen behandles politisk og i forvaltning i fire kommuner. Der fokuseres særligt på, hvilke underliggende antagelser om ligestilling i førskolen, der kan udledes fra fremstillingen af ligestilling i kommunerne.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Undersøgelsen rummer to dele. Dels en tværsnitsundersøgelse om kommunale nøglepersoners synspunkter samt et dokumentstudie på baggrund af kommunale kvalitetsrapporter.

Forskningsmetoden:

Forskeren kombinerer to tilgange. Der gennemføres fire semi-strukturerede face-to-face-interviews og et telefoninterview i mellem 20-45 minutter med fem kommunale nøglepersoner fra to tyndtbefolkede byer og to større byer. Derudover indsamles der kommunale kvalitetsrapporter, og til sidst sammenlignes de to datakilders måder at behandle ligestilling på.

Forskningsresultatet:

Der er både store forskelle på de kommunale nøglepersoners udtalelser om ligestilling i førskolen og på kvalitetsrapporternes benævnelse af fænomenet kommunerne imellem. Tilmed varierer den vigtighed, arbejdet med ligestilling i førskolen tilskrives. Der er samtidig forskel på, hvad kommunale nøglepersoner fortæller om kommunalt arbejde med ligestilling i førskolen på den ene side - og hvad der står om det i kvalitetsrapporterne på den anden. De tyndt bevoksede kommuner ser mestendels ligestilling som ensartethed mellem drenge og piger, og de har opdaterede planer angående ligestillingsteamet, mens de store byer ikke har. Endelig kan ligestilling ifølge de adspurgte, kommunale nøglepersoner øges gennem viden. En viden, som førskolelærere ifølge dem mangler.

Opdragsgiver:

Studiet er del af et større projekt, som er støttet af Vetenskapsrådets Utbildningsvetenskapliga komité.

Indeksering:

Ligestilling, køn, policy, vuggestue, børnehave, kommunalt ansatte, Sverige, dokumentstudie, diskursanalyse, kvalitativt studie, views studie

2552122

Edström, C. (2009). Preschool as an Arena of Gender Policies: The Examples of Sweden and Scotland. *European Educational Research Journal*, 8(4), 534-549.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet har til formål at sammenligne og analysere konstruktioner af personaleansvar for at promovere ligestilling i førskolen, sådan som der fremstilles i svenske og skotske statslige førskolepolitikker fra 1970'erne til 2000-årene.

Nærmere bestemt undersøges henholdsvis forandringer i politikkerne, synligheden af ligestilling kontra kønsforskelle samt eventuelle uoverensstemmelser i formuleringerne om ligestilling.

Kontekst: Sverige og Skotland

Forskningsdesignet:

Dokumentstudie designet som en tværsnitsundersøgelse af statspolitikker fra 1970'erne til 2000-årene.

Forskningsmetoden:

Statslige førskolepolitikker indsamles og undersøges - primært curriculum fra henh. 2006 og 1999 fra Sverige og Skotland. Forfatteren foretager også 4 baggrundsinterviews med skotske forskere om den skotske policy-kontekst. Dokumenterne analyseres med diskursanalyse som metode.

Forskningsresultatet:

Enshedsdiskursen er stærkest i de svenske policy-dokumenter, hvor lighed mellem kønnene fremvises som en kollektiv, svensk, basal samfundsværdi, hvor drenge og piger har samme muligheder og indflydelse, og ligheden består i at udviske forskellene. I de skotske dokumenter findes ligeledes forestillinger om enshed og social indflydelse, men her lægges mere vægt på køn ved at erkende og værdsætte forskelle.

De største uoverensstemmelser findes dog i den nuværende, svenske førskolepolitik, hvor ligestilling fremhæves, alt imens barnet forstås inden for rammerne af hegemoniske former for maskulinitet, hvor autonomi og eventyrlyst understreges.

Opdragsgiver:

Studiet er del af et større - 'Changed Sex/Gender orders in Schools and Education: policy, perspective and practice' - finansieret af Det Svenske Forskningsråd.

Indeksering:

Værdi, ligestilling, køn, policy, læseplan, komparativ analyse, historie, vuggestue, børnehave, Sverige, OECD-land, dokumentstudie, diskursanalyse, kvalitativt studie

Eidevald, C. (2009). Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek. There are no girl decision-makers: Understanding gender as a position in pre-school practices. Jönköping: Högskolan i Jönköping.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studier har vist at børnehavens personale møder piger og drenge ud fra kønsstereotype forestillinger. Derfor er fokus i denne afhandling at se, hvilke kønsmæssige positioner hos piger og drenge som accepteres, og hvilke som møder modstand i børnehaven. Ud fra et kritisk poststrukturalistisk perspektiv analyseres de køns- og identitetsskabende processer samt de stereotype antagelser om køn og genus, som gøres af voksne og børn i institutionen. Afhandlingen skiller sig ud fra tidligere forskning ved at have fokus på det enkelte barn og dets handlemuligheder samt variationen mellem børnegrupperne. Specifikt analyserer forfatteren på fire hverdagsscenarier i børnehaven: Fri leg, samling, påklædning og måltid - med fokus på, hvordan de voksne henvender sig og taler til børnene.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Kvalitativt design.

Forskningsmetoden:

Dataindsamling bestående af videoobservationer og fokusgruppeinterviews.

Forskningsresultatet:

Studiet viser at de voksne i børnehaven møder piger og drenge ud fra stereotype forestillinger om køn og på denne vis er med til at forstærke kønsforskelle snarere end at udjævne disse. De analyserede situationer viser, at piger og drenge defineres og mødes stereotyp, og at dette skjuler en stor variation af, hvordan piger og drenge faktisk positionerer sig forskelligt. Afsluttende føres en diskussion om, hvilke pædagogiske konsekvenser det har for ligestilling i børnehaven, og forfatteren fremskriver alternative diskurser og handlingsmønstre for pædagogerne.

Opdragsgiver:

Högskolan i Jönköping

Indeksering:

Ligestilling, køn, identitet, hverdagsliv, leg, mad, morgensamling, børnehave, pædagog, barn, Sverige, kvalitativt studie, etnografisk studie, diskursanalyse

2556381

Fisker, T. B. (2009). Småbørn i interaktion: En undersøgelse af socialt udviklingspotentiale og muligheder for interaktion for småbørn med autisme i forskellige pædagogiske og organisatoriske miljøer. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Afhandlingens formål er at afdække autistiske børns lærings- og udviklingsmuligheder i og via interaktion og skabelse af relationer med jævnaldrende legekammerater. Studiet har i forlængelse heraf to vidensambitioner: Henholdsvis at skabe større indsigt i den sociale interaktion mellem børn med autisme, samt at belyse forskellige pædagogiske konteksters muligheder, vilkår og forhindringer for autistiske børns læring og udvikling i social interaktion og skabelsen af relationer.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Det er en tværsnitsundersøgelse med både etnografiske og viewsstudie-træk.

Forskningsmetoden:

Forskeren gennemfører formelle og strukturerede enkeltinterviews og uformelle samtaler med pædagoger angående hverdagen og deres anskuelser. Dernæst udfylder nogle forældre og pædagoger et spørgeskema omkring børnenes sprogudvikling. Børnene videooptages i deres pædagogiske kontekster, og der trækkes desuden på ETIBA-studiet og diagnosepapirer.

Forskningsresultatet:

Børn med autisme har i undersøgelsen bedre lærings- og udviklingsmuligheder, end tidligere forskning på området har vist. De har - om end kortere - sekvenser, hvor de stiller og besvarer hinandens spørgsmål, alt imens nogle skaber fantasihistorier i deres leg. De kan koncentrere sig om og koordinere med hinanden samt skiftes til at ytre sig verbalt eller nonverbalt på de rigtige tidspunkter.

Specialinstitutioner afskærmer børnene i højere grad end at opfordre til interaktion, alt imens specialpladser og allermest integrerede enkeltpladser fokuserer på at integrere børn med autisme med 'typiske' børn.

Opdragsgiver:

Ikke opgivet. Dog bygger studiet bl.a. på arbejde udført tidligere for Socialministeriet i samarbejde med AKF.

Indeksering:

Interaktion, social kompetence, sproglig kompetence, psykisk handicap, autisme, organisation, børnehave, pædagog, barn, forælder, Danmark, kvalitativt studie, etnografisk studie, views studie

2556131

Foss, E. (2009). Den omsorgsfulle væremåde. En studie av voksnes væremåde i forhold til barn i barnehagen. Bergen: Universitetet i Bergen.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Afhandlingens fokus er betydningen af voksnes omsorgsfulde væremåde over for børn mellem 0-6 år i en norsk 'barnehage'. Forfatteren vil gerne undersøge de ansattes praktiske viden omkring omsorg, alt imens hun ønsker at sandsynliggøre, at gråd samt omsorg er 'prækulturelt'.

Nærmere bestemt spørges der til, hvordan den omsorgsfulde væremåde fremmes og hæmmes, og hvad væremåden - også i forhold til opdragelse - drejer sig om.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Det er et etnografisk studie med feltarbejde i omkring et halvt år i en specifik daginstitution.

Forskningsmetoden:

Forskeren udfører deltagerobservation på nogle af afdelingerne i børnehaven, hvor hun interagerer med børnene i dagligdagen og skriver observationer og særlige udtalelser ned.

Siden interviewer hun enkeltvist 7 ansatte - både pædagogmedhjælpere og pædagoger - på dybdegående vis, mens hun spørger ind til særlige situationer, hun har observeret med dem.

Forskningsresultatet:

Overordnet understreger Foss vigtigheden af, at voksne gennem en omsorgsfuld væremåde tager ansvar for børns 'prækulturelle' omsorg, hvilket fremmer børnenes livsmuligheder nu og fremover.

Forfatteren når frem til følgende: At udskudt omsorg er bedre end ingen omsorg; at voksne ikke må ignorere et barn, da det ikke anerkender dets eksistens; at en voksen skal være opmærksom på sin fremtonings - og generelle - påvirkning af barnet, at nærhed og distance sammenspillende medvirker til omsorgsfuld opdragelse, samt at omsorg og opdragelse er gensidigt nødvendige.

Opdragsgiver:

Ikke nævnt. Studiet er foretaget i forbindelse med en ph.d.-afhandling.

Indeksering:

Værdi, interaktion, omsorg, opdragelse, vuggestue, børnehave, pædagog, barn, Norge, kvalitativt studie, etnografisk studie

2552110

Furnes, B., & Samuelsson, S. (2009). Preschool Cognitive and Language Skills. Predicting Kindergarten and Grade 1 Reading and Spelling: A Cross-Linguistic Comparison. *Journal of Research in Reading*, 32(3), 275-292.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiets formål er at undersøge indflydelsen af børns kognitive og sproglige evner i børnehaven på deres læse- og staveudvikling i slutningen af 0. og 1.klasse på tværs af sprog. Der fokuseres på forskellen mellem henholdsvis Skandinavien (Norge og Sverige) med regelmæssig stavemåde og USA og Australien med uregelmæssig stavemåde.

Kontekst: Norge, Sverige, USA og Australien

Forskningsdesignet:

Et prospektivt kohortestudie, hvor børn testes i børnehaven samt i slutningen af 0. og 1. klasse.

Forskningsmetoden:

906 børn blev testet individuelt. I børnehaven blev de testet i sproglige og kognitive evner - herunder skriftsviden, fonologisk bevidsthed, hurtignævnelse, mundtlig hukommelse, ordforråd, grammatik og formlære - i 45 min. pr. dag i 5 dage derhjemme eller i børnehaven. I 0. og 1. klasse fik de læse- og staveopgaver i form af TOWRE-testen samt kun i 1. klasse WRAT-testen.

Forskningsresultatet:

Overordnet set er sammenhængen mellem tidlige sproglige og kognitive evner og den efterfølgende læse- og staveudvikling i 0. og 1. klasse meget lig på tværs af stavemåderne i de omtalte engelsksprogede og skandinaviske lande.

Skandinaviske børn klarer sig lige så godt som engelsktalende i opgaver om fonologisk afkodning og stavning i 1. klasse. Et sprogs regelmæssige stavemåde lader til at have nogen indflydelse på nøjagtigheden af omkodning ('recoding'), hvilket er altafgørende for både fonologisk afkodning og stavning i de første skoleår. Endvidere lader skriftsviden og generelle mundtlige evner umiddelbart til at forudsige stavning i 0. kl. forskelligt på tværs af landene, men det forklares, vurderer forskerne, snarere ude fra kulturelle end stavemådemæssige forskelle.

Opdragsgiver:

Studiet er en del af førsteforfatterens doktorafhandling, men samtidig en del af et større projekt støttet af the Australian Research Council, the National Institute for Child Health and Human Development, the Research Council of Norway, the Swedish Research Council og the University of Stavanger.

Indeksering:

Kognitiv kompetence, sproglig kompetence, screeningsinstrument, komparativ analyse, børnehave, barn, Norge, Sverige, OECD-land, kvantitativt studie, kohortestudie

2552098

Gillberg, C. (2009). Transformativa kunskapsprocesser för verksamhetsutveckling: En feministisk aktionsforskningsstudie i förskolan. Växjö: Institutionen för pedagogik, Växjö universitet.

Gillberg, C., & Lund, S. (2009). Kampen om utrymme för lärande på en arbetsplats som förskolan. In En bok om genus. Växjö: Växjö University Press.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Afhandlingen undersøger overordnet set hvordan førskolelærerne skaber rum for refleksion, vidensprocesser og handling i forhold til at underbygge ligestilling i førskolen. Der spørges yderligere i afhandlingen til hvorledes feministisk aktionsforskningsmetodologi kan styrkes.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Designet er prospektiv aktionsforskning, hvor deltagerne er agenter for deres egen forandring.

Forskningsmetoden:

Metoderne afspejler behov, der opstår undervejs i processerne, lige så meget som de er udtryk for planlagte tilgange. Forskeren foretager et gruppeinterview med førskolelærere for hver aldersafdeling på en førskole i Sydsverige. Der afholdes møder omtrent hver måned i løbet af ligestillingsprojektet, alt imens enmandsinterviews, telefonopkald, breve og e-mails udføres og udveksles mellem forsker og deltagere. Endelig gennemføres et fåtal af observationer.

Forskningsresultatet:

Kollektive handlinger blev tilvejebragt i et fælles værdisystem for førskolelærerne, og meningsfuld, pædagogisk forandring for ligestilling kom til syne undervejs trods en del modstand fra kommunalt plan. Organisatorisk forandring i forhold til ligestilling, kan således godt opstå via praktisering af åben handlekraft, lige som transformativ vidensprocesser kan opnås, så længe muligheden for deltagelse formidles og vinder genklang blandt deltagerne.

Opdragsgiver:

Projektet blev støttet af Utdannelsesdepartementet og EU-midler det første år.

Indeksering:

Ligestilling, køn, værdi, organisation, læreproces, vuggestue, børnehave, pædagog, Sverige, kvalitativt studie, aktionsforskning

2564278

Gjems, L. (2009). Sosiokulturelle perspektiver på samtalen som læringsarena - spørgsmål som inviterer til sproglig aktivitet. Tidsskriftet FoU i praksis, 3(2), 9-24.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet har til formål at afdække, hvordan førskolelærere kan invitere børn til samtale og støtte deres sproglige aktivitet. Fokus er især på, hvorvidt åbne versus lukkede spørgsmål fremmer eller hæmmer børns deltagelse i sproglige aktiviteter og deres sproglige udvikling.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Det er et kvalitativt observationsstudie i to afdelinger i en norsk daginstitution for 1-5-årige.

Forskningsmetoden:

Forskeren besøger institutionen 14 gange gennem 4 måneder, og der indsamles videoobservationer af spontane, mindre gruppesamtaler mellem førskolelærere og børn svarende til 8,5 timer. Data fortolkes kvalitativt.

Forskningsresultatet:

Forskellige børn inviteres og inspireres til deltagelse i sproglige aktiviteter på forskellige måder. Førskolelærere skal støtte børnene i deres skabelse af mening gennem samtale, der bygger på barnets interesser og sproglige forudsætninger.

Lukkede spørgsmål kan virke støttende og give et konkret udgangspunkt for især de 3-årige børn - og yngre - mens åbne spørgsmål retter sig bedst mod de mere erfarne sprogbrugere på 4-5 år.

Opdragsgiver:

Studiet er finansieret af Norges Forskningsråd under programmet Praksisrettet FoU for barnehage, grunnsopplæring og lærerutdanning.

Indeksering:

Sproglig kompetence, læreproces, interaktion, vuggestue, børnehage, pædagog, barn, Norge, kvalitativt studie, etnografisk studie

2556125

Gjermestad, A. (2009). Skjøre samspill. En deskriptiv og fortolkende studie av barn med dyp utviklingshemming og deres nærpersioner i barnehage og skole. Stavanger: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Stavanger.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiets forskningsfokus er, hvorledes man kan beskrive dyadiske samspill mellem dybt udviklingshæmmede børn og deres nære omsorgspersoner i barnehage og skole som pædagogisk praksis. Videre undersøges, hvordan omsorgspersoner i barnehaver og skoler selv beskriver og fortolker deres dyadiske samspill med dybt udviklingshæmmede børn som pædagogisk praksis.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Studiet benytter sig af en fænomenologisk og hermeneutisk tilgang. Der er blevet observeret, videofilmet og holdt fortolkende/analyserende samtaler.

Forskningsmetoden:

5 udviklingshæmmede børn og deres omsorgspersoner er blevet videofilmet i en række samspilssituationer. Videofilmen blev derefter analyseret af omsorgspersonen og forskeren i en samtale, der blev optaget på bånd. Samtalerne er foregået på den måde, at omsorgspersonerne sammen med forskeren har set og analyseret den film, der er blevet optaget af forskellige samspilssituationer. Denne samtale er blevet transskriberet, og derefter har forskeren tolket på omsorgspersonernes udsagn.

Forskningsresultatet:

Gjermestad konkluderer med, at de traditionelle forståelser, vi har af læring, må give plads til nye forståelser, fordi der i de traditionelle ikke er plads til individuelle oplevelser og forståelser, ej heller individuel sensitivitet. Gjermestad pointerer, at der er et markant behov for mere æstetiske, situerede og sociokulturelle perspektiver på børn. Det empiriske materiale viser, at der sker meget mere i en samspilssituation, end hvad man traditionelt er opmærksom på. Den manglende opmærksomhed skyldes ifølge studiet, at man langt hen ad vejen ikke har fokus på barnet, men på de rammer og vilkår, barnet er underlagt. De omsorgspersoner, der har deltaget i dette studie, er blevet mere opmærksomme på en række forhold i deres interaktion med børnene, efter de har studeret videomaterialet sammen med forskeren.

Opdragsgiver:

Diakonhjemmet Høyskole Rogaland har lagt forholdene til rette - både økonomisk og tidsmæssigt.

Indeksering:

Fysisk handicap, udviklingshæmning, omsorg, interaktion, kvalitativt studie, etnografisk studie, barn, pædagog, Norge, hermeneutisk studie, fænomenologisk studie

2556195

Havnes, T. (2009). Keep it in the family? Universal child care, child development and intra-household conflict. Oslo: Department of Economics, Faculty of Social Sciences Unipub.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiets formål er at belyse spørgsmål om, hvordan børns udvikling er påvirket af, hvorvidt de har gået i børnehave eller ej, samt i hvilken grad ringe adgang til børnepasning hindrer mødre i at være deltagende på arbejdsmarkedet.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Retrospektivt kohortestudie. Der anvendes økonometriske teknikker for at finde frem til kausale effekter.

Forskningsmetoden:

Data er hentet fra det centrale personregister, Statistisk Sentralbyrå, og det norske trygdesystemet. Samplet er norske børn født mellem 1967 og 1976. Det vil sige 575.300 børn fordelt på 10 fødselsårgange. Studiet inkluderer således både børn, der i høj grad, og børn, der i mindre grad, blev ramt af den norske børnehavereform fra 1975. Data analyseres med statistiske metoder.

Forskningsresultatet:

Studiet viser, at statsstøttede institutionstilbud har en positiv effekt på børns outcome (som bl.a. måles ved social mobilitet og indkomstforskelle mellem mænd og kvinder) som voksne målt i starten af 30'erne. Størst er effekten hos børn af kvinder med lav indkomst. Videre viser studiet, at reformen forøgede social velfærd med 3 %. Til trods for en stærk korrelation viser studiet, at der er lille kausal effekt på kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet som følge af daginstitutionstilbud.

Opdragsgiver:

Afhandlingen er del af forskningsaktiviteterne ved ESOP (Center for Studies of Equality, Social Organization and Performance), Universitetet i Oslo, som er økonomisk støttet af Norsk Forskningsråd.

Indeksering:

Effekt, arbejdsmarked, kompetence, køn, vuggestue, børnehave, Norge, forælder, kvantitativt studie, kohortestudie

2557455

Holm, L. (2009). Evaluering af sprogvurderingsmaterialer i daginstitutioner. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Udgangspunktet for denne undersøgelse er, at sproglig vurdering i en daginstitution kan betragtes som en social praksis og med fordel kan analyseres som sådan. På baggrund heraf sigter undersøgelsen mod nærmere at belyse, hvordan der konstrueres en sproglig vurderingspraksis i mødet mellem vurderingsmateriale, pædagog og barn. Med udgangspunkt i denne forståelse af sproglig vurdering som social praksis bliver undersøgelsens centrale forskningsspørgsmål, hvordan der med udgangspunkt i sproglige vurderingsmaterialer konstrueres en sproglig vurdering i daginstitutioner, og hvordan denne praksis relaterer sig til centrale faglige problemstillinger inden for forskningen i sproglig vurdering.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Studiet har et kvalitativt design med analyser af 3 sprogvurderingspraksisser: TRAS, Københavns kommunes materiale og "Sprogvurdering til 3-årige".

Forskningsmetoden:

Dataindsamling bestående af interview, samtaler og observationer. Samplet er børn, institutionsledere og personale i daginstitutioner. Analysen foretages ved at se på mønstre i interaktioner, når de 3 forskellige sprogvurderinger anvendes.

Forskningsresultatet:

Analysen af de sproglige vurderingsmaterialer har vist, at den grundlæggende forståelse af sprog og vurdering i de forskellige materialer skaber forskellige institutionelle praksisser. Alt i alt må det siges, at de observerede vurderingsmaterialers syn på sprog, måling og kundskab i den direkte interaktion mellem barn og pædagog skaber et interaktionelt mønster med et overvejende kontrollerende og vurderende perspektiv, hvor børn ikke ses som vidende individer og som personer, der er interesserede i at samtale om deres erfaringer, omgivelser og oplevelser. Når man sammenligner praksis omkring de tre vurderingsmaterialer, der har været genstand for analyse i denne undersøgelse, er det ganske tydeligt, at de griber meget forskelligt ind i daginstitutionernes virksomhed. TRAS synes i de fleste tilfælde at generere en dialog mellem pædagoger om et barns udvikling, mens Københavns Kommunes materiale og "Sprogvurdering til 3-årige" fordrer andre og langt flere handlinger.

Opdragsgiver:

Københavns kommune

Indeksering:

Sproglig kompetence, screeningsinstrument, børnehave, pædagog, barn, Danmark, kvalitativt studie, etnografisk studie

2556295

Holmgren, S. (2009). Child day care center or home care for children 12-40 months of age [Elektronisk resurs] : what is best for the child? : A systematic literature review. Stockholm: Swedish National Institute of Public Health.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Undersøgelsen er et systematisk review over forskning vedrørende førskolevirkninger på børn i alderen 12-40 måneder. Studiet undersøger de socioemotionelle og/eller kognitive effekter af pasning i daginstitution i forhold til forældrepassning indtil barnets ca. 3. år. Kortlægningen søger at besvare, hvilken pasningsform der er mest hensigtsmæssig for barnet.

Kontekst: Sverige og ikke-nordiske lande

Forskningsdesignet:

Studiet er et systematisk review. Alene undersøgelser, der opfylder en række inklusionskriterier er inkluderet, herunder bl.a. at undersøgelserne justerer for børnenes baggrundsvARIABLE i de statistiske målinger.

Forskningsmetoden:

Det systematiske review består alene af randomiserede, kvasiekperimentelle eller longitudinelle undersøgelser.

Forskningsresultatet:

Studiet finder, at der er 4 studier, der opfylder inklusionskriterierne.

Resultaterne peger på, at pasning i daginstitution gavner barnet. Den kognitive og sproglige udvikling forbedres i takt med mængden af tid dvs. antal måneder, barnet bliver passet i daginstitution, og effekten varer ved indtil barnet når skolealderen. Studiet slutter, at der er langsigtede positive effekter forbundet med pasning i daginstitution i forhold til hjemmepasning.

Der kan ikke drages en endelig konklusion med hensyn til virkningen af daginstitution på småbørns socio-emotionelle udvikling.

Opdragsgiver:

Ingen oplysninger om finansiering eller opdragsgiver er angivet.

Indeksering:

Effekt, social kompetence, emotionel kompetence, kognitiv kompetence, sproglig kompetence, historie, vuggestue, Sverige, OECD-land, systematisk review

2555931

Hopperstad, M. H., Lorentzen, R. T., & Semundseth, M. (2009). Hvilke interesser synes å motivere femåringer til å skrive i barnehagen?. Tidsskriftet FoU i praksis, 3(2), 45-63.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

I henhold til Rammeplan for barnehagens innhold og opgaver (2006) skal personalet i børnehaver støtte børns skrivning. På baggrund af dette undersøger artiklen, hvad der motiverer børn til at skrive i børnehaver. Artiklen er baseret på en kvalitativ undersøgelse af de uformelle situationer i børnehavehverdagen, som indeholder børns skrivning. Baseret på Kress' (1997, 2003) interessebegreb præsenterer forfatterne fire kategorier, som drøftes i forhold til sigtet om børns motivation for at skrive. Fokus for observationerne er det sociale samspil mellem børn og voksne og de fysiske rammers indvirkning på skrivningen.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Kvalitativt etnografisk studie.

Forskningsmetoden:

Kvalitativ dataindsamling bestående af feltnotater, observationer af femårige børn og samtaleinterviews med pædagoger. Data analyseres kvalitativt med udgangspunkt i interessekategorier (Kress 1997,2003).

Forskningsresultatet:

Børn har forskellige motivationer for at begynde at skrive. Studiet udarbejder fire interessekategorier, som spiller ind på børns lyst til at skrive: Markere identitet, udforske hverdagslige erfaringer, skabe et æstetisk udtryk, være sammen. At markere identitet synes at være et anliggende som vanskeligt at adskilles fra de andre. I den ene børnehave foregik skrivestunderne ofte ved et af bordene i opholdsrummet, og i den anden børnehave fandt de sted ved bordet i køkkenet. I begge børnehaver havde børnene let adgang til papir, farver og blyanter, og var således ikke afhængige af de voksnes hjælp for at kunne begynde at tegne og/eller skrive. Bordene var ligeledes tilgængelige for alle børn, uanset alder, og således var aktiviteterne ved bordene præget af aldersblanding. De voksnes tilstedeværelse havde betydning for, hvorvidt børnene engagerede sig i tegninger eller skriverier, da de ofte var modtagere eller medskabere af skrivningen.

Opdragsgiver:

Tidsskriftet FoU

Indeksering:

Sproglig kompetence, interaktion, hverdagsliv, fysisk miljø, indendørsaktivitet, tegning, æstetik, læreproces, børnehave, barn, pædagog, Norge, kvalitativt studie, etnografisk studie

2556394

Jensen, B. (2009). Udsatte børn i dagplejen: en undersøgelse af viden, hverdagsliv og udviklingsmuligheder. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Det overordnede mål med undersøgelsen er at belyse spørgsmålet om, hvorvidt dagplejen som samfundsinstitution kan være med til at bryde den negative sociale arv. Nærmere specifikt spørges der til, om hverdagslivet, arbejdet med indsatser, læring og læreplaner i dagplejen kan gøre en positiv forskel for udsatte børn og fremme deres livschancer set i et læringsperspektiv?

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Det er et mixed methods-studie med både kvantitative og kvalitative forskningsværktøjer - herunder etnografiske bestanddele - om dagplejeres og dagplejepædagogers opfattelser af temaer omkring socialt udsatte børn.

Forskningsmetoden:

Spørgeskemaer udfyldes af et repræsentativt udsnit af danske dagplejere (1889) og dagplejepædagoger (385 respondenter). Et udpluk kun af dagplejerespondenter herfra deltagere siden i et gruppeinterview, dernæst et struktureret interview med forskeren i det givne dagplejehjem, der samtidig observeres, hvorefter et afsluttende gruppeinterview gennemføres. Data analyseres både kvalitativt og kvantitativt.

Forskningsresultatet:

En del vanskeligheder skal overvindes, for at dagplejen kan gøre en positiv forskel for udsatte børn. Visse dagplejere tenderer mod at se individuelt og kompenserende på barnets 'fejl og mangler' frem for at anlægge en mere innovativ, ressourcestyrkende og læringsorienteret indgangsvinkel i et samfundsperspektiv. Dagplejerne mangler viden om udsathed og ønsker kurser og netværk, men mange evner dog at karakterisere udsatte børn. Dagplejepædagoger udtaler oftere end dagplejere, at de har udsatte børn, og de arbejder i højere grad efter læreplaner.

De fleste mener, deres indsats har en effekt både nu og senere. Endelig anskues dagplejens vilkår som både hæmmende og fremmende, idet at et lille miljø med få børn kan skabe ro og plads for udsatte børn, men også kan mindske professionalisme og samarbejde mellem dagplejere.

Opdragsgiver:

Studiet er finansieret af A-kassen og fagforeningen FOA, Fag og Arbejde.

Indeksering:

Ulighed, social arv, social udsathed, kompetence, hverdagsliv, læreproces, vuggestue, dagplejer, Danmark, kvantitativt studie, kvalitativt studie, etnografisk studie, views studie,

2556390

Jensen, B., Brandi, U., & Kragh, A. (2009). Effekter af "Familiepladser og basispladser": udvikling af mellemformer til udsatte børn i dagtilbud i Københavns Kommune 2007-2009. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med studiet er at undersøge, om udviklingen af mellemformer, Familiepladser og Basispladser, som ligger mellem almen- og specialområdet, har en positiv effekt på socialt udsatte børn. Specifikt spørges der til børnenes kompetencer før og efter interventionen, der spørges til hvilke børn, der har størst udbytte i forhold til opdeling på Familie- og basispladsbørn og der spørges til betydningen af institutionsspecifikke forhold og indstilling til udsatte børn.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Studiet er mixed-methods og der arbejdes prospektivt med målinger før og efter interventionerne - med et år imellem.

Forskningsmetoden:

For afdækning af institutionernes implementeringsprocesser besøges hver institutionsleder og interviewes kvalitativt inden interventionerne, alt imens de efter interventionerne deltager i fokusgruppeinterviews med 3-4 informanter i hver og brug af strukturerede spørgeguides. Data analyseres både kvalitativt og kvantitativt.

For at afdække effekter af interventionerne interviewer forskerne dels på struktureret vis forældre, dels uddeler de spørgeskemaer til pædagogerne om børnenes kompetencer, og endelig observerer og interviewer de nogle af børnene selv via TRAS, Tidlig Registrering Af Sprogudvikling, som er et screeningsinstrument med 18 spørgsmål. Alt dette foregår både før og efter interventionerne.

Forskningsresultatet:

Familiepladsprojektet opnår positive effekter for børnenes trivsel og læring - herunder hjælpsomhed, solidaritet, hensynsfuldhed, åbenhed, sproglig formåen, læringsparathed og videbegærlighed. Basispladsprojektet, som foregår blandt svagere børn end familiepladsprojektet, har kun positiv effekt i forhold til matematisk logisk formåen.

Siden slutter forfatterne, at især institutionslederne og det, at indhold, struktur og mål af interventionen er klare, spiller en væsentlig rolle i både implementeringen og resultatet.

Opdragsgiver:

Københavns Kommune

Indeksering:

Effekt, implementering, ulighed, social udsathed, screeningsinstrument, sproglig kompetence, kognitiv kompetence, social kompetence, læreproces, trivsel, forældresamarbejde, interaktion, vuggestue, børnehave, barn, pædagog, leder, forælder, etnicitet, Danmark, kvantitativt studie, kvalitativt studie

2557459

Jensen, B., Holm, A., Allerup, P., & Kragh, A. (2009). Effekter af indsatser for socialt udsatte børn i daginstitutioner, HPA-Projektet. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Jensen, B. (2009). A Nordic Approach to Early Childhood Education (ECE) and Socially Endangered Children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(1), 7-21.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med studiet er at undersøge, hvilke interventionsformer der har positive effekter på børns sociale udvikling og læring set i et kompetenceperspektiv. Nærmere bestemt vil forskerne belyse, om HPA-interventionen - handlekompetencer i pædagogisk arbejde med socialt udsatte børn - virker i daginstitutioner.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Designet er et prospektivt RCT-studie (randomiseret, kontrolleret forsøg) på institutionsniveau, som desuden inkluderer etnografiske og aktionsforskningstræk i form af kvalitativ dataindsamling på samt af institutionerne.

Forskningsmetoden:

60 institutioner med i alt ca. 3000 børn deltager i projektet. Spørgeskemaer til screening af børns sociale og læringsmæssige kompetencer besvares i start, midte og til slut i interventionen af forældre og pædagoger for at afdække HPA-interventionens effekt. Dog er det kun pædagogernes svar, som indgår i analysen. Endvidere besvarer pædagogerne et spørgeskema om egne og børnenes kompetencer som led i HPA-interventionen.

For at afdække institutionernes type, udgangspunkt, implementeringsprocesser og -erfaringer, foretages der enkelt-mandsinterviews med institutionslederne ved interventionens påbegyndelse og fokusgruppeinterviews ved interventionens slutning. Desuden udarbejder kommunale konsulenter logbøger over implementeringen.

Data analyseres både kvalitativt og kvantitativt. Kvantitativt med regressionsanalyse, faktoranalyse.

Forskningsresultatet:

HPA-interventionen har generelt positiv effekt på børns udvikling og kompetencer socialt og læringsmæssigt, men mest for midterbørn til forskel fra svage el. stærke børn. Ydermere viser effekten sig at være forbundet med børnesammensætning, personale, ledelse, uddannelse samt den givne institutions overordnede professionelle og personlige ressourcer samt kommunale vilkår.

Opdragsgiver:

Strategisk Program for Velfærdsforskning - en del af Indenrigs- og Socialministeriet.

Indeksering:

Social kompetence, læreproces, intervention, implementering, effekt, social udsathed, organisation, børnehave, pædagog, forælder, leder, Danmark, kvantitativt studie, kvalitativt studie, RCT studie, etnografisk studie

2552178

Johansen, B. (2009). Førskolelærere om barns oppholdstid i barnehagen. Nordisk barnehageforskning, 2(3), 99-113.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet har til formål at undersøge pædagogers forståelser af børns tidsforbrug i daginstitutioner og hvilke konsekvenser disse forståelser har for forældre og børn.

Studiets formål skal ses i lyset af en ambivalens mellem en historisk skepsis i Norge overfor børns fuldtidsophold i daginstitutionen og samtidig en nutidig kontekst hvor begge forældre arbejder udenfor hjemmet og derfor er afhængige af daginstitutionerne i hverdagen. I den institutionelle kontekst er der samtidig sket en bevægelse over imod principper om New Public Management og brugertilpasning. Dette skaber rammen for de forståelser, som undersøgelsen søger at belyse.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Kvalitativt tværsnittsstudie, hvor pædagogers forståelse undersøges.

Forskningsmetoden:

Data består af 75 indsamlede spørgeskemaer og 4 dybdegående, semistrukturerede livsverden-interviews, der uddyber kategorierne i spørgeskemaerne. Data analyseres i et kvalitativt fortolkende perspektiv på baggrund af de kategorier, der genereres i spørgeskemaerne.

Forskningsresultatet:

Analysen viser, at argumenter omkring børns tidsforbrug i daginstitutionerne, enten knytter sig til børnehaveargumenter eller familieargumenter. Dvs. at barnet fx skal være færre timer i daginstitutionen fordi de bliver trætte (børnehaveargument) eller fordi det har større værdi at være i familien (familieargument). Forståelserne er samlet set præget af mange ambivalenser og er meget brede. Dette giver grund til at diskutere pædagogernes roller som faglige eksperter, hvilket knyttes an til brugertilpasningsargumenter, hvor det i sidste ende er forældrene, som er ansvarlige for valg af omsorgspraksis og pædagogerne, der fremstår som ikke-ansvarlige. Børnene kan dermed siges at være risikobærerne af forældrenes valg og det står åbent hvorledes pædagoger som fagpersoner kan forholde sig til dette.

Opdragsgiver:

Ingen informationer om opdragsgiver, men finansieret af Norges forskningsråd og Velferdsprogrammet.

Indeksering:

Tid, værdi, omsorg, organisation, vuggestue, børnehave, pædagog, Norge, kvalitativt studie, kvantitativt studie, views studie

2556300

Johansson, E.-A. (2009). Essays on schooling, gender, and parental leave. Uppsala: Department of Economics, Uppsala University.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med studiet er at undersøge, hvorvidt førskoleinterventioner styrker de sproglige færdigheder hos svenske børn med anden etnisk baggrund end svensk, og hvorvidt interventionerne kan reducere forskellen i sproglige færdigheder mellem svenske børn og svenske børn med anden etnisk baggrund.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Retrospektivt kohorte studie.

Forskningsmetoden:

Data fra børn født i 1967, 1972, 1977 og 1982 er sammenlignet med data fra Uddannelsesregistret, Sveriges statistik og Flergenerationsregistret. Deskriptive statistiske beregninger med lineære regressions og lineære progressions modeller indgår i analysen.

Forskningsresultatet:

Det lader til at svenske børn med indvandrerbaggrund, der har været i institution, har stærkere sproglige kompetencer end børn der ikke har været i institution. Studiet viser, at hvert år i institution mindsker kløften mellem indvandrere og indfødte med 10 %, 5 år reducerer afstanden med 50 %. Dette tyder på, at børnepasning i institution er et vigtigt redskab for at mindske forskellene mellem indvandrere og indfødte i form af sproglige evner.

Opdragsgiver:

Studiet er en afhandling fra Uppsala Universitet.

Indeksering:

Effekt, intervention, sproglig kompetence, kognitiv kompetence, køn, ulighed, etnicitet, historie, vuggestue, børnehave, Sverige, barn, kvantitativt studie, kohortestudie

2552100

Karlsson, R. (2009). Demokratiska värden i förskolebarns vardag. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet behandlar demokratiska värder i förskolan og hvordan disse värder viser sig i børns relationer til hinanden. Studiet beskriver hvad børnene tager ansvar for og hvordan, hvad de viser omsorg for og hvordan, samt hvad de viser respekt for og hvordan. Forskningsspørgsmålene lyder som følger:

1. Hvordan håndterer børn värder og hvordan opfatter de forskellige situationer, som forekommer i det daglige samspil?
2. Hvilke värder håndterer børn i forskellige situationer med hjælp fra hinanden og i samspil med læreren?

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Etnografisk studie.

Forskningsmetoden:

Kvalitativ dataindsamling. Observation og lydoptagelser af i alt 44 børn fra to forskellige børnehaver. Data analyseres kvalitativt i 4 niveauer for at finde frem til meningsbærende begreber i materialet.

Forskningsresultatet:

Studiets resultater præsenteres i tre tematiske värder: Ansvar, omsorg og respekt. Resultaterne viser, at det er ved at tage ansvar, vise omsorg for nogen eller noget og vise respekt for nogen eller noget, at børn udtrykker demokratiske värder i deres dagligdag. Derudover påviser studiet, at kønsforskelle er et gennemtrængende fænomen i alle de måder hvorpå børn udøver demokratiske handlinger.

Opdragsgiver:

Studiet er en phd. afhandling fra Universitetet i Gøteborg.

Indeksering:

Demokrati, ligestilling, hverdagsliv, køn, aktør, värder, omsorg, interaktion, leg, børnehaver, barn, Sverige, kvalitativt studie, etnografisk studie

2552096

Lutz, K. (2009). Kategoriseringar av barn i förskoleåldern - Styrning & administrativa processer. Malmö: Malmö högskola.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med afhandlingen er at synliggøre og problematisere kategoriseringen af "børn med behov for særlig støtte" og at behandle forskellige perspektiver på udviklings- og afvigelsesudredninger af børn i førskolealderen. Sigtet er endvidere at synliggøre hvordan børn med behov for særlig støtte defineres, og på hvilke måder det gøres legitimt at definere nogle børn som "afvigende". I forlængelse af dette ses på hvilke vidensformer og styringsrationaler som får gennemslagskraft i den administrative proces i henhold til den pædagogiske organisation.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Socialkonstruktivistisk og kritisk diskursanalyse

Forskningsmetoden:

Kvalitativ dataindsamling bestående af dokument-, og policy analyse, samt mødeoptagelser og interviews med 11 fagpersoner (førskolelærere, pædagoger, souschefer og psykologer). Data analyseres kvalitativt med redskaber fra den kritiske diskursanalyse (Fairclough 2001, 2003).

Forskningsresultatet:

Afhandlingen viser, at kategoriseringen af "børn med behov for særlig støtte" har forskellige effekter og funktioner i forskellige sammenhænge. På implementeringsniveauet: Pædagoger har en tendens til at distancere sig fra at bruge generaliserende begreber, men antager i stedet en relationel synsvinkel i arbejder med at definere afvigelse hos børn og tilpasser sig derved arbejdsteknikker, der kræver en mere individuel baseret praksis. På det administrative niveau: Barnet er ofte genstand for en økonomisk rationalitet, hvor resurse aspektet er dominerende. Fagpersonerne på området taler i højere grad om resurser end om den indsats som skal påbegyndes i forhold til det individuelle barn, og forholdet mellem barnet og hjælpepædagogerne blev reduceret til et spørgsmål om antal timer. Professionssociologisk niveau: Børn som får en diagnose af en psykiater får størst mulig støtte. Set i en teoretisk ramme, kan dette studies resultater placeres inden for det Michel Foucault kalder 'psy-complex'. Det historiske link mellem pædagogik og udviklingspsykologi, og det herskende fokus på individet, kan siges at bidrage til den psykologiske målings dominans, som forklaringsmodel i forhold til afvigelse blandt børn i førskole institutioner.

Opdragsgiver:

Malmö högskola

Indeksering:

Policy, psykisk handicap, kategorisering, diagnose, vuggestue, børnehave, pædagog, forælder, psykolog, Sverige, kvalitativt studie, dokumentanalyse, diskursanalyse, case-studie,

2552115

Markström, A.-M., & Hallden, G. (2009). Children's Strategies for Agency in Preschool. *Children & Society*, 23(2), 112-122.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Artiklen er baseret på et etnografisk studie af børns hverdagsliv i svenske dagsinstitutioner. Den etnografiske metode er brugt til at udforske børns strategier i forhold til at kunne influere på, forsvare og konstruere den sociale orden i daginstitutioner. Fokus for artiklen er hvordan børn, i deres interaktion med hinanden og med pædagogerne, formår at have indflydelse på og være medvirkende aktører i skabelsen af det daglige liv, som udspiller sig indenfor daginstitutionens rammer. Daginstitutioner ses som en vigtig faktor for børns opvækst, idet børn tilbringer mange timer hver dag i institutionen. Opfattelsen af daginstitutioner kan dog være forskellige, alt efter hvilken optik de ses gennem. De kan både ses som strukturerende og institutionaliserende, eller de kan ses som stimulerende og udviklende. Artiklen undersøger spændingsfeltet mellem disse to optikker ved at undersøge hverdagen set fra børns perspektiver.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Etnografisk studie.

Forskningsmetoden:

Kvalitativ dataindsamling bestående af observationer i to daginstitutioner med børn fra 0-5 år. I den kvalitative dataanalyse er fokus på børnenes mulighedsrum som individer i individuelle og kollektive aktiviteter.

Forskningsresultatet:

Studiets fokus var at undersøge de praktikker som konstruerer institutionen. Gennem empiriske datauddrag giver studiet et indtryk af forskellige hverdagspraktikker i daginstitutionen. Eksemplerne viser hvorledes børn, trods begreber som "fri leg", er underlagt bestemte rutiner, rytmer og sociale ordner i daginstitutionen. Eksemplerne viser dog også hvordan børn formår at tage kontrollen i den skemalagte hverdag ved at forhandle, neglige eller bryde med de voksnes rutiner.

Forfatterne argumenterer for, at opfattelsen af daginstitutionen afhænger af det perspektiv, der benyttes: Om det er børneperspektivet eller voksenperspektivet. Studiet viser, hvordan børn tilegner sig de strategier, der på en pragmatisk vis gør dem i stand til at modstå den institutionelle diskurs, og i stedet giver dem kontrol og indflydelse på skabelsen af deres hverdagsliv.

Opdragsgiver:

Ikke oplyst

Indeksering:

Aktør, interaktion, leg, hverdagsliv, institutionalisering, vuggestue, børnehave, barn, pædagog, Sverige, kvalitativt studie, etnografisk studie

2556075

Martinsen, M. T., Moser, T., Janson, H., & Nærde, A. (2009). Barnehagen som arena for sosial utvikling - en pilotstudie In FoU i praksis (pp. 275-284) Oslo: Tapir Akademisk Forlag.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Pilotstudiet er del af et longitudinelt udviklingsstudie af børns sociale udvikling, iværksat af Atferdssenteret i Norge. Målet med pilotstudiet er at identificere potentielle indikatorer ved børnehaven som kan have betydning for de yngste børns (et til fire år) sociale udvikling. De potentielle indikatorer blev identificeret ved hjælp af nyere småbørns- og børnehaveforskning, og følgende områder viste sig at være potentielt relevante: Børnehavens sociale miljø, personalets kvalitetsforståelse, børnehavens fysiske miljø, børnehavens organisering og strukturering af tid, børnegruppens organisering, børnehavepersonalets kompetence og organisationsklima.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Mixed-methods.

Forskningsmetoden:

Kvantitativ og kvalitativ dataindsamling bestående af spørgeskemaundersøgelse, uddybende interviews og vignette/casemetode. 31 førskoler deltager i studiet.

Forskningsresultatet:

Studiet konkluderer, at det var svært at finde frem til potentielle betydningsfulde indikatorer med tilstrækkelig statistisk spredning. Kun 20 ud af de 89 spørgsmål i pilotskemaet opfyldte det spredningskriterium, som var sat op for undersøgelsen. Alligevel frembragte pilotstudiet værdifulde erfaringer når det gælder udarbejdelsen af indikatorer og metodologiske vurderinger. Resultaterne støtter i høj grad de teoretiske perspektiver, som danner grundlag for indikatorvalget. Mere specifikt var resultaterne: I relation til børnehavens fysiske miljø havde kun 10 af børnehaverne de lege, som var listet op i spørgeskemaet, tilgængelige for børnene til enhver tid. I relation til børnehavens organisering og strukturering af tid var det, i halvdelen af institutionerne, udelukkende pædagogerne, som bestemte tidspunktet for måltiderne. Indikatorerne som blev afdækket i studiet viste sig at være strukturelle kvaliteter ved børnehaverne, børns handlemuligheder og personaleforudsætninger. Den største spredning fremkom i forbindelse med strukturelle kvaliteter såsom børnehavens størrelse, børnegruppens alderssammensætning, antal børn, antal ansatte og børnehavens organisering af tid og rum. Forhold som børns adgang til forskellige typer rum, lege og materiale viste også nogen variation mellem børnehaverne.

Opdragsgiver:

Høgskolen i Vestfold og Atferdssenteret.

Indeksering:

Social kompetence, fysisk miljø, indendørsaktivitet, organisation, vuggestue, pædagog, leder, Norge, kvantitativt studie, kvalitativt studie

2556393

Mehlbye, J. et al. (2009). Socialt udsatte børn i dagtilbud - indsats og effekt. Sammenfattende rapport. København: AKF, Anvendt KommunalForskning.

Mehlbye, J., & Jensen, B. (2009). Indsatsen over for socialt udsatte børn i dagtilbud: Teori og praksis i landets kommuner. København: AKF, Anvendt KommunalForskning.

Nielsen, H., & Thorgaard, T. (2009). Indsatsen over for socialt udsatte børn i dagtilbud: Casestudier i ti kommuner - delrapport 2. København: AKF.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Rapporten beskriver karakteren og omfanget af indsatser i forhold til udsatte børn i dagtilbud, og undersøger udformningen og effekten af disse indsatser og metoder i praksis. Den sammenfattende rapport afrapporterer tre delundersøgelser, der hver har beskæftiget sig med udsatte børn på forskellige niveauer, dvs. fra det overordnede, planlæggende kommunale niveau ned til den konkrete praksis i dagtilbuddene.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Kvalitativt og kvantitativ design.

Forskningsmetoden:

Dataindsamling bestående af interview, spørgeskemaundersøgelser, desk research omhandlende dokumenter og policies, observationer, litteraturanalyser.

Forskningsresultatet:

I stort set alle kommuner er der formuleret en sammenhængende børne- og ungepolitik, og mange kommuner har særligt fokus på indsatsen over for socialt udsatte børn og unge, som overvejende defineres ved, at de kommer fra socialt svage miljøer. I kommunernes børnepolitik prioriteres rummelighed og inklusion af de socialt udsatte børn i normalmiljøet. Som konsekvens heraf ses en bevægelse hen imod en forebyggende indsats i dagtilbuddene hhv. orienteret mod børnegruppen som helhed og over for de udsatte børns forældre ud fra forståelsen af, at barnets problemer skal ses kontekstuel, frem for det traditionelle fokus på det enkelte barn og en indsats rettet mod det enkelte barn. Alle disse initiativer peger i retning af en stigende professionalisering af pædagogernes arbejde, en realisering af en anderledes indsats og et ønske om at styrke den tidlige indsats.

Denne udvikling er dog i vid udstrækning båret frem af statslige puljemidler. Halvdelen af landets kommuner modtager således statslige puljemidler til nyudvikling af området. Sideløbende med denne udvikling er den hyppigst anvendte foranstaltning imidlertid fortsat den traditionelle støttepædagogordning rettet mod det enkelte barn, hvor ressourcer fortsat tildeles ved, at de professionelle individualiserer og fremhæver børnenes problemer frem for dets udviklingsmuligheder og ressourcer. Det er således stadig indsatser rettet mod de enkelte børn med henblik på at afhjælpe deres problemadfærd eller mangler, der i praksis har den højeste politiske prioritering (70 % af kommunerne).

Opdragsgiver:

Familie- og forbrugsministeriet

Indeksering:

Ulighed, social udsathed, screeningsinstrument, kompetence, sproglig kompetence, emotionel kompetence, social kompetence, policy, vuggestue, børnehave, pædagog, forælder, barn, Danmark, kvalitativt studie, kvantitativt studie, dokument-analyse, case studie

2555992

Moe, M., & Søbstad, F. (2009). Barnehagen som lærende organisasjon. I: Fou i praksis. Oslo: Tapir Akademisk Forlag.

Abstract:**Undersøgelsens formål:**

Artiklen ser daginstitutioner i lyset af organisationsteori, hvor sigtet er at finde ud af, hvilke forhold der skal være til stede i daginstitutionen for at denne kan opfattes som en lærende organisation.

Studiet baserer sig på en empirisk undersøgelse af hvad ansatte i børnehaven opfatter som en meningsfuld arbejdssituation og hvad der kan stimulere til vækst og udvikling i institutionen. Begrebet "langtidsfriske" (Johnsson, Lugn, _ & Rexed, 2006) bruges til at udvælge de ansatte til undersøgelsen, som ikke har mere end ti dages fraværd i løbet af de sidste to år. Studiet stiller følgende forskningsspørgsmål: Hvilke refleksioner har pædagoger om helse, trivsel og stabilitet? Hvilken betydning har glæde og humor på arbejdspladsen? Hvad oplever de ansatte i børnehaven som vigtigt for trivsel og udvikling af børnehaven?

Kontekst: Norge.

Forskningsdesignet:

Fænomenologisk studie.

Forskningsmetoden:

Kvalitativ dataindsamling bestående af fire fokusgruppeinterviews med i alt 17 personer. Spørgeskemaundersøgelse blandt alle pædagoger i 5 daginstitutioner. Fokusgruppeinterview analyseres kvalitativt og spørgeskemaer analyseres ved hjælp af SPSS.

Forskningsresultatet:

Et stort flertal af interviewpersonerne understreger, at personalets holdninger og arbejdsmoral kan have betydning for sygefraværet. Arbejdsmoralen kan både henføres til en individuel arbejdsmoral, og til en ansvars- og fællesskabsfølelse overfor arbejdet. Held, kultur og holdninger bliver nævnt som forhold, der spiller ind på sygefraværet. Der ses en sammenhæng mellem de personer, som vurderer sig selv til at besidde et højt humorniveau, og de som mener, at lederen vægter fællesskab og tilhørsforhold højt i børnehaven. Data viser, at positive følelser i det sociale samspil er vigtigt i børnehaven, og at glæde og humor er vigtig i hverdagen. Endvidere er det vigtigt for udviklingen af

børnehaven, at medarbejdergruppen er stabil, dvs. at der ikke er meget sygefravær eller udskiftning af personale.

Opdragsgiver:

Dronning Mauds Minne Høgskole

Indeksering:

Værdi, organisation, trivsel, vuggestue, børnehave, pædagog, Norge, kvalitativt studie, kvantitativt studie, fænomenologisk studie, views studie

2557518

Petersen, K. E. (2009). Omsorg for socialt udsatte børn: En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutioner. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Projektet følger 2 analysestrategiske forskningsspørgsmål:

På hvilke måder er det praktiske pædagogiske arbejde organiseret i relation til socialt udsatte børn i daginstitutionen?

Hvordan udfoldes de professionelle kompetencer i arbejdet med socialt udsatte børn i daginstitutionen?

Projektets problemformulering fokuserer på:

”Hvilke problemer og udfordringer vurderer de professionelle, der er til stede i det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitution?”

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Etnografisk tilgang med interview, observation og fokusgruppeinterviews.

Forskningsmetoden:

Afhandlingens empiriske grundlag udgøres metodisk af interview og observationer. I alt deltager 34 pædagoger og pædagogmedhjælpere fra 4 forskellige daginstitutioner, fordelt i to forskellige kommuner i Danmark. Der er foretaget interviews med alle de professionelle i de fire daginstitutioner. Interviewene har været semi-strukturerede og bygget på praksisportrætter. Derudover er der lavet fokusgruppeinterview med udgangspunkt i en case. Data analyseres kvalitativt med fokus på subjekternes menings- og handlingsskabelse i praksisfællesskabet..

Forskningsresultatet:

Studiet viser, at der overordnet kan identificeres tre typer af daginstitutioner, når der fokuseres på at indkredse, på hvilke måder det pædagogiske arbejde er organiseret i relation til socialt udsatte børn: 1) institutioner, hvor de professionelle ikke oplever at have nogle socialt udsatte børn i deres pædagogiske praksis, 2) institutioner, hvor de professionelle vurderer at have både ”almindelige velfungerende børn”, en stor gruppe

socialt udsatte børn, og en gruppe børn, der hele tiden befinder sig i en gråzone, dvs. børn som på forskellige tidspunkter påkalder sig de professionelles bekymringer og 3) institutioner, hvor de professionelle vurderer, at de primært har socialt udsatte børn i deres praksis, og hvor selve det pædagogiske arbejde er opbygget og tilrettelagt ud fra dette forhold.

Videre viser studiet, at de professionelle skelner imellem, at almindelige børn gennem deres liv i daginstitutionen skal lære noget om leg, læring og udvikling i relation til andre, mens socialt udsatte børn er børn som stiller særlige krav til de professionelle om at give omsorg i daginstitutionens dagligdag. I afhandlingens analyse viser det sig, at der kan skelnes mellem synlige (socialpolitiske love og vedtagelser) og usynlige indsatser i organiseringen af det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn.

En af afhandlingens centrale konklusioner knytter an til at eksplicite, at de professionelles viden om børn, herunder også om socialt udsatte børn, er bundet til og udviklet gennem de professionelles deltagelse i praksis.

Opdragsgiver:

Studiet er finansielt støttet af Social- og Indenrigsministeriet. Afhandlingen er en del af HPA-projektet.

Indeksering:

Social udsathed, professionalisering, screeningsinstrument, organisation, børnehave, pædagog, kvalitativt studie, etnografisk studie, views studie

2552175

Plum, M. (2009). Den synliggjorte pædagog - Viden, styring og produktionen af pædagogisk identitet. *Nordic studies in education*, 29(4), 325-337.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Artiklen baserer sig på en empirisk undersøgelse af et konkret samspil mellem pædagoger og forvaltere i deres indsats for at synliggøre institutionens pædagogiske arbejde. Studiet har til formål at vise, at synliggørelse ikke er en proces, hvor igennem der skabes en mere eller mindre ren afbildning af en pædagogisk essens. Forfatteren er af den opfattelse, at kravet om viden og produktionen af viden som led i synliggørelse i sig selv er udtryk for en styring.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Studiet er designet som et casestudie over et kontraktstyringstiltag mellem en daginstitution og et Børneudvalg i en kommune.

Forskningsmetoden:

Kvalitativ dataindsamling bestående af observationer af fem møder mellem pædagoger (souschef og leder) og forvaltere fra børneudvalget á halvanden til to timers varighed. En båndoptager optager samtalen under møderne, således at forfatteren kan fokusere

på andet end talen i sine observationer, herunder f.eks. deltagernes mimik og kropssprog. Data analyseres kvalitativt med udgangspunkt i begreber fra Michel Foucault og Erving Goffman, ved at anvende begreber som fx kategorisering, positionering og ritualer.

Forskningsresultatet:

Synliggørelsesopgaven erkendes som noget, der er med til at udvikle pædagogens faglighed til gavn for vedkommende selv. Samtidig synes den fælles accept af udvikling som et meningsfuldt forhold at spille ind i relation til, hvad der bliver meningsfuldt at forløse eller producere viden om. Det handler ifølge forfatteren om at åbne for en diskussion af, hvilke umærkelige processer, der udspiller sig i nye styringstiltag, der har synliggørelse som omdrejningspunkt, og hvad det gør ved de forhold, der indfanges i denne vidensproduktion.

Opdragsgiver:

Ikke oplyst

Indeksering:

Læreproces, policy, identitet, vuggestue, børnehave, Danmark, pædagog, kommunalt ansat, kvalitativt studie, casestudie

2556370

Sandseter, E. B. H. (2009). Characteristics of risky play. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 9(1), 3-21.

Sandseter, E. B. H. (2009). Affordances for Risky Play in Preschool: The Importance of Features in the Play Environment. *Early Childhood Education Journal*, 36(5), 439-446.

Sandseter, E. B. H. (2009). Children's Expressions of Exhilaration and Fear in Risky Play. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10(2), 92-106.

Sandseter, E. B. H. (2009). Risky play and risk management in Norwegian Preschools - a Qualitative observational study. *Safety science monitor*, 13(1), 1-12.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Dette studie undersøger, hvad der gør børns leg risikofyldt, og har til formål at finde ud af hvilke karakteristika det er muligt at vurdere risikofyldt leg ud fra. Risikofyldt leg kan generelt defineres som nervepirrende og spændende former for leg, der involverer en risiko for at komme til skade.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Kvalitativt etnografisk design

Forskningsmetoden:

Observation, feltnotater og videooptag af 29 4-5 årige børn i 2 børnehaver. I den kvalitative analyse anvendes 6 forskellige kategorier fra et tidligere studie (2007) til at karakterisere risikofyldt leg i datamaterialet.

Forskningsresultatet:

Studiet identificerede to kategorier der havde indflydelse på risikofyldt leg: De miljømæssige forhold, karakteriseres af de forhold som legepladsen udgøres af, og af de individuelle forhold, som karakteriseres ved hvordan barnet leger. Barnets risikovillighed afhænger af hvordan barnet subjektivt opfatter de risici, der er forbundet med den pågældende leg. Børn og voksne har nogle gange meget forskellige opfattelser af, hvilke lege der er risikofyldte og hvilke omgivelser, der er forbundet med risici.

Studiet bidrager til et øget fokus på børns naturlige risikovillighed i legen, og hvad der karakteriserer en risikofyldt leg.

Opdragsgiver:

Ikke oplyst

Indeksering:

Leg, fysisk miljø, udendørsaktivitet, det kropslige, børnehave, barn, Sverige, kvalitativt studie, etnografisk studie

2556184

Seland, M. (2009). Det moderne barn og den fleksible barnehagen en etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Norsk senter for barneforskning.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiets formål er at undersøge hvilke konsekvenser nyere diskurser om børn og børnehaver kan få for professionel praksis og børns mulighed for deltagelse og læring i børnehaven, når forståelserne skal udformes og materialiseres indenfor en kommunal kontekst. Det undersøges hvorledes termer som fleksibilitet og valg er med til at organisere hverdagslivet for børn og personale i børnehaven.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Studiet er et etnografisk feltstudie, hvor forskeren har indkredset feltet omkring børnehaven ved at lave en diskurs-analyse.

Forskningsmetoden:

Analyse af et dokument fra Trondheim kommune, observationer af personale og børn fra 3-5 år i to afdelinger af børnehaven, samt interview af børn og personale. Dokumentet analyseres med diskursive analyseredskaber, mens interview og observationer analyseres med en kvalitativ, fortolkende tilgang.

Forskningsresultatet:

Undersøgelsen viser et komplekst billede af hvordan nyliberale individsyn og New Public Management influerer på børnehavens dagligdag. Fx ved at pege på, at det, som skulle være en 'fri' børnehave, hvor børnene kunne navigere efter lyst, viser sig at opleves som begrænsende og efterlader nogle børn 'frit svævende', samt at de stigende administrative krav til pædagoger gør, at det i højere grad er pædagogmedhjælperne, som overtager den daglige drift i børnehaveafdelingen. Det problematiseres, at forældrenes tilfredshed vægter højere end de kvalitetskrav, som personalet i børnehaven kunne forventes at stille på baggrund af deres erfaring og faglighed.

Opdragsgiver:

Dette studie er en del af projektet Det moderne barn og det fleksible arbejdsmarked. Institusjonalisering og individualisering av barn i lys av endringer i velferdsstaten udviklet af Norsk senter for barneforskning (NOSEB) og Institutt for sosiologi og statsvitenskap (ISS) ved NTNU i Trondheim. Projektet er finansieret af Norges Forskningsråd.

Indeksering:

Hverdagsliv, organisation, policy, læreproces, pædagog, barn, børnehave, kvalitativt studie, etnografisk studie, dokumentstudie, diskursanalyse, Norge

2552119

Sheridan, S., Giota, J., Han, Y.-M., & Kwon, J.-Y. (2009). A Cross-Cultural Study of Pre-school Quality in South Korea and Sweden: ECERS Evaluations. *Early Childhood Research Quarterly*, 24(2), 142-156.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med undersøgelsen er at undersøge kvaliteten af førskoleinstitutioner i to forskellige kontekster: Sverige og Sydkorea. The Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS) anvendes som evalueringsredskab.

Studiet har to formål:

1. En undersøgelse af tværkulturelle ligheder og forskelle i kvaliteten af førskolen i Sydkorea og Sverige.
2. En sammenligning af pålideligheden af en svensk national adaptation (Kärrby, 1989) og en sydkoreansk national adaptation (Lim, 1983) af ECERS (Harms & Clifford, 1980), med hvilken evalueringer af førskolekvalitet udføres.

Kontekst: Sverige og Sydkorea

Forskningsdesignet:

Der er udført 8-timers observationer af 24 førskolestuer fra 24 inkluderede centre ved hjælp af ECERS som redskab. Observationerne er kombineret med lærerinterviews.

Forskningsmetoden:

Stratificerede og tilfældigt udvalgte stikprøver af børnepasningsprogrammer i to byer: Göteborg i Sverige og Seoul i Sydkorea. De strategisk udvalgte børneinstitutioner repræsenterer børn med forskellige socioøkonomiske og etniske baggrunde. Data analyseres med deskriptiv statistik.

Forskningsresultatet:

Den svenske stikprøve scorer højere end gennemsnittet på såvel alle seks delskalaer som på den totale skala i ECERS sammenlignet med den sydkoreanske stikprøve.

Normeringerne er bedre i Sverige end i Sydkorea med højere barn -voksen ratio.

I Sydkorea organiseres børnene i alders- homogene grupper, mens gruppeorganisationen i Sverige er baseret på grupper bestående af søskende og ældre børn.

Undersøgelsen finder derudover generel dårligere førskolekvalitet i de sydkoreanske børnehaver. En forklaring kan være de begrænsede fysiske rum, f.eks. møbler til rådighed til læring og afslapning, samt den fysiske indretning af lokaler. Børns adgang til rum, hvor de enten kan være alene eller sammen med blot et par af deres kammerater, er et kvalitets aspekt, der adskiller disse to stikprøver mest. Et andet kvalitetsaspekt, der adskiller stikprøverne er relateret til tid og sted for afslapning.

Resultaterne viser, at flerparten af de sydkoreanske børnehaver har stor fokus på udvikling af børnenes faglige færdigheder, såsom at hjælpe børnene til at forstå sprog og begreber qua en mere rigid lærerplanlagt tidsplan. I de svenske børnehaver, er tidsplanen mere fleksibel, hvilket giver mulighed for en større vifte af indhold og aktiviteter både indendørs og udendørs. I mange af disse aktiviteter bliver leg og læring betragtet som interagerende dimensioner. De fleste børnehaver i de to lande synes ikke at give børnene en bevidsthed om multikulturelle spørgsmål eller interkulturel kompetence. Snarere er det primære fokus at introducere til landets egen kultur og traditioner. Besvarelse af det andet forskningsspørgsmål: Den samlede ECERS og de fleste af delskalaerne repræsenterer meningsfulde aspekter ved det pædagogiske miljø i begge lande, hvilket gør redskabet egnet til meningsfulde, tværkulturelle sammenligninger af førskolekvalitet.

Opdragsgiver:

Ingen oplysninger om finansiering eller opdragsgiver.

Indeksering:

Sproglig kompetence, organisation, fysisk miljø, pædagog, tid, vuggestue, børnehave, Sverige, OECD land, kvantitativt studie, komparativ analyse

2556070

Sheridan, S., Samuelsson, I. P., & Johansson, E. (2009). Barns tidiga lärande: En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande. Göteborg: Göteborg Universitet.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Formålet med studiet er at få kendskab om hvad der karakteriserer førskolen som læringsmiljø gennem studier af variationer i læringsmiljøer i relation til børns kunnen og erfaringer inden for forskellige aspekter af indholdsområderne sprog/kommunikation, matematik og samspil. Studiet har endvidere et væsentligt metodeudviklende formål.

Kontekst: Sverige.

Forskningsdesignet:

Der er tale om et tværsnitsstudie, der dels måler kvaliteten af de deltagende svenske førskoler, dels undersøger børnenes kunnen indenfor de nævnte indholdsområder.

Forskningsmetoden:

Der anvendes interview, observationer og spørgeskemaer til at indsamle data. Ved brug af en revideret version af ECERS skalaen måles førskolernes kvalitet. Studiet udvikler metoder til vurdering af børnenes sproglige/kommunikative og matematiske kunnen, samt til vurdering af børnenes samspil. Endvidere indgår data fra spørgeskemaer til børnenes forældre samt ansatte i institutionerne. Samplet består af 38 førskoleafdelinger med i alt 230 børn, 73 førskolelærere, 43 pædagogmedhjælpere, 4 med anden uddannelse og forældre til de deltagende børn. Data analyseres med dels faktoranalyse og dels i en iterativ kodningsproces, som kaldes fænomenografisk metode.

Forskningsresultatet:

Studiet viser en tydelig sammenhæng mellem førskolernes vurderede kvalitet og data fra de anvendte spørgeskemaer. Men denne sammenhæng ses kun i begrænset omfang i studierne af matematik, sprog og kommunikation. Sammenhængen mellem læring og kvalitet er mindre åbenlys, hvilket skal ses i relation til datamaterialets størrelse. Endvidere identificeres tre læringsmiljøer, som kan knyttes til kvalitetsvurderingerne: diskriminerende og restriktive miljøer (lav kvalitet), børne-centrerede forhandlende miljøer (god kvalitet) og udfordrende, læringsorienterede miljøer (høj kvalitet).

Resultaterne peger på, at der er behov for grundig teoretisk og pædagogisk viden, samt viden om anvendelsen af ECERS skalaerne, for at kunne bedømme kvaliteten af førskolen med ECERS som metode. Det konkluderes samlet set, at data og metoder, som anvendes i dette studie, er brugbare i forhold til forskning, undervisning og praktik i førskolen.

Opdragsgiver:

Studiet er finansieret gennem en bevilling fra det svenske Vetenskapsrådet for perioden 2004-2007, og har endvidere fået publiceringsstøtte herfra. Studiet var oprindeligt tænkt som værende longitudinelt, men finansiering hertil har ikke været mulig.

Indeksering:

Læreproces, sproglig kompetence, matematik, interaktion, vuggestue, forælder, pædagog, kvantitativt studie, Sverige

2552095

Svensson, A. S. (2009). Den pedagogiska samlingen i förskoleklassen. Barns olika sätt att erfara och hantera svårigheter. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet undersøger hvordan børn i førskolen oplever og håndterer problemer. Undersøgelsen har til formål, at øge forståelsen af børns adfærd i en situation, der for dem opleves som vanskelig. Forskningsspørgsmålene lyder som følger:

Hvad oplever børn som værende svært, når der er morgensamling?

Hvordan håndterer børn disse problemer?

Hvordan forsøger børn at komme ud af disse problemer?

Hvad gør pædagoger for at hjælpe børn ud af problemer?

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Kvalitativt studie med observation og interview (metode: Stimulated Recall). Fænomenografisk analyse og hermeneutisk fortolkningsanalyse.

Forskningsmetoden:

Undersøgelsen omfatter 115 børn fordelt på 15 forskellige førskoleklasser. Dataindsamlingsmetoden er videoobservationer og interviews med 61 piger og 54 drenge.

Forskningsresultatet:

Resultatet viser at kommunikation, interaktion, deltagelse og læring er relevant for de måder børns læring og handling i førskolen former sig. Når børn og lærere har et positivt forhold i den forstand, at den voksne baserer sine handlinger på barnets erfaringsverden, øges også muligheden for aktiv deltagelse og samspil mellem børn og pædagoger. Børns deltagelse omfatter også i et vist omfang, at de oplever læringssituationer som mindre alvorlige, når barnets perspektiv er taget i betragtning, og når leg og læring integreres i den pædagogiske samling. En god pædagogisk samling tillader at børnene på bedst mulig måde bliver involveret i en integreret leg- og læringssituation, hvor de kan arbejde med udfordrende opgaver, der vækker interessen for at lære.

Opdragsgiver:

Afhandling fra Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Indeksering:

Interaktion, læreproces, social kompetence, leg, morgensamling, børnehave, barn, kvalitativt studie, etnografisk studie, hermeneutisk studie, Sverige

2556361

Wernersson, I. (2009). Pedagogerna och Jämställdheten. In: Genus i förskola och skola : förändringar i policy, perspektiv och praktik. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet sigter mod at beskrive og diskutere varierende tanker og ideer om ligestilling [“jämställdhet”] i forhold til den svenske førskole og skole set i lyset af styredokumenter og pædagogers opfattelser.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Studiet består af to dele. Et dokumentstudie af skoleloven, læreplaner og kursusplaner i Sverige samt en kvantitativ tværsnitsundersøgelse af førskole- og skolelæreres anskuelser.

Forskningsmetoden:

Læreplaner, kursusplaner og skoleloven indsamles og analyseres, alt imens et spørgeskema med udsagn omkring ligheds betydning besvares af et randomiseret udpluk af 573 førskole- og skolelærere. Data analyseres med faktoranalyse.

Forskningsresultatet:

Styredokumenterne efterlader megen plads til den enkelte førskole- og skolelærer i tolkningen af ligestilling. Endvidere kan førskole- og skolelærernes opfattelser deles i to grupper: En, hvor ligestilling anskues som 'ensartethed', og en anden, hvor ligestilling ses som det at balancere forskelle. Der er dog konsensus blandt alle lærerne i undersøgelsen om, at lighed først og fremmest betyder kønnenes lige værd. Dernæst er der mest tilslutning til, at ligestilling står for fælles forældreansvar og udviskning af magt-forskelle.

Opdragsgiver:

Studiet er del af et større projekt, som er støttet af Vetenskapsrådets Utbildningsvetenskapliga komité.

Indeksering:

Policy, læseplan, ligestilling, køn, værdi, vuggestue, børnehave, pædagog, Sverige, kvantitativt studie, kvalitativt studie, dokumentstudie, views studie

2564276

Winsvold, A. (2009). Kvalitet og kvantitet. Kvalitet i en barnehagesektor i sterk vekst. Oslo: NOVA.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Det norske Kunnskapsdepartement ønsker at kortlægge kvaliteten af norske børnehaver og at opdatere kundskab om hvordan kvalitetsarbejdet i børnehaverne har udviklet sig. Denne undersøgelse er den tredje i rækken.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Studiet består af en kvantitativ tværsnitsundersøgelse angående en række forskellige forhold i daginstitutionerne.

Forskningsmetoden:

702 ledere af daginstitutioner udfylder et spørgeskema bestående af spørgsmål f.eks. vedrørende de ansattes uddannelsesniveau eller institutionens praksis vedrørende kortlægning af børnenes sproglige kompetencer, personalepleje, fysiske miljø og børnehavens brug af læseplaner. Data analyseres kvantitativt, bl.a. ved hjælp af multivariat analyse.

Forskningsresultatet:

Undersøgelsen viser bl.a. at ledelsen er den mest stabile arbejdskraft, særligt i små børnehaver. 90 procent af lederne er kvinder, og 92 procent er uddannet som førskolelærere. I ni af ti børnehaver finder medarbejdersamtaler sted mindst én gang årligt. Otte af ti børnehaver har interne oplæringstiltag. Omkring halvdelen af institutionerne har eget oplæringsbudget. Siden undersøgelsen i 2004 er fagområdet kommunikation, sprog og tekst kommet på dagsordenen i de fleste børnehaver.

Børnehaverne har i stor og stigende grad indført rutiner for at informere nye børn og deres forældre, samt nyansatte. Af andre aktører udover personalet er det først og fremmest forældre, som deltager i evalueringsarbejdet i børnehaven. Observation er fortsat den metode som oftest tages i brug ved kortlægning af barnets trivsel og udvikling, fulgt af pædagogisk dokumentation.

I halvdelen af børnehaverne har børnehavelederen udarbejdet planer for oplæring eller efteruddannelse for de ansatte, og i to af tre tilfælde har børnehaven igangsat lignende tiltag. Vedr. overgangen fra børnehave til skole har alle børnehaver skoleforberedende tiltag for femårige børn. 60 procent af børnehaverne har etableret faste rutiner til kortlægning af sproget hos alle børn i børnehaven, mens en tredjedel ikke har faste rutiner, men udvælger børn efter observation og behovsvurdering. I 56 procent af børnehaverne findes et eller flere børn med nedsat funktionsevne.

Opdragsgiver:

Det norske Kunnskapsdepartementet.

Indeksering:

Organisation, historie, læreproces, fysisk miljø, vuggestue, børnehave, leder, kvantitativt studie, Norge

2557566

Winther-Lindqvist, D. A. (2009). Children's development of social identity in transitions. København: Institut for Psykologi, KU.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Afhandlingen undersøger børns udvikling af social identitet i perioder, hvor de skifter fra at gå i en offentlig institution til en anden.

Kontekst: Danmark

Forskningsdesignet:

Et motiveret etnografisk studium. Afhandlingen består af fire artikler, hvoraf 3 af artiklerne omhandler børn i daginstitution.

Forskningsmetoden:

Dataindsamlingen består af observationer og interviews, omhandlende børns samvær i forskellige sammenhænge. Børnene er enten 4-5 årige fra daginstitutioner eller 12-13 årige fra 6. eller 7. klasse.

Forskningsresultatet:

Såvel de 5-6-årige som de 12-13-årige børn er både refleksive og u-refleksive i overgangens forberedende fase. Børn fra begge aldersgrupper forhandler deres og andres identiteter gennem det, der opfattes som passende aktiviteter og relationer i forhold til alder, køn og institutionel ramme. Begge aldersgrupper oplever uventede krævende omstændigheder i overgangens aktualisering og reagerer på disse ved at accentuere deres personlige deltagelsesmåder, ressourcer og sociale strategier, også selvom der er et udviklingsmæssigt pres for at de skal forandre disse.

Opdragsgiver:

Institut for Psykologi, Københavns Universitet.

Indeksering:

Social kompetence, identitet, barn, børnehave, Danmark, kvalitativt studie, etnografisk studie

Winther-Lindqvist, D. A. (2009). Game Playing: negotiating rules and identities. American Journal of Play, 2(1), 60.

2552174

Änggård, E. (2009). Skogen som lekplats - Naturens material och miljöer som resurser i lek. Nordic studies in education, 29(2), 221-234.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Målet med artiklen er at analysere, hvordan børn i den undersøgte skovbørnehave anvender naturens ressourcer i form af materialer og miljøer i deres sociale fantasilege.

Kontekst: Sverige

Forskningsdesignet:

Etnografisk feltstudie.

Forskningsmetoden:

Forfatteren har over knapt et år gennemført observationer, delvist med brug af videokamera samt gennemført interview med børn, pædagoger og forældre i en førskole. Datindsamlingen er foregået som en del af et større projekt.

Forskningsresultatet:

Tidligere forskning har vist, at børns leg kan analyseres som foregående på to niveauer, hhv. regi- og rolleniveau. Änggård finder, at børn der leger i naturen med materialer derfra, bruger væsentlig mere tid på at forhandle legens regi end i anden leg. Ydermere finder hun, at børnene inddrager elementer fra konsumsamfundet i legen og tillægger dets egenskaber til elementerne i legen.

Opdragsgiver:

Det svenske Vetenskapsrådet.

Indeksering:

Leg, interaktion, fysisk miljø, udendørsaktivitet, vuggestue, børnehave, barn, forælder, Sverige, kvalitativt studie, etnografisk studie

2556029

Østerås, B. (2009). Forventninger til kjønn i barnehagens litteraturutvalg. Hedmark: Høgskolen i Hedmark, Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap Institutt for samfunnsvitenskap.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Studiet har til formål at undersøge litteraturudvalget i en børnehave med henblik på at lave en narrativ analyse af hvilke forventninger, der implicit ligger til køn i det specifikke litteraturudvalg.

Indholdet i bøger og eventyr kan med udgangspunkt i en narrativ forståelse enten være med til at fastholde traditionelle og stereo-type kønsroller eller bidrage til at udfordre disse.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

I studiet anvendes en diskursanalytisk tilgang til at analysere litteratur i børnehaven.

Forskningsmetoden:

Dataindsamling bestående af 21 bøger udvalgt af pædagoger i børnehaven og 31 bøger udvalgt af børnene, samt et fokusgruppeinterview med fire pædagoger. Litteraturen fra børnehaven analyseres narrativt

Forskningsresultatet:

I børnehaven er det i stor grad personalet, som bestemmer hvilke bøger, som skal købes, hvilke bøger som skal læses, og hvilke bøger som skal være tilgængelige. Det viste sig, at børnehavens bøger og eventyr typisk fremstillede piger og drenge ud fra et traditionelt kønsrollemønster. Drengene blev typisk fremstillet som stærke og aktive, mens piger var tilpasningsdygtige og passive. Endvidere var drenge langt hyppigere hovedperson i bøgerne end piger var. I interviewene med pædagogerne fremgik det, at de oftere valgte bøger på baggrund af sideantal og længde end på hvad bøgerne handler om. Det konkluderes, at det er vigtigt for børns opfattelse af eget samt andres køn, at de ikke fremstilles for ensidige kønsmønstre, idet dette kan bidrage til dualistiske og begrænsende køns-kategorier som trækker grænser for, hvad som er legitimt at gøre.

Opdragsgiver:

Høgskolen i Hedmark.

Indeksering:

Ligestilling, køn, bøger og eventyr, højtlesning, pædagog, leder, vuggestue, børnehave, Norge, kvalitativt studie, narrativ analyse, diskursanalyse

2556063

Østrem, S., Bjar, H., Føsker, L. I. R., & Hogsnes, H. D. (2009). Alle teller mer. En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart. Vestfold: Høgskolen i Vestfold.

Abstract:

Undersøgelsens formål:

Rapporten er en evaluering af den norske rammeplan for den integrerede institutions (vuggestue og børnehavne) indhold og opgaver fra 2006, som Kundskabsdepartementet i Norge har iværksat. Formålet med rapporten er at evaluere hvordan rammeplanen bliver indført, brugt og erfaret af de aktører, som er berørt af den. Det værende sig børn, forældre, pædagoger, assistenter, ledere, forældre, kommunen og den statslige forvaltning.

Kontekst: Norge

Forskningsdesignet:

Kvalitativt og kvantitativ design.

Forskningsmetoden:

Dataindsamling bestående af interviews, net-baserede spørgeskemaer, breve, dokumenter, telefonsamtale. Deltagere i studiets datasample er både børn, pædagoger, institutionsledere, andre administrative personer og forældre. I analysen anvendes Goodlads begrebsramme, der anvendes krydstabelanalyse og frekvensanalyse.

Forskningsresultatet:

Evalueringen viser, at der i alle dele af den berørte sektor arbejdes for at give børn et kvalitativt godt daginstitutionstilbud. Der arbejdes med implementering af rammeplanen gennem en række tiltag, men der har i begrænset omfang været satset på lang-strakte tiltag eller systematisk kompetenceforøgelse. Arbejdet synes at være godt i gang, men daginstitutionen står overfor store udfordringer i arbejdet med at realisere rammeplanens intentioner. Børns medvirkning, dokumentation og arbejdet med fagområderne skiller sig ud som områder, der stiller store krav til personalet, og som det er vigtigt at rette opmærksomheden mod. Børns sprogudvikling er det område, som har højest prioritet i arbejdet med at realisere rammeplanen. Det ser ligeledes ud til, at der bliver et øget fokus på børns læring. Evalueringen peger på, at der er stort behov for et kompetenceløft i hele daginstitutionssektoren, og at en vellykket implementering forudsætter øgede finansielle rammer.

Opdragsgiver:

Det norske Kunnskapsdepartementet.

Indeksering:

Policy, læseplan, implementering, vuggestue, børnehave, pædagog, leder, Norge, kvalitativt studie, kvantitativt studie, views studie

8 Samlet oversigt over kortlagte undersøgelser

Ahlcrona, M. F. (2009). Handdockans kommunikativa potential som medierande redskap i förskolan. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Albæk Nielsen, A., & Nygård Christoffersen, M. (2009). Børnehavens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Alvestad, M., & Berge, A. (2009). Svenske førskolelærere om læring i planlegging og praksis relatert til den nasjonale læreplanen. Nordisk barnehageforskning, 2(2), 57-68.

Andersen, J., & Gundelach, S. (2009). Indsatsen over for socialt udsatte børn i dagtilbud: Case-studier i ni dagtilbud - delrapport 3. København: AKF.

Bae, B. (2009). Samspill mellom barn og voksne ved måltidet. Muligheter for medlæring? Nordisk barnehageforskning, 2(1), 3-15.

Bengtsson, S. (2009). Særlige dagtilbud til børn efter § 32 en status to år efter. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Bjørgen, K. (2009). Barnehagen som arena for helsefremmende arbeid; foresattes og personalets oppfatninger om barn og helse. . In Fou i praksis (pp. 21-30). Oslo: Tapir Akademisk Forlag.

Bjørnestad, E. (2009). Seksåringenes klasseromsaktiviteter en kvalitativ studie av norske førsteklasser og svenske førskoleklasser. Oslo: Pedagogisk forskningsinstitutt, Det utdanningsvitenskapelige fakultet Unipub.

Børn og Forebyggelse Gentofte Kommune (2009). Børns fortællinger om social kapital i daginstitutionen. Gentofte: Børn og Forebyggelse, Gentofte Kommune.

Christensen, F. H. (2009). Musik, sprog og integration. Evalueringsrapport 08-09. : Førsteårs-evaluering. Horsens: Sønderbro.

Edstrom, C. (2009). Preschool as an Arena of Gender Policies: The Examples of Sweden and Scotland. European Educational Research Journal, 8(4), 534-549.

Edström, C., & Wernersson, I. (2009). Lite vid sidan om den kommunala ordningen. In Genus i förskola och skola. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Eidevald, C. (2009). Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek. There are no girl decision-makers: Understanding gender as a position in pre-school practices. Jönköping: Högskolan i Jönköping.

Fisker, T. B. (2009). Småbørn i interaktion : En undersøgelse af socialt udviklingspotentiale og muligheder for interaktion for småbørn med autisme i forskellige pædagogiske og organisatoriske miljøer. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.

Foss, E. (2009). Den omsorgsfulle væremåte. En studie av voksnes væremåte i forhold til barn i barnehagen. Bergen: Universitetet i Bergen.

Furnes, B., & Samuelsson, S. (2009). Preschool Cognitive and Language Skills Predicting Kindergarten and Grade 1 Reading and Spelling: A Cross-Linguistic Comparison. *Journal of Research in Reading*, 32(3), 275-292.

Germeten, S. (2009). Innhold og omfang av arbeid med flerkulturell og flerspråklig opplæring i barnehager i Finnmark : rapport 1 i prosjektet "Barnehagen - et inkluderende fellesskap". Finnmark: Høgskolen i Finnmark.

Gillberg, C. (2009). Transformativa kunskapsprosesser för verksamhetsutveckling: En feministisk aktionsforskningsstudie i förskolan. Växjö: Institutionen för pedagogik, Växjö universitet.

Gillberg, C., & Lund, S. (2009). Kampen om utrymme för lärande på en arbetsplats som förskolan. In *En bok om genus*. Växjö: Växjö University Press.

Gjems, L. (2009). Sosiokulturelle perspektiver på samtalen som læringsarena - spørsmål som inviterer til språklig aktivitet. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 3(2), 9-24.

Gjermestad, A. (2009). Skjøre samspill. En deskriptiv og fortolkende studie av barn med dyp utviklingshemming og deres nærpersioner i barnehage og skole. Stavanger: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Stavanger.

Groven, B. (2009). Styrk sterke sider - det friske i det syke barnet: Gartneriet barnehage og Gartneriet avlastningsbolig: kartlegging av personalets oppfatninger og holdninger, avsluttende datainnsamling. Trondheim: Dronning Mauds Minne Høgskolen, Senter for FEI.

Havnes, T. (2009). Keep it in the family? universal child care, child development and intra-household conflict. Oslo: Department of Economics, Faculty of Social Sciences Unipub.

Holm, L. (2009). Evaluering af sprogvurderingsmaterialer i daginstitutioner. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

Holmgren, S. (2009). Child day care center or home care for children 12-40 months of age [Elektronisk resurs] : what is best for the child? : a systematic literature review. Stockholm: Swedish National Institute of Public Health.

Hopperstad, M. H., Lorentzen, R. T., & Semundseth, M. (2009). Hvilke interesser synes å motivere femåringer til å skrive i barnehagen? ; . Tidsskriftet FoU i praksis, 3(2), 45-63.

Hujala, E., Turja, L., Gaspar, M. F., Veisson, M., & Waniganayake, M. (2009). Perspectives of Early Childhood Teachers on Parent-Teacher Partnerships in Five European Countries. European Early Childhood Education Research Journal, 17(1), 57-76.

Jensen, B. (2009). A Nordic Approach to Early Childhood Education (ECE) and Socially Endangered Children. European Early Childhood Education Research Journal, 17(1), 7-21.

Jensen, B. (2009). Udsatte børn i dagplejen : en undersøgelse af viden, hverdagsliv og udviklingsmuligheder. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Jensen, B., Brandi, U., & Kragh, A. (2009). Effekter af "Familiepladser og basispladser" : udvikling af mellemformer til udsatte børn i dagtilbud i Københavns Kommune 2007-2009. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Jensen, B., Holm, A., Allerup, P., & Kragh, A. (2009). Effekter af indsatser for socialt udsatte børn i daginstitutioner, HPA-Projektet. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Johansen, B. (2009). Førskolelærere om barns oppholdstid i barnehagen. Nordisk barnehageforskning, 2(3), 99-113.

Johansson, E.-A. (2009). Essays on schooling, gender, and parental leave. Uppsala: Department of Economics, Uppsala University.

Karlsson, R. (2009). Demokratiska värden i förskolebarns vardag. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Kjelaas, I. (2009). "Trollet bodde i vann med fart i" - om stimulering av ord- og begrepskompetanse hos flerspråklige førskolebarn. NOA. Norsk som andrespråk, 25(2), 58-88.

Lutz, K. (2009). Kategoriseringar av barn i förskoleåldern - Styrning & administrativa processer. Malmö: Malmö högskola.

Markstrom, A.-M., & Hallden, G. (2009). Children's Strategies for Agency in Preschool. *Children & Society*, 23(2), 112-122.

Martinsen, M. T., Moser, T., Janson, H., & Nærde, A. (2009). Barnehagen som arena for sosial utvikling - en pilotstudie In *FoU i praksis* (pp. 275-284) Oslo: Tapir Akademisk Forlag.

Mehlbye, J., & Jensen, B. (2009). *Indsatsen over for socialt udsatte børn i dagtilbud: Teori og praksis i landets kommuner*. København: AKF, Anvendt KommunalForskning.

Mehlbye, J. et al. (2009). *Socialt udsatte børn i dagtilbud - indsats og effekt. Sammenfattende rapport*. København: AKF, Anvendt KommunalForskning.

Moe, M., & Søbstad, F. (2009). *Barnehagen som lærende organisasjon . I: Fou i praksis*. Oslo: Tapir Akademisk Forlag.

Nielsen, H., & Thorgaard, T. (2009). *Indsatsen over for socialt udsatte børn i dagtilbud: Casestudier i ti kommuner - delrapport 2*. København: AKF.

Nilsen, H. K. (2009). Å være russisk i barnehager i Finnmark: norske barnehager sett med russiske mødres øyne: rapport nr. 2 i prosjektet "Barnehagen - et inkluderende fellesskap". Finnmark: Høgskolen i Finnmark.

Petersen, K. E. (2009). *Omsorg for socialt udsatte børn: En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn i daginstitutioner*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

Plum, M. (2009). Den synliggjorte pædagog - Viden, styring og produktionen af pædagogisk identitet. *Nordic studies in education*, 29(4), 325-337.

Sandseter, E. B. H. (2009). Affordances for Risky Play in Preschool: The Importance of Features in the Play Environment. *Early Childhood Education Journal*, 36(5), 439-446.

Sandseter, E. B. H. (2009). Characteristics of risky play. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 9(1), 3-21.

Sandseter, E. B. H. (2009). Children's Expressions of Exhilaration and Fear in Risky Play. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10(2), 92-106.

Sandseter, E. B. H. (2009). Risky play and risk management in Norwegian Preschools - a Qualitative observational study. *Safety science monitor*, 13(1), 1-12.

Seland, M. (2009). Det moderne barn og den fleksible barnehagen en etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Norsk senter for barneforskning.

Sheridan, S., Giota, J., Han, Y.-M., & Kwon, J.-Y. (2009). A Cross-Cultural Study of Preschool Quality in South Korea and Sweden: ECERS Evaluations. *Early Childhood Research Quarterly*, 24(2), 142-156.

Sheridan, S., Samuelsson, I. P., & Johansson, E. (2009). Barns tidiga lärande: En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande. Göteborg; Göteborg Universitet.

Skovholm, J. (2009). Basispædagogik og institutionskultur - en sammenfatning. København: Københavns Kommune.

Svensson, A. S. (2009). Den pedagogiska samlingen i förskoleklassen. Barns olika sätt att erfara och hantera svårigheter. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Wernersson, I. (2009). Pedagogerna och Jämställdheten. In: *Genus i förskola och skola : förändringar i policy, perspektiv och praktik*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Winsvold, A. (2009). Kvalitet og kvantitet. Kvalitet i en barnehagesektor i sterk vekst. Oslo: NOVA.

Winther-Lindqvist, D. A. (2009). Children's development of social identity in transitions. København: Institut for Psykologi, KU.

Winther-Lindqvist, D. A. (2009). Game Playing : negotiating rules and identities. *American Journal of Play*, 2(1), 60.

Änggård, E. (2009). Skogen som lekplats - Naturens material och miljöer som resurser i lek. *Nordic studies in education*, 29(2), 221-234.

Østerås, B. (2009). Forventninger til kjønn i barnehagens litteraturutvalg. Hedmark: Høgskolen i Hedmark, Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap Institutt for samfunnsvitenskap.

Østrem, S., Bjar, H., Føsker, L. I. R., & Hogsnes, H. D. (2009). Alle teller mer. En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart. Vestfold: Høgskolen i Vestfold.